

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN

OPLEIDING VERGELIJKENDE EN INTERNATIONALE POLITIEK

**“A Conspiracy of Silence” rond de
Economische Partnerschapsakkoorden (EPA's)?**

Een agent, zijn principalen en hun nationale
niet-gouvernementele achterban

Promotor: Prof. Dr. B. KERREMANS

MASTERPROEF
aangeboden tot het
verkrijgen van de graad van
Master in de Vergelijkende
en Internationale Politiek
door
Tim DE BACKER

Academiejaar 2008-2009

“In reality, trade is about standards of living.
And that raises an important question:
Whose standards of living, exactly?”

Joseph E. Stiglitz

(The National Interest, mei/juni 2008: 21)

Woord vooraf

Alvorens een oblikaat maar daarom niet minder oprecht dankwoord uit te spreken, had ik van deze ruimte graag gebruik willen maken voor een aantekening van praktische aard. Deze betreft het gebruik van bijlagen. Teneinde het tekstueel gedeelte bevattelijker te maken, werd deze meesterproef aangevuld met meerdere bijlagen. Zo werd een informatiefiche opgemaakt voor elk van de ngo's die in de case-study's ter sprake komen. Deze werkwijze stelde mij in de gelegenheid om bij iedere niet-gouvernementele achterban wat meer achtergrondinformatie aan te bieden, zonder de tekst onnodig te verzwaren. Deze informatiefiches geven ook een beeld van de publicaties over de EPA's die een organisatie al dan niet op zijn actief heeft staan en die via hun website geraadpleegd kunnen worden. Zodoende completeren deze fiches de bibliografie.

Aanbeland bij de dankbetuigingen had ik op de eerste plaats mijn ouders willen vernoemen. Zij hebben mij de kans gegeven om al studierend uit te groeien tot wie ik nu ben. Daarbij werd mij steeds de vrijheid gegund om mijn persoonlijke voorkeur te volgen. Woorden schieten tekort om hen hiervoor te bedanken en zijn daarom wellicht het verkeerde middel. Hoe dan ook: bedankt!

Eenzelfde uitdrukking is op zijn plaats voor mijn vriendin. Marianne is de voorbije jaren veel meer geweest dan alleen een studiegenoot. Als steun en toeverlaat was zij in moeilijke momenten steeds present. Met haar luisterend oor ontpopte zij zich tot mijn beste kameraad. Op zoveel vlakken een zielsverwant hoop ik dat zij als liefdevolle partner een *compagnon de route* voor het leven mag zijn.

Uiteraard verdient ook mijn promotor hier vermeld te worden. Ik heb het genoeg gehad om professor Bart Kerremans te leren kennen als een bevlogen docent, die met zijn aanstekelijk enthousiasme menig student weet warm te maken voor de politieke wetenschap en het Europese handelsbeleid in het bijzonder. Als begeleider van deze meesterproef was hij steeds beschikbaar. Als klankbord altijd bereid om met de student van gedachten te wisselen. Ik wens hem daarom zeer hartelijk te bedanken voor de vruchtbare samenwerking.

Verdienen zeker en vast ook een dankbetuiging: Paulina Kaczmarska van “Polska Akcja Humanitarna” en Marek Marczynski van “Instytut Globalnej Odpowiedzialności” voor het uitgebreid beantwoorden van mijn vragen over de houding van Polen en de Poolse ngo’s tegenover de EPA’s, diplomaat Christian de Lannoy voor het bijbrengen van enig inzicht in de positie die het VK, Frankrijk, Duitsland en Polen in het Comité 133 hebben ingenomen, mijn grote zus voor de niet aflatende aanmoediging, pépé en mémé voor wie nooit iets teveel gevraagd is, Muriel Waterlot voor het vertalen van Poolse teksten en peter Patrick voor het kundige drukwerk en de materiële afwerking.

Tot slot had ik graag ook alle professoren en assistenten met plezier willen bedanken. Voor de colleges en seminaries die ik heb kunnen meemaken. Omwille van hun luisterbereidheid voor elke vraag of bekommernis. In min of meerdere mate hebben zij bijgedragen aan een leerproces dat met dit werk zijn voorlopig beslag krijgt.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	I-II
Inhoudsopgave	III-IV
Acroniemenlijst	V-VI
1. Inleiding	1
2. Theoretisch kader	5
3. Verleden, heden en toekomst van de EU-ACS relaties	15
4. De casestudy's: de EU-lidstaten en de EPA's	21
4.1. Het Verenigd Koninkrijk	23
4.1.1. De niet-gouvernementele achterban	23
4.1.2. De politieke instellingen	33
4.1.3. Het Verenigd Koninkrijk in de EU-instellingen	41
4.2. Frankrijk	46
4.2.1. De niet-gouvernementele achterban	46
4.2.2. De politieke instellingen	54
4.2.3. Frankrijk in de EU-instellingen	64
4.3. Duitsland	67
4.3.1. De niet-gouvernementele achterban	67
4.3.2. De politieke instellingen	78
4.3.3. Duitsland in de EU-instellingen	86
4.4. Polen	89
4.4.1. De niet-gouvernementele achterban	89
4.4.2. De politieke instellingen	93
4.4.3. Polen in de EU-instellingen	96
4.5. De EU-lidstaten en de EPA's: overzichtstabel	98

5. Besluit	99
Bibliografie	109
*****	
Bijlage 1 – Theoretisch kader: een verruimd principaal-agent model	122
Bijlage 2 – Ideologische houdingen in het Europese handelsbeleid tegenover ontwikkelingslanden en de ideaaltypische positie van de EU-lidstaten	123
Bijlage 3 – Overzicht van de 79 ACS-landen naar regio, anno 2008	124
Bijlage 4 – Overzicht van de EU-ACS akkoorden	125
Bijlage 5 – Overzicht van de regionale ACS-configuraties in de EPA-onderhandelingen	126
Bijlage 6 – Identificatiefiches van ngo's: modelfiche	127
6.1. Identificatiefiches: Verenigd Koninkrijk	128
6.2. Identificatiefiches: Frankrijk	138
6.3. Identificatiefiches: Duitsland	148
6.4. Identificatiefiches: Polen	157
Bijlage 7 – Het EPA-protest in woord en beeld	159

Acroniemenlijst

AASM	Associated African States and Madagascar
ACS	Afrika, Caraïben, Stille Oceaan
ACTSA	Action for Southern Africa
AFD	Agence Française de Développement
AFDI	Agriculteurs français et développement international
APE	Accord de partenariat économique
APPG on DAT	All Party Parliamentary Group on Debt, Aid and Trade
APS	Algemeen Preferentieel Systeem
ASI	Association de solidarité internationale
ASTM	Action Solidarité Tiers Monde
ATN	Africa Trade Network
ATTAC	Association pour la Taxation des Transactions financières pour l'Aide aux Citoyens
BfdW	Brot für die Welt
BOND	British National Platform of Development NGOs
BQE	Bulletin Quotidien Europe
CAFOD	Catholic Agency for Overseas Development
CEDEAO	Communauté économique et douanière des Etats d'Afrique de l'Ouest
CEMAC	Communauté économique et monétaire d'Afrique Centrale
CCFD	Comité catholique contre la faim et pour le développement
CFSI	Comité français pour la solidarité internationale
CRID	Centre de recherche et d'information pour le développement
DG	Directoraat-generaal
EAC	East African Community
EBA	Everything But Arms
ECOWAS	Economic Community of West African States
EED	Evangelischer Entwicklungsdienst
EG	Europese Gemeenschap
EGKS	Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal
EOF	Europees Ontwikkelingsfonds
EPA	Economisch Partnerschapsakkoord
ESA	Eastern and Southern Africa
ESC	European Scrutiny Committee
ESF	Europees Sociaal Forum
EU	Europese Unie

EV	European Voice
FdH	Frères des Hommes
FIAN	FoodFirst Informations- und Aktions-Netzwerk
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GRET	Groupe de recherche et d'échanges technologiques
IDC	International Development Committee
IGO	Instytut Globalnej Odpowiedzialności
INGO	International Non-Governmental Organization
KASA	Kirchliche Arbeitsstelle Südliches Afrika
KOSA	Koordination Südliches Afrika
MBN	Meest Begunstigde Natie
MOL	Minst Ontwikkelde Landen
NAD	Netzwerk Afrika Deutschland
NGDO	Non-Governmental Development Organisation
ngo	Niet-gouvernementele organisatie
NRO	Nichtregierungsorganisation
OSI	Organisation de solidarité internationale
PAH	Polska Akcja Humanitarna
RAZEB	Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen
SADC	Southern African Development Community
SEATINI	Southern and Eastern African Trade, Information and Negotiations Institute
TJM	Trade Justice Movement
TPCF	Trade Policy Consultative Forum
UEMOA	Union économique et monétaire d'Afrique de l'Ouest
UNCTAD	United Nations Conference on Trade & Development
VENRO	Verband Entwicklungspolitik deutscher Nichtregierungsorganisationen
WEED	Weltwirtschaft, Ökologie & Entwicklung
WOEK	Werkstatt Ökonomie
WPA	Wirtschaftspartnerschaftsabkommen
WSF	Wereld Sociaal Forum
WTO	Wereldhandelsorganisatie

1. Inleiding

“There has been a conspiracy of silence from most member states”, zo tekende de *Financial Times* van 21 november 2007 op uit de mond van Luis Morago, hoofd van “Oxfam International” in Brussel. Met diens verdict sloot de Britse krant een kritisch artikel af over de onderhandelingen die de Europese Commissie in die periode wenste te finaliseren met regionale landengroepen in Afrika, het Caraïbisch gebied en de Stille Oceaan (ACS-staten) (Beattie, 21.11.2007: 4). Deze onderhandelingen moesten tegen het eind van dat jaar uitmonden in zogenaamde Economische Partnerschapsakkoorden (EPA’s), nieuwe handelsovereenkomsten die een uitgesproken doelstelling vormden van het in juni 2000 tussen de Europese Gemeenschap (EG), haar lidstaten en de ACS-regio afgesloten Cotonou Akkoord.¹

De vaststelling dat het merendeel van de EU-lidstaten stilzwijgend instemde met de EPA’s, steekt nochtans schrill af tegen het vele stof die deze akkoorden doen opwaaien in niet-gouvernementele kringen. Zowel de manier waarop de Commissie de onderhandelingen voerde als de inhoud van de toekomstige overeenkomsten, werden in België alsook elders in de Europese Unie (EU) het mikpunt van aangroeiend protest. In Vlaanderen bereikte de oppositie in de loop van 2007 een hoogtepunt.² De grote najaarscampagne van de koepelorganisatie van de Noord-Zuidbeweging 11.11.11 stond volledig in het teken van de economische akkoorden en hun fatale gevolgen voor de Afrikaanse

---

¹ De Cotonou Partnerschapsovereenkomst kan op het volgende webadres worden teruggevonden. Daar zijn naast de overeenkomst in verschillende talen ook nog andere documenten te raadplegen die met het Cotonou Akkoord verband houden: http://ec.europa.eu/development/geographical/cotonou/cotonoudoc_en.cfm/. In hoofdstuk 3 wordt verder ingegaan op de inhoud van dit partnerschap en het belangrijke handelsluik waaruit de EPA’s voortvloeien.

² Tot de meest ludieke en tegelijk veelzeggende protestmiddelen behoorden de “Afrika-krasbiljetten” die tijdens de krabdag van 26 oktober werden verkocht en de koper de kans gaven om de EPA’s letterlijk weg te krabben. Voor meer informatie over de campagne kan men nog steeds terecht op de website van 11.11.11: <http://www.11.be/>.

boer. In vele Vlaamse steden en gemeenten kreeg de actie navolging en ook in de media vond het pessimistische beeld behoorlijk wat weerklank. Aldus beoogde de organisatie het standpunt van België bij de onderhandelingen over de controversiële EPA's te beïnvloeden (Delepeleire, 15.10.2007: 13).

De ruchtbaarheid die aan de handelsakkoorden werd gegeven, drong alvast door tot in de Belgische Senaat, alwaar op 8 november 2007 een geamendeerd voorstel van resolutie over de EPA's zonder tegestem werd aangenomen.³ Daarin richtten de senatoren een dringende oproep tot de regering van lopende zaken met het oog op de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen (RAZEB) die op 19 en 20 november in Brussel zou plaatsvinden. Aan de beleidsmakers werd onder meer gevraagd om tijdens deze EU-ministerraad een zo groot mogelijke (inhoudelijke) flexibiliteit in de onderhandelingen te bepleiten, de regionale economische integratie in de ACS-landen niet te door kruisen door bilaterale akkoorden en meer rekening te houden met de ontwikkelingsdimensie van het EPA-dossier.⁴

Het signaal aan de Belgische regering werd goedgekeurd aan de vooravond van wat het hoogtepunt moest worden van de 11.11.11 campagne. In hun tussenkomsten tijdens de plenaire bespreking van de resolutie verwezen verschillende leden van de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen en voor de Landsverdediging naar de betrokkenheid van de burgers en de bezorgdheid die over de EPA's leefde in het maatschappelijk middenveld. Desalniettemin was de

---

³ Dit was weliswaar niet de eerste keer dat de EPA's in de Wetstraat op de agenda stonden. In de loop van 2006 – de onderhandelingen waren dan al enkele jaren aan de gang – merken we in de Senaat een verhoogde aandacht op voor de akkoorden. Zo werden op 29 mei en 12 juni hoorzittingen gehouden over de EPA's in de Bijzondere commissie “Globalisering”, die vervolgens op 7 november het verslag hierover eenparig goedkeurde. Een tweetal weken voordien was een voorstel van resolutie over het onderwerp doorverwezen naar de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen en voor de Landsverdediging. De geamendeerde tekst werd in de plenaire zitting van 14 december uiteindelijk aangenomen.

⁴ In de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd een quasi identieke tekst aangenomen in plenaire vergadering op 13 december 2007.

hoogdringendheid waarmee het voorstel werd behandeld op de eerste plaats ingegeven door de nakende bijeenkomst van de RAZEB van de EU. Het is onmogelijk om na te gaan in hoeverre Karel De Gucht en Didier Donfut – als respectievelijk de minister van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris van Europese Zaken de vertegenwoordigers van België in de RAZEB – tijdens hun interventies rekening hebben gehouden met de verzuchtingen van de Senaat. Uit de conclusies van de Raadzitting blijkt er alvast geen noemenswaardige verschuiving te zijn opgetreden in de houding van de lidstaten tegenover de (voorlopig) laatste fase van de EPA-onderhandelingen.

Laten we even kort recapituleren. In het najaar van 2007 schreeuwde de koepelorganisatie van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging moord en brand over de EPA's. Hun signaal werd opgepikt door de Senaat en resulteerde op 8 november in een resolutie die de Belgische houding op dit punt expliciteerde. Deze resolutie richtte zich tot de beleidsverantwoordelijken die een tiental dagen later in de RAZEB het standpunt van België zouden overmaken. Na afloop van deze bijeenkomst blijkt nochtans uit de conclusies dat de positie van de Raad aangaande de EPA-onderhandelingen nog steeds dezelfde is.

Dit artikel gaat op zoek naar verklaringen voor deze opzienbarende vaststelling. Hoe is het mogelijk dat de EU doof kan blijven voor het protest dat niet alleen in België veel weerklank vond, maar ook in andere lidstaten steeds luider klonk? Waarom wordt het alarm uit niet-gouvernementele hoek door de Europese Commissie nauwelijks beluisterd? Vormen de regeringen van de EU-lidstaten de zwakke schakel in dit politieke proces en is er dus inderdaad – zoals bij aanvang van dit artikel werd geponeerd – een doodzwijgcampagne aan de gang die kritische stemmen niet aan bod laat komen? Of zijn er andere betrokkenen en belangen die in ons verhaal vooralsnog niet vermeld werden, maar toch een doorslaggevende rol spelen?

Om deze vragen te beantwoorden, bouwen we in het *tweede* deel van dit artikel een theoretisch kader uit waarmee we het onderwerp van ons onderzoek afbakenen en benoemen om het vervolgens gerichter te kunnen bestuderen. Daarop volgt in het *derde* deel een bespreking van de relaties die de Europese Unie en de groep ACS-landen reeds

verschillende decennia met elkaar onderhouden. Na een korte schets van de historische achtergrond wordt dieper ingegaan op de drijfveren die beide partners tot het sluiten van het Cotonou Akkoord hebben gebracht alsook op de inhoud van deze partnerschaps-overeenkomst. Vooral het handelsluik waaruit de gecontesteerde EPA's voortvloeien, wordt hierbij extra belicht. In het *vierde* deel komen de casestudy's aan bod. Daartoe werden vier EU-lidstaten uitgekozen: Duitsland, Frankrijk, Polen en het Verenigd Koninkrijk. De verantwoording van deze keuze vormt een onderdeel van het theoretische kader. Voor elk van de vier cases wordt gewerkt in drie stappen, die elk een niveau vertegenwoordigen waarop actie rond de EPA's mogelijk is: de nationale niet-gouvernementele organisaties, de nationale politieke instellingen en de EU-instellingen. Afronden doen we ten slotte in een *vijfde* deel waarin de voornaamste bevindingen op een rijtje worden gezet. Bovendien wordt in het besluit teruggekoppeld naar het theoretische kader door de confrontatie met de gevalsstudies aan te gaan.

2. Theoretisch kader

Het theoretisch kader dat we hanteren bestaat uit twee componenten. De eerste component is een verruimd principaal-agent model, dat naast de Europese Commissie en de EU-lidstaten ook aan actoren op het sub-nationale niveau een plaats geeft. De tweede component gaat dieper in op de relatie tussen deze achterban en hun nationale overheid, waarbij de achterban wordt beschouwd als een pleitnetwerk. Beide componenten gaan uit van een aantal vooronderstellingen, die aan de hand van de casestudy's getoetst zullen worden.

Ons theoretisch en terminologisch vertrekpunt wordt gevormd door het principaal-agent model. Deze theorie – ontsproten uit de organisatieleer – heeft al menig politiek wetenschapper houvast geboden doordat zij de institutionele complexiteit die ten grondslag ligt aan het buitenlandse handelsbeleid van de EU wonderwel weet te vatten.⁵ In essentie vertrekt dit model van de relatie tussen een principaal en een agent, die met elkaar een contractuele overeenkomst sluiten. Daarbij draagt de principaal bepaalde verantwoordelijkheden over aan de agent die hem zal vertegenwoordigen. Aan deze delegatie zijn voor beide partijen zowel politieke voor- (baten) als nadelen (kosten) verbonden en deze dienen tegen elkaar te worden afgewogen. Tot de baten behoren onder meer de uitgespaarde transactiekosten en de mogelijkheid om collectieve actieproblemen te overstijgen of de verantwoordelijkheid voor onpopulaire beslissingen af te schuiven. De voornaamste kost is de informatieassymetrie, die de agent toelaat om eventueel eigen voorkeuren te gaan nastreven die indruisen tegen de belangen van de principalen. Opportunistisch gedrag als dit wordt aangeduid met de term “shirking”. Wanneer de aard van de delegatie zelf de oorzaak is van de eigengereide handelwijze van de agent, dan

---

⁵ Nochtans heeft de principaal-agent benadering volgens sommigen de hoge verwachtingen nog niet kunnen inlossen. Vooralsnog verhinderden de a priori overtuigingen van de theoretici een doeltreffend gebruik van de inzichten van het model. Dit geldt evenzeer voor de supranationale rationale-keuze variant als voor andere, meer intergouvernementeel geïnspireerde toepassingen van de theorie (Kassim & Menon, 2003: 133-135).

is er sprake van “slippage”. Om deze nadelen op te vangen voorziet de principaal in ex ante administratieve controle- en ex post supervisiemechanismen. Hij kan ook rekenen op derden zoals ngo’s en belangengroepen die eveneens toezicht houden op de agent en waar- schuwen wanneer deze in de fout gaat of dreigt te gaan (“fire-alarm oversight”). De principaal beschikt dus over middelen die de risico’s verbonden aan de delegatie minimaliseren, maar die op hun beurt niet kosteloos zijn wanneer ze worden aangewend. Controle en toezicht gaan immers ten koste van de flexibiliteit en efficiëntie van de agent. Elke delegatie vergt daarom een delicate evenwichtsoefening tussen beide (Kassim en Menon, 2003: 122-125).

Het principaal-agent model zoals toegepast op de studie van de EU vormt het eerste onderdeel van ons theoretisch kader, maar is in wezen niet meer dan een opstapje. We maken daarbij gebruik van het standaardartikel van Mark Pollack (1997). Daarin worden een reeks hypothesen geformuleerd over de voorwaarden waaronder een supranationale instelling zoals de Europese Commissie autonoom kan optreden van en invloed uitoefenen op de EU-lidstaten (Pollack, 1997: 100-101). De auteur onderscheidt in dat opzicht vier determinanten die de supranationale autonomie van de agent beïnvloeden en volgens hem een vruchtbare agenda vormen voor verder empirisch onderzoek. Zo is het optreden van de agent afhankelijk van de voorkeuren van de principalen, de institutionele beslissingsregels en de hoeveelheid informatie waarover hij beschikt. Als vierde en laatste determinant wijst Pollack erop dat de autonomie van de agent niet alleen wordt beïnvloed door de principalen, maar eveneens door nationale en transnationale achterbannen.⁶ Deze achterbannen beperken enerzijds de handelingsvrijheid van supranationale instellingen en vormen anderzijds een tegengewicht voor de invloed van de lidstaten (Pollack, 1997: 129-130). Het zijn de nationale achterban- nen die in dit onderzoek een aanzienlijk deel van de aandacht zullen opeisen.

---

⁶ Voor de Europese Commissie bestaat deze achterban (“constituency”) uit belangengroepen en multinationals, voor het Europees Hof van Justitie uit de nationale hoven en voor het Europees Parlement uit nationale electoraten (Pollack, 1997: 130).

Door te veronderstellen dat een nationale achterban van invloed kan zijn op zowel de Europese Commissie als de EU-lidstaten, verruimd Pollack het principaal-agent model. Hij ruimt plaats in voor niet-statelijke actoren die in de lidstaten zelf actief zijn. Feitelijk wordt op deze manier aangegeven dat in de Unie de lidstaten op hun beurt ook een agent zijn van principalen die zich op het sub-nationale niveau bevinden. Deze vaststelling maakt de delegatieketting een stuk langer, waardoor in navolging van Daniel Nielson en Michael Tierney een onderscheid kan worden gemaakt tussen een “ nabije principaal” (“proximate principal”) en een “verafgelegen principaal” (“distant principal”).⁷ Volgens deze auteurs is dit onderscheid belangrijk vermits de agent, ook al toont die zich bereid om gehoor te geven aan de verafgelegen principalen, als puntje bij paaltje komt zal luisteren naar de nabije principaal. Vandaar hun hypothese dat druk op de agent die afkomstig is van een andere dan laatstgenoemde principaal, geen verandering zal teweegbrengen in diens gedrag. Bovendien dichten Nielson en Tierney weinig succes toe aan de pogingen om hierin via “leapfrogging” – het haasje-over doen van de principalen – verandering te brengen (Nielson en Tierney, 2003: 249-252).

Nielson en Tierney plaatsen met andere woorden vraagtekens bij de invloed die een nationale achterban als verafgelegen principaal kan uitoefenen op de Europese Commissie. Daarmee gaan zij gedeeltelijk in tegen de hypothese van Pollack. Anderzijds is de nationale achterban binnen diezelfde redeneertrant ook een nabije principaal en bijgevolg toch invloedrijk, zij het dan op het niveau van de EU-lidstaten als agent. Nielson en Tierney veronderstellen dus geenszins dat de nationale achterban er niet toe doet, maar beperken diens invloed tot de dichtstbijzijnde agent. Op die manier is het dus niet uitgesloten dat deze achterban onrechtstreeks druk kan uitoefenen op de Europese Commissie, in zoverre hij erin slaagt de positie van de EU-lidstaat als nabije principaal te beïnvloeden. Onder welke voorwaarden dit mogelijk is, wordt uitgewerkt in de tweede component van dit theoretisch kader.

---

⁷ In bijlage 1 wordt het verruimd principaal-agent model figuurlijk weergegeven, waarbij de EU-lidstaten en hun nationale achterbannen de positie innemen van respectievelijk de nabije en de verafgelegen principalen.

Het theoretiseren van de relatie tussen de verafgelegen principaal – de nationale achterban – en de nabije principaal – de EU-lidstaat – gebeurt doorgaans aan de hand van voorkeuren die afgeleid worden uit materiële bekommernissen. Beide worden geacht bepaalde fundamentele belangen te hebben die gevat worden in een utiliteitsfunctie. Politieke actoren, zowel van de uitvoerende als de wetgevende tak, hebben voor alles belang bij het behoud van hun ministerportefeuille of hun parlamentszetel. Sociale actoren tonen zich op de eerste plaats bekommerd om het maximaliseren van hun inkomen en meten het beleid van de regering af aan dat criterium (Milner, 1997: 33). Immateriële bekommernissen vormen een blinde vlek in deze benadering. Nochtans is de controverse rond de EPA's ingegeven door het idee dat deze schadelijk zijn voor de ontwikkeling van de ACS-landen. Anders gezegd: wanneer de nationale achterban zijn regering ter verantwoording roept over deze omstreden akkoorden dan handelt deze niet uit materiële overwegingen of professioneel eigenbelang, maar wel uit principiële bezorgdheid om de toestand in de ontwikkelingslanden.

Netwerken van niet-statelijke actoren die gevormd en gedreven worden door principes en waarden en moeilijk te verzoenen zijn met een rationeel begrepen eigenbelang, duiden Margaret Keck en Kathryn Sikkink aan met de term “advocacy network”: hier vertaald als “pleitnetwerk”. Niettegenstaande de auteurs hun theorie opbouwen rond transnationale netwerken, staat niets de toepassing van hun inzichten op nationaal niveau in de weg. Verschillende actoren kunnen deel uitmaken van een pleitnetwerk: (inter)nationale niet-gouvernementele onderzoeksgroepen en organisaties, stichtingen, vakbonden, consumentenverenigingen, kerkgemeenschappen, et cetera. Hoe dan ook spelen (inter)nationale ngo's stevast een prominente rol in een pleitnetwerk (Keck en Sikkink, 1998: 9-10). In ons onderzoek zullen we de aandacht tot dit type organisatie beperken. In het EPA-dossier hebben voornamelijk de ontwikkelings-ngo's zich geroerd (NGDO).⁸

---

⁸ In het Nederlands bestaat enkel de afkorting “ngo” waarmee alle types van niet-gouvernementele organisaties worden aangeduid. Internationale organisaties daarentegen duiden in hun Engelstalig jargon de ontwikkelings-ngo's specifiek aan als NGDO: *Non-Governmental Development Organisation*.

Onder nationale achterban wordt in dit werk dus een pleitnetwerk begrepen dat bestaat uit NGDO's die eenzelfde referentiekader delen en op de eerste plaats in eigen land actief zijn. De nationale leden van de INGO "Oxfam International" behoren dus tot de observaties, maar de koepelorganisatie zelf niet.

Pleitnetwerken kunnen volgens Keck en Sikkink op drie manieren tot stand komen. Een eerste mogelijkheid is via het boemerang patroon. Dat treedt in werking wanneer de toegang tot de nationale overheid voor ngo's geblokkeerd of belemmerd is. De organisaties zoeken op dat moment hun heil in het samenwerken met soortgenoten in andere landen die wel over deze toegang beschikken en hopen op die manier hun regering van buitenaf onder druk te zetten. Allebei de partners winnen bij deze samenwerking: de ene aan invloed, de andere aan geloofwaardigheid omdat hij zijn strijd zij aan zij met de benadeelde partij kan voeren. Ten tweede zijn er de "politieke entrepreneurs". Dit zijn activisten die de opbouw van netwerken rond waardegeladen thema's actief promoten en bereid zijn daarvoor de kosten te dragen. Zij vormen de centrale spil waarrond een campagne is opgebouwd. Tot slot bieden conferenties, e-mailverkeer en andere vormen van internationaal contact de gelegenheid om netwerken te vormen en/of te versterken (Keck en Sikkink, 1998: 10-16).

In hun pogingen om enerzijds de tegenpartij van hun zienswijze te overtuigen en anderzijds een breed publiek te socialiseren, beschikt een pleitnetwerk over een viertal instrumenten. Een eerste instrument is informatie. Het vermogen om snel en accuraat informatie te genereren en deze ook strategisch in te zetten, behoort tot de voornaamste wapens van elk pleitnetwerk. Vandaar ook het grote belang dat gehecht wordt aan het delen van informatie binnen een netwerk. Mediabelangstelling is essentieel wil deze informationele strategie vruchten afwerpen. Bovendien moet de informatie betrouwbaar en goed gedocumenteerd zijn. Zo niet, verliest een netwerk zijn geloofwaardigheid en fnuikt men elke kans om de politiek verantwoordelijken te overtuigen. Indien men de aandacht van de beleidsmakers én het grote publiek wil trekken, mag een dosis dramatiek weliswaar niet ontbreken. Aldus gaan technische gegevens hand in hand met getuigenissen die feiten vertalen in sprekende, menselijke

verhalen. Het uiteindelijke doel is de creatie van een betekenis kader waarbinnen zich een gemeenschappelijk discours kan ontwikkelen dat duidelijk maakt dat een gegeven toestand natuurlijk, noch accidenteel is, de verantwoordelijke partij(en) identificeert en mogelijke oplossingen aanbrengt. Kortom, een frame schept een gedeeld begrip van zichzelf en van de wereld dat collectieve actie stimuleert en legitimeert (Keck en Sikkink, 1998: 16-22).

Een tweede strategie die pleitnetwerken kunnen hanteren, bestaat uit het gebruik van symbolen of symbolisch belangrijke gebeurtenissen. Deze worden ingeschakeld bij de constructie van het betekenis kader. Zodoende tracht men een ruimer publiek voor zijn zaak te winnen. Een derde instrument verwijst naar het gebruik van informatie als hefboom om een ommekeer in het beleid teweeg te brengen. Daartoe tracht een pleitnetwerk druk uit te oefenen op de politieke actoren. Men beschikt zowel over een materiële als een morele hefboom. Eerstgenoemde verwijst naar het strategisch aanwenden van de informatie waarover men beschikt, laatstgenoemde naar wat men de mobilisatie van schaamte noemt. Door beleidsmakers te confronteren met hun onbetrouwbaar gedrag tracht men hen in verlegenheid te brengen en hoopt men een verandering van politiek te veroorzaken. Een vierde en laatste strategie bestaat erin regeringen op hun verantwoordelijkheden aan te spreken. Pleitnetwerken zien er met andere woorden op toe dat deze hun verklaringen en principes niet alleen met de mond beleiden, maar hun retoriek ook in de praktijk brengen (Keck en Sikkink, 1998: 22-25).

De laatste en misschien wel belangrijkste vraag die Keck en Sikkink aansnijden, zijn de voorwaarden waaronder een pleitnetwerk invloed kan uitoefenen. Deze voorwaarden zijn afhankelijk van enerzijds het beleidsthema en anderzijds de kenmerken van de betrokken actoren. De beleidskwestie moet alleszins sterke ethische gevoelens oproepen om actievoerders op de been te brengen en betekenis te geven aan hun daden. Het mobiliseren verloopt ook makkelijker wanneer men een oorzakelijk verhaal kan vertellen dat het probleem toeschrijft aan het doelbewuste optreden van identificeerbare actoren. Hoe korter de causale ketting, hoe meer een pleidooi aan overtuigingskracht wint. Een kwestie die vatbaar is voor een waardegeladen boodschap vol-

staat echter niet. Veel hangt immers ook af van de dragers van die boodschap en de personen of instanties waaraan deze gericht wordt. Een netwerk functioneert het best wanneer er tussen de betrokkenen sterke banden en wederkerige informatiestromen bestaan. Niet alleen de kwantiteit telt dus, maar evenzeer de kwaliteit van de organisaties. Voor een doeltreffend optreden heeft men immers medestanders nodig uit zowel de gedupeerde landen als landen die kunnen wegen op de betrokken instellingen. Of hun stem gehoord zal worden, is afhankelijk van de opportuniteitsstructuur die beleidsmakers voor hun achterban scheppen. Wanneer regeringsleden in een dossier een bepaald engagement aangaan, dan geven zij aan een pleitnetwerk de kans om hen daarop af te rekenen. Deze tactiek is weliswaar alleen dan succesvol, wanneer de overheid ook gevoelig is voor de druk die op die manier op haar wordt uitgeoefend. Het succes van een pleitnetwerk kan tot slot op verschillende niveaus worden afgemeten.⁹ Een netwerk moet er eerst in slagen om zijn thema op de beleidsagenda en in het publieke debat te introduceren. Vervolgens probeert men ook door te dringen in het discours en de institutionele procedures die een staat hanteert, om op termijn ook verandering teweeg te brengen in zijn beleid en houding ten aanzien van de problematiek (Keck en Sikkink, 1998: 25-29).

Pleitnetwerken rond EPA's zullen worden bestudeerd in vier EU-lidstaten: Duitsland, Frankrijk, Polen en het Verenigd Koninkrijk. Om onze landenkeuze te duiden, laten we ons dankbaar leiden door de politiek-wetenschappelijke analyse van het Europese handelsbeleid die Jan Orbie in zijn doctoraat maakte (2005). Hierin werkte de auteur een ideaaltypische voorstelling uit van de EU-actoren, waarbinnen lidstaten eerst op basis van hun *algemene* ideologische

---

⁹ Niet-statelijke actoren kunnen volgens Noortmann, Arts en Reinalda zowel institutioneel als strategisch betekenisvol zijn. Een actor is betekenisvol in de eerste zin wanneer hij over rechtspersoonlijkheid en autonomie beschikt en deel uitmaakt van institutionele arrangementen of transnationale coalities. Om betekenis te hebben in de tweede zin dient men daarenboven te wegen op zowel het proces als de uitkomst van de besluitvorming. (Noortmann, Arts en Reinalda, 2001: 301-302).

houding op handelsvlak een plaats krijgen toegekend. Het klassieke doch rudimentaire uitgangspunt is de breuklijn tussen een “noordelijke” en een “zuidelijke” groep staten (zie bijvoorbeeld Smith, 1999: 279-280), waarbij de eerste groep eerder neoliberaal en globalistisch georiënteerd zou zijn, terwijl de tweede groep een meer protectionistisch en regionalistisch beleid preferert.¹⁰ Elke uitbreidingsfase van de EG/EU brachten een versterking van de ene of de andere strekking met zich mee (Grabbe en Hughes, 1998). Duitsland en het Verenigd Koninkrijk worden volgens deze eendimensionale indeling tot het noorden gerekend, terwijl Frankrijk als een exponent van de zuidelijke strekking geldt (Orbie, 2005: 112).¹¹

De noord-zuid dichotomie wordt bij Orbie verder verfijnd door de ideologische aard van het Europese handelsbeleid *tegenover ontwikkelingslanden* mee in rekening te brengen (Orbie, 2005: 234-235). Daarbij wordt de klassieke breuklijn verder opgesplitst in twee nieuwe continua. Het resultaat van deze oefening is een neoliberaal-interventionistisch continuüm enerzijds en een globaal-regionaal continuüm anderzijds. Op basis van deze nuancering beschikken we nu over vier ideaaltypische mogelijkheden, die in navolging van Ole Elgström (2000: 187) elk een nieuw label krijgen opgeplakt. Aldus spreken we van “vrijhandelsadepten” en “handelssceptici” enerzijds en van “revisionisten” en “traditionalisten” anderzijds. Het meest ingrijpende gevolg van deze verfijning is dat Duitsland en het Verenigd Koninkrijk niet langer tot hetzelfde kamp behoren. Terwijl eerstgenoemde enthousiast is over vrijhandel én een revisionistische en dus minder exclusieve zienswijze huldigt op de relaties met de

---

¹⁰ De tegenstelling tussen een mondiale en regionale voorkeur valt samen met het “bouwsteen versus struikelsteen”-debat. Glania en Matthes (2005) geven hierop een uitstekende introductie vanuit Europees oogpunt.

¹¹ Ook binnen de Europese Commissie laat deze breuklijn zich voelen. Daarbij staat het Directoraat-Generaal (DG) Handel dichterbij de noordelijke groep staten en de Directoraten-Generaal Ontwikkeling en Landbouw dichterbij de zuidelijke (Orbie, 2005: 112, 235). Enige nuance is hier weliswaar geboden. Als succesvolle regionale organisatie is het regionalisme in de hele EU-bureaucratie diepgeworteld.

ACS-staten, bevindt laatstgenoemde zich op een meer traditioneel standpunt dat het belang van Europa's historische betrekkingen met de ACS-landen benadrukt. Frankrijk ten slotte, komt uit deze tweedimensionale figuur naar voor als een traditionalistisch handels-scepticus.¹²

Tot hiertoe hebben enkel de drie tenoren van de EU een plaats in de figuur gekregen die wellicht het dichtst aansluit bij hun ideologische uitgangspositie in internationale, handelspolitieke aangelegenheden. Tot welk kwadrant mag onze vierde lidstaat Polen worden gerekend en welke invloed heeft de historische uitbreiding van 2004 gehad op de algemene verhoudingen binnen de Unie (Orbie, 2005: 112-115)? Hoe staan met andere woorden landen met een lagere levensstandaard tegenover het handelsbeleid van de EU?¹³ Hogerop werd reeds aangestipt dat achtereenvolgende toetredingen aanleiding gaven tot een versterking van de noordelijke of de zuidelijke groep en aldus hun weerslag hadden op de algemene ideologische oriëntatie van de Unie. Deze vaststelling impliceert dat ook de nieuwe Centraal- en Oost-Europese lidstaten zich bij de reeds bestaande breuklijnen zullen aansluiten, een stelling die onder andere door Matthew Baldwin wordt onderschreven (Baldwin, 2006: 931). Op het eerste gezicht kunnen we deze landen met hun overwegend neoliberaal handelsregime daarom in het noordelijke kamp van de vrijhandels-adepten situeren. Toch dient gewezen op de mogelijkheid dat sluimerende protectionistische tendensen na de uitbreiding zullen opspelen onder invloed van binnenlandse lobbygroepen. Zo zou onder andere Polen bepaalde industriële en landbouwsectoren willen afschermen van een te verregaande liberalisering (van den Hoven, 2004: 216-217). Het uiteindelijke resultaat van de uitbreiding op de algemene verhoudingen binnen de EU zou bijgevolg neutraal zijn (Woolcock, 2005b: 390). Met de ACS-landen ten slotte hebben de

---

¹² Een voorstelling van het tweedimensionale model is terug te vinden in bijlage 2.

¹³ Op het moment van schrijven, bereikte geen enkel bbp per capita van de acht Centraal- en Oost-Europese lidstaten het gemiddelde van de EU-27. Rekening houdend met de koopkracht bedroeg dat gemiddelde in 2006 € 23.500. Met € 12.400 blijft Polen hier ver onder (Eurostat, 2008: 98-99).

Centraal- en Oost-Europese lidstaten geen enkele koloniale affiniteit. Men zou zelfs gewag kunnen maken van concurrentie tussen beide om de schaarse EU-fondsen. Hoogstens staat men dus onverschillig tegenover deze bevoorrechte groep. Zeker Polen, met zijn blik stevig oostwaarts gericht, neigt ongetwijfeld eerder naar het revisionisme.¹⁴

Afhankelijk van de binnenlandse ontwikkelingen kunnen we Polen als onze laatste lidstaat in het revisionistische en handelssceptische kamp plaatsen. Dat elke casestudy aan een ideaaltypen wordt gelinkt, is louter om heuristische redenen: het helpt om een beter inzicht te krijgen in de (evolutie van) diverse mogelijke EU-standpunten. Terecht wijst Orbie er immers op dat de positie van de lidstaten ideaaltypisch is (2005: 235). Hun positionering kan daarom zowel intern als extern fluctueren naargelang de context, het onderwerp of de tijd (zie bijvoorbeeld ook Woolcock, 2005b: 390). Het belang van de tijdsdimensie blijkt onder meer uit de vaststelling dat er zich in de handelsbetrekkingen tussen de EU en de ACS-staten sinds de jaren '70 een trapsgewijze, paradigmatische verschuiving heeft voltrokken in de richting van het neoliberalisme en weg van het interventionisme (zie onder andere Elgström, 2000: 194 en Holland, 2002: 125).¹⁵ De pijlen in het rooster in bijlage twee visualiseren deze evolutie in de richting van het neoliberale en revisionistische gedachtegoed. Het Cotonou Akkoord vormt de meest relevante indicator voor deze verschuiving (Orbie, 2005: 232-233, 241). Waarom dit akkoord tot stand kwam en in het bijzonder de motieven voor het hervormen van het handelsluik, komen aan bod in het volgende hoofdstuk over de EU-ACS relaties.

---

¹⁴ Polen en de andere nieuwe lidstaten worden door van den Hoven geacht voorrang te geven aan economische samenwerking met voormalige Sovjet-staten en Rusland (van den Hoven, 2004: 214-215).

¹⁵ Deze verschuiving wordt in het volgende hoofdstuk verder toegelicht.

3. Verleden, heden en toekomst van de EU-ACS relaties

De lidstaten van de Europese Unie en de landen in sub-Saharaans Afrika, het Caraïbisch gebied en de Stille Oceaan delen met elkaar een lange en bewogen voorgeschiedenis. Van de zes stichtende leden van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS, 1951) waren er vier die één of meerdere ACS-landen als kolonie bezaten.¹⁶ Vanuit juridisch oogpunt werden deze koloniale relaties verankerd in de Verdragen van Rome (1957), meer bepaald in Deel IV van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (EEG). Verwijzend naar dit gezamenlijke verleden, voorzag artikel 132 uit laatstgenoemd verdrag in de mogelijkheid dat landen en gebieden overzee die een “speciale relatie” hadden met de EEG-lidstaten zich met elkaar zouden verenigen.¹⁷ De tijdsgeschiedenis maakte dit aanvankelijk weinig waarschijnlijk. Symbolisch was de conferentie in het Indonesische Bandung (1955), waarop het ontwaken van de gekoloniseerde volken werd uitgeroepen op een moment dat de eerste dekolonisatiegolf steeds meer aan kracht won. Dominogewijs maakte een hele reeks overwegend Franssprekende kolonies in West- en Centraal-Afrika zich van het moederland los. Als kersverse onafhankelijke (buur)staten sloten deze 18 landen, aangevuld met het eiland Madagascar, zich aaneen in de AASM-groep. Twee decennia en een tweede golf later hadden de meeste Britse kolonies uit het Gemenebest dit voorbeeld met succes nagevolgd. Parallel aan de toetreding van het VK tot de EEG ontstond op die manier een meer anglofone en heterogene groep ACS-landen als nieuw aanspreekpunt voor het EEG-beleid. Deze groep bestaat vandaag uit 79 staten, stuk voor stuk oud-kolonies van één of meerdere EU-lidstaten.¹⁸ Het zijn deze historische, linguïstische en koloniale banden die – meer dan

---

¹⁶ Luxemburg en Duitsland vormden de enige uitzonderingen op deze regel.

¹⁷ Vooral Frankrijk had tijdens de onderhandelingen aangedrongen op een speciale behandeling voor haar (ex-)kolonies (Devuyt, 2004: 261-262 en Dinan, 2005: 549). De invloed van het land op de ontwikkelingsagenda van de EEG was derhalve buitengewoon groot.

¹⁸ Een overzicht van de landen die anno 2008 tot de ACS-groep behoren, is terug te vinden in bijlage 3. Oost-Timor, een schiereiland in de Stille Oceaan, was vooraan het laatste land dat tot de groep toetrad.

ontwikkelingsniveau of geografie – de drijvende kracht hebben betekend achter de relaties tussen de EU en de ontwikkelingswereld.

De rode draad doorheen de betrekkingen tussen de EU en de ACS-landen wordt gevormd door een opeenvolging van conventies, die voorlopig uitmondt in de Cotonou Partnerschapsovereenkomst.¹⁹ Elk van deze in totaal zeven conventies werd – wellicht niet toevallig – geofficialiseerd in de hoofdstad van een voormalige Franse kolonie in Zwart-Afrika, met name Yaoundé (Kameroen) en Lomé (Togo). Zowel naar aard als qua inhoud ondergingen deze akkoorden de voorbije decennia ingrijpende wijzigingen en groeiden na elke periodieke herziening steevast in omvang. Hetzelfde geldt ook voor het institutioneel kader, dat de eerste Yaoundé Conventie (1964) had opgericht en in Lomé I in het licht van de nieuwe doelstellingen werd aangepast.²⁰ Onder invloed van interne en externe ontwikkelingen evolueerden de relaties tussen beide partijen van een eenvoudig maar geïntegreerd ontwikkelingsprogramma met wederkerige handelspreferenties (Yaoundé, 1964-1975), over een gepriviliegeerd partnerschap dat hulp combineerde met een niet-wederkerig handelsregime inclusief export-stabilisatiemechanismen²¹ (Lomé, 1976-2000) tot een overeenkomst die naast handelsliberalisering en regionale differentiatie sterker dan voorheen de nadruk legt op politieke conditionaliteit (Cotonou, 2000-2020) (Dinan, 2005: 548).

Bij het begin van de 21ste eeuw bereikten de EU-15 en de ACS-staten overeenstemming over de opvolger van het vijfentwintig jaar oude Lomé regime. Na moeizame onderhandelingen werd op 23 juni 2000

---

¹⁹ Een overzicht van de verschillende conventies tussen de EU en de ACS-staten is terug te vinden in bijlage 4.

²⁰ Sinds de eerste Lomé Conventie (1976) zijn de EU-ACS relaties institutioneel ingebed in een Raad van Ministers, een Comité van Ambassadeurs en een Gemeenschappelijke Assemblée.

²¹ Het Lomé regime voorzag in twee van deze stabilisatiemechanismen: het mechanisme voor landbouwproducten (STABEX) was een innovatie die bestond sinds Lomé I, terwijl het mechanisme voor mineralen (SYSMIN) pas met Lomé II werd opgezet. Beide garandeerden de ACS-staten een verzekerde afzet op de (E)EG-markt alsook de bijhorende opbrengsten.

in de Beninse hoofdstad de Cotonou Partnerschapsovereenkomst plechtig ondertekend. Volgend op een Groenboek dat de Europese Commissie in 1996 publiek maakte, was er aan het sluiten van deze gemengde overeenkomst een leerrijke reflectie- en consultatieperiode voorafgegaan (EV, 05.09-11.09.1996: 9). Uit de gesprekken en bevragingen die zowel tussen als binnen de beide landengroepen werden gehouden, was naar boven gekomen dat het preferentiële handelsregime van Lomé hoogstens gemengde resultaten had opgeleverd. In zijn totaliteit echter was het aandeel van de ACS-landen in het EU-importcijfer gezakt van 7% in 1975 naar een schamele 3% een kwarteeuw later. Deze relatieve en door de globalisering ook te verwachten daling overtuigde de betrokken partijen ervan dat een grondige herziening van het bestaande handelsregime noodzakelijk was.²² Ook van buitenaf kwam dit regime steeds meer onder druk te staan. Door de oprichting van de Wereldhandelsorganisatie (WTO, 1995)²³ werd het aan de leden mogelijk gemaakt om schendingen van de WTO-regels aan te klagen voor een nieuw Geschillen Beslechtsingslichaam (GBL). In principe was de niet-wederkerigheid van de handelspreferenties uit de Lomé Conventies zulk een schending – met name van het MBN-principe uit artikel 1 van de GATT²⁴ – ware het niet dat de (E)EG bereid was geweest hiervoor een waiver aan te vragen.²⁵ Niettemin zagen verschillende WTO-leden hun kans schoon om de voor hen nadelige

---

²² Ook eerder waren de teleurstellende resultaten van de Yaoundé Conventies de aanleiding geweest voor een verregaande heronderhandeling van de bestaande EU-ACS relaties in Lomé.

²³ In wat volgt, wordt het Engelstalige acroniem gebruikt teneinde verwar- ring met de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) te vermijden.

²⁴ Het principe van de Meest Begunstigde Natie (MBN) zoals dat in het eerste artikel van de *General Agreement on Tariffs and Trade* (GATT) werd verankerd, heeft tot doel om discriminatie tussen de WTO-leden te voorkomen door een gelijke tarifaire behandeling te garanderen.

²⁵ Elk WTO-lid kan in de schoot van de organisatie een zogeheten waiver aanvragen die de mogelijkheid biedt om (tijdelijk) afstand te doen van zijn internationale handelsverplichtingen zoals die in de GATT overeenkomst staan opgetekend.

onderdelen van het Lomé regime aan te vallen.²⁶ Zodoende vormde de compatibiliteit met de WTO-regels voor de Europese Commissie het leidmotief in de hervorming van de handelsbetrekkingen tussen de EU en de ACS-landen, zoals blijkt uit de bewoordingen in artikel 37 van het Cotonou Akkoord.

De Cotonou Partnerschapsovereenkomst bestaat uit drie grote en onderling verbonden deelcomponenten. Een eerste component wordt gevormd door de algemene en institutionele bepalingen. Hierin staan naast de doelstellingen van het partnerschap en de instellingen die deze mee moeten verwezenlijken, ook de politieke voorwaarden geëxpliciteerd waarvan het hele akkoord afhankelijk wordt gemaakt.²⁷ Indien een ACS-partner deze condities niet of onvoldoende invult, dan kan de EU eenzijdig beslissen om de contractuele relatie met het betrokken land deels te schorsen of zelfs volledig op te zeggen.²⁸ Ontwikkelingssamenwerking is de tweede component van het Cotonou Akkoord. Onder deze noemer vallen zowel de ontwikkelingsstrategieën, als de wijze waarop de samenwerking gefinancierd zal worden.²⁹ In dit opzicht is het belangrijk te wijzen op het 9de en 10de Europees Ontwikkelingsfonds (EOF), dat geen onderdeel is van het

---

²⁶ Het lang aanslepende en gepolitiseerde dispuut over het bananenprotocol was op dit punt exemplarisch (Orbie, 2005: 232).

²⁷ Deze essentiële, politieke voorwaarden staan opgesomd in artikel 9 van het Cotonou Akkoord en slaan onder meer op het belang van werkzame democratische instellingen en respect voor de mensenrechten en de rechtsstaat. Goed bestuur en de strijd tegen de corruptie krijgen in het artikel een aparte vermelding.

²⁸ Artikel 96 en 97 voorzien voorafgaandelijk weliswaar in een consultatieprocedure die een vreedzame oplossing mogelijk maakt. Lukt dit echter niet, dan wordt er in concreto meestal teruggedrepen naar een opschorting van de budgettaire steun, aangezien het uitstellen van steun voor projecten een stuk moeilijker ligt.

²⁹ Conform het principe van eigenaarschap zoals geformuleerd in artikel 2 van Cotonou, stelt elke ACS-staat samen met de Europese Commissie een strategie op die zijn beslag vindt in een Strategie Paper (SP) en een Nationaal Indicatief Programma (NIP). Deze documenten vormen de leidraad voor de bilaterale relaties tussen gelijke partners en worden verder aangevuld met een regionaal programma.

EU-budget en dus buiten de controle van het Europees Parlement valt.³⁰ De derde component ten slotte is het handelsluik van het nieuwe partnerschap. Het is dit onderdeel van Cotonou dat de aanleiding heeft gegeven tot het onderhandelen van de EPA's tussen de Unie en regionale landengroepen uit de ACS-regio.

Samen met de geografisch gedifferentieerde aanpak en de verhoogde aandacht voor politieke conditionaliteit behoorden de Economische Partnerschapsakkoorden tot de meest fundamentele veranderingen die de Cotonou Overeenkomst zou beogen.³¹ Met de EPA's doet de EU immers meer dan alleen een eind maken aan een kwarteeuw van niet-wederkerige handelspreferenties en teruggrijpen naar de wederkerigheid van de originele Yaoundé Conventies. Door expliciet toe te werken naar regionale handelsakkoorden, streeft het nieuwe regime naar de oprichting van in totaal zes vrijhandelszones.³² In elk van deze zones hoopt men op deze manier ook de integratie te versterken. Via deze economische paradigmaverschuiving is men er in Brussel van overtuigd dat alvast één van de doelstellingen van Cotonou kan bereikt worden: het vereenvoudigen van de geleidelijke integratie van de ACS-staten in de wereldeconomie (artikel 1). Over de andere beweegredenen voor deze ommezwaai werd in een eerdere paragraaf reeds uitgeweid. Het volstaat daarom te benadrukken dat de EU bij het aflopen van de laatste Lomé Conventie op 29 februari 2000 nog éénmaal de politieke kost van een waiver heeft betaald, teneinde de EPA-voorbereidingsperiode te overbruggen. Op deze manier heeft de Unie zich tot 31 december 2007 de tijd gekocht om de nieuwe handelsakkoorden te onderhandelen (Huber, 2000: 427-438).

---

³⁰ Met het EOF wordt de ontwikkelingshulp aan de ACS-landen gefinancierd. Een beperkt deel van de middelen is afkomstig van de Europese Investeringsbank (EIB).

³¹ Pas met het Cotonou Akkoord werd de diversiteit binnen de ACS-groep ook een beleids criterium. Dit blijkt niet alleen uit de regionale differentiatie in het kader van de EPA's, maar zeker ook uit het *Everything But Arms*-initiatief (EBA) dat, door rekening te houden met het ontwikkelingsniveau van een land, een bijkomende opdeling maakt binnen de ACS-staten.

³² De definitie van een vrijhandelszone werd opgenomen in artikel 24 van het GATT akkoord.

Sinds juni 2002 is de Europese Commissie gemandateerd om met zes regionale groeperingen van ACS-landen gesprekken over de EPA's aan te knopen (BQE, nr. 8233, 15.06.2002: 4). In een eerste fase onderhandelden de beide partners nog van groep tot groep over de grote lijnen en basisprincipes van de akkoorden, maar tussen oktober 2003 en juli 2004 werden er met zes deelregio's onderhandelingen opgestart over de concrete invulling van de toekomstige handelsrelaties (BQE, nr. 8778, 04.09.2004: 10).³³ De onderhandelingen zijn op dit ogenblik nog steeds niet afgerond, niettegenstaande de deadline van 1 januari 2008 is verlopen. Enkel met het Caraïbisch gebied bleek het mogelijk om een "volwaardig" interim-akkoord te sluiten, inclusief bepalingen omtrent diensten, investeringen en mededinging (BQE, nr. 9571, 22.12.2007: 7). Daarnaast werden verschillende interim-EPA's gesloten, onder meer met Papoea-Nieuw-Guinea en Fiji in de Stille Oceaan en met Ghana, Ivoorkust, Kameroen, de EAC, Namibië en Mozambique in Afrika (BQE, nr. 9575, 09.01.2008: 9). Wat de toekomst zal brengen voor deze controversiële partnerschapsakkoorden is koffiedik kijken (ECDPM/ODI, 2008). Studies over de hoge aanpassingskosten (Milner, Morrissey & McKay, 2005), het verwachte verlies aan douane-inkomsten (Busse & Großmann, 2007) alsook de institutionele onzekerheid (Borrmann & Busse, 2007) scheppen een weliswaar genuanceerd, maar allesbehalve rooskleurig beeld van de impact van de EPA's. Desalniettemin pleitte Peter Mandelson, de Europese Commissaris voor Handel, begin 2008 in de commissie Ontwikkeling van het Europees Parlement voor het omzetten van de interim-akkoorden in volwaardige EPA's (BQE, nr. 9590, 30.01.2008: 11).

---

³³ De Europese Commissie liet de ACS-landen vrij om te bepalen in welke geografische configuratie zij aan de onderhandelingstafel zouden plaatsnemen. Zodoende werden naast het Caraïbisch gebied (CARIFORUM) en de eilandstaten in de Stille Oceaan, vier regio's gevormd in sub-Sahara Afrika op basis van reeds bestaande economische integratieprojecten: West-Afrika (ECOWAS aangevuld met Mauretanië), Centraal-Afrika (CEMAC aangevuld met Sao Tome en Principe en de DRC), Oost- en Zuid-Afrika (ESA) en Zuid-Afrika (SADC met Zuid-Afrika als observator). Zie bijlage 5 voor een overzicht van de regionale ACS-configuraties in de EPA-onderhandelingen.

4. De casestudy's: de EU-lidstaten en de EPA's

Voor elk van de vier casestudy's – het Verenigd Koninkrijk (VK), Frankrijk, Duitsland en Polen – wordt een onderscheid gemaakt tussen drie niveaus waarop het mogelijk is om actie te ondernemen in en rond de EPA-onderhandelingen.

Een *eerste* actieniveau is dat van de nationale niet-gouvernementele ontwikkelingsorganisaties (NGDOs). In de inleiding werd reeds de aandacht gevestigd op de EPA-campagne die de koepelorganisatie 11.11.11 in het najaar van 2007 opzette in België. Verderop in dit hoofdstuk wordt voor elk van de vier uitgekozen EU-lidstaten een uitgebreider beeld geschetst van hoe actief hun nationale achterban rond de EPA's is geweest. Het resultaat is in geen enkel geval exhaustief, vermits voor elke casestudy het aantal observaties werd beperkt tot maximum tien.³⁴ Desalniettemin beogen deze beschrijvingen een goede maatstaf te zijn voor de betrokkenheid van de “verafgelegen principalen” bij de internationale controverse rond deze nieuwe handelsakkoorden. Zij vormen immers de neerslag van een gerichte zoektocht naar de ontwikkelingsorganisaties die zich op de een of andere manier hebben ingeschakeld in het debat rond de EPA's en daarbij rechtstreeks of onrechtstreeks hebben getracht invloed uit te oefenen op de politieke instellingen van hun land.

Deze instellingen vormen het *tweede* nationale niveau. In hoeverre hebben niet-gouvernementele campagnes, (impact)studies en conferenties doorwerking gehad in politieke kringen? Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de klassieke volksvertegenwoordigende en wetgevende organen enerzijds en de betrokken uitvoerende ministeriële departementen anderzijds. In het eerste geval wordt een overzicht geboden van de handelingen (vragen, debatten, rapporten,...) die naar aanleiding van de EPA-onderhandelingen zijn gesteld in de

---

³⁴ Voor elke observatie uit de niet-gouvernementele achterban werd een identificatiefiche opgemaakt. De modelfiche is terug te vinden in bijlage 6. Deze fiches werden per case gegroepeerd en zijn terug te vinden in de bijlagen 6.1. tot 6.4..

diverse nationale parlementen. Indien geëxpliciteerd, komen ook de standpunten van de politieke partijen aan bod. In het tweede geval wordt nagetrokken of er in deze kwestie ook een officieel standpunt werd geformuleerd door de bevoegde ministeries van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel of Ontwikkelingssamenwerking. Zoniet, kunnen de interpellaties aan regeringsleden enig inzicht bieden in de positie die de regering in het EPA-dossier heeft ingenomen. Dit is het niveau van de “nabije principalen”.

Het *derde* en ten slotte laatste niveau is dat van de Europese Unie. Is het op nationaal niveau nog mogelijk om af te zien van een officiële stellingname, dan worden de lidstaten in Brussel wel geacht om hun kaarten op tafel te leggen. Dit gebeurt wat betreft het externe handelsbeleid van de EU in het Comité 133 of de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen (RAZEB), die zowel de handelspolitiek als ontwikkelingssamenwerking van de Unie opvolgt. Het is op dit niveau dat het vermeende doodzwijgen van de EPA's zich het sterkst zou manifesteren. De informatie over deze bijeenkomsten is evenwel schaars. Van het Comité 133 wordt enkel een rudimentaire agenda openbaar gemaakt. Een onderhoud met eerste Ambassade-secretaris Christian de Lannoy, die in het Comité België vertegenwoordigde wanneer het EPA-dossier ter sprake kwam, maakte het alsnog mogelijk om een beeld te krijgen van de positie die het VK, Frankrijk, Duitsland en Polen tijdens deze besloten vergaderingen hebben ingenomen. Voor de RAZEB moet men zich, ondanks de toenemende openheid, in eerste instantie nog steeds behelpen met beknopte persmededelingen en conclusies. Dit zijn weliswaar compromisteksten waar de standpunten van de lidstaten onmogelijk uit op te maken zijn. Met het *Bulletin Quotidien Europe* (BQE), dat de dagdagelijkse EU-actualiteit nauwlettend volgt en daarbij onder meer verslag uitbrengt van de Raadszittingen, wordt daarom gebruik gemaakt van de alternatieve insteek waarin het internationaal persagentschap “Agence Europe” voorziet. Een tweede, alternatieve bron is *European Voice* (EV), een krant die wekelijks uitgegeven wordt door “The Economist Group” en eveneens uitgebreid bericht over het reilen en zeilen in de EU-instellingen.

4.1. Het Verenigd Koninkrijk

4.1.1. De niet-gouvernementele achterban

Van 15 tot 17 oktober 2004 vond in Londen het derde Europees Sociaal Forum plaats, tot dan een jaarlijkse bijeenkomst van ngo's, vredes-, vrouwen- en milieubewegingen, vakbondsafgevaardigden, vluchtelingenwerkers en andere organisaties en individuen die geassocieerd worden met het andersglobalistische gedachtegoed.³⁵ Een zeer verscheiden publiek, afkomstig uit bijna zeventig landen, nam er deel aan debatten, seminars, workshops en dergelijke meer: de gedroomde omgeving om gezamenlijke acties op poten te zetten of om te netwerken. Het was tijdens een seminarie op de eerste dag van dit evenement, ergens tussen zeven en negen uur in de avond, dat met een flimpje van enkele minuten een internationale campagne op gang werd gebracht die tot op vandaag een belangrijke rol speelt in het onderhandelingsproces van de EPA's: de "Stop EPA" campagne. Daarmee was het Afrikaanse protest tegen de toekomstige partnerschappen definitief naar Europa komen overwaaien. Medewerkers van het "Africa Trade Network" (ATN), een onderafdeling van het in Accra (Ghana) gevestigde "Third World Network-Africa", en van "Southern and Eastern African Trade, Information and Negotiations Institute" (SEATINI), een in de Zimbabweaanse hoofdstad Harare opgerichte regionale ngo die lid is van ATN, waren speciaal voor deze gelegenheid naar Londen afgereisd. Het ATN was immers de drijvende kracht achter de Afrikaanse tak van de campagne en een belangrijke partner voor de Europese ontwikkelingsorganisaties bij de lancering van "Stop EPA" in de EU.³⁶

---

³⁵ Na afloop van het ESF in Londen veranderde de frequentie van het treffen naar tweejaarlijks. Athene in 2006 en Malmö in 2008 waren de volgende ontmoetingsplaatsen. Voor meer informatie over het kleine broertje van het Wereld Sociaal Forum (WSF) zie de website <http://www.fse-esf.org/>.

³⁶ Naast het seminarie waarop de "Stop EPA" campagne werd voorgesteld, werden er in de schoot van het ESF nog een aantal workshops rond de EPA's georganiseerd. Voor een overzicht van de activiteiten zie de website: <http://www.stopepa.org/>.

De “Stop EPA” campagne had tot doel een kritische publieke opinie te vormen rond de partnerschapsovereenkomsten en de wijze waarop deze onderhandeld werden. Volgens de campagnevoerders draaiden de onderhandelingen in essentie om het uitbreiden van de Europese toegang tot de ACS-markten. “The EU has narrowed down the Cotonou objectives of poverty eradication and sustainable development to a self-serving trade and investment liberalisation agenda. [...] As such, EPAs will deepen – and prolong – the socio-economic decline and political fragility that characterises most ACP countries”, zo luidde het in het campagne statement dat in maar liefst negen talen beschikbaar was.³⁷ De actie bereikte haar hoogtepunt in 2007. Op 31 december van dat jaar verliep de WTO-waiver en moesten de EPA-onderhandelingen hun beslag krijgen. Naar aanleiding van de verwachte ontknoping dreven ontwikkelings-ngo’s hun activiteiten op en werd een nieuwe “EPA 07” website gelanceerd. Het was een instrument om geplande acties te coördineren, alsook een bijkomend kanaal waarlangs het internationale “Stop EPA” verbond over zijn inspanningen zou berichten.³⁸

Tot de stichtende leden van de Afro-Europese “Stop EPA” coalitie behoorden organisaties uit verschillende EU-lidstaten: Nederland, België, Duitsland, Spanje, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. Met niet minder dan zeven ngo’s was het VK met voorsprong het ruimst vertegenwoordigd. De Britse deelnemers van het eerste uur waren onder andere “Action for Southern Africa” (ACTSA), “Christian Aid”, “Catholic Agency for Overseas Development” (CAFOD) en “Traidcraft”. De internationale coalitie, zo blijkt uit deze en volgende casestudy’s, zou in de daaropvolgende jaren haar lidmaatschap verder zien aangroeien, zowel wat betreft de betrokken landen als het aantal deelnemende organisaties. In het VK versterkten onder andere “Friends of the Earth”, “Oxfam Great Britain”, “Tearfund” en “War on Want” het protesterende kamp, zo leren ons de websites van de “Stop EPA” en “EPA 07” campagnes. Stuk voor stuk maken deze ngo’s deel uit van de Britse “**Trade Justice Movement**” (TJM), een

---

³⁷ De filosofie van de campagne kan ook in het Nederlands nagelezen worden op http://www.stopepa.org/stopepa/campaign_dutch.php/.

³⁸ De website kan geraadpleegd worden op <http://www.epa2007.org/>.

in 2000 opgestarte en snel groeiende beweging die op dit moment een tachtigtal vakbonden, ngo's, geloofsgemeenschappen, hulpverlenende en consumentenorganisaties groepeerd die zich samen inzetten voor een eerlijkere handel en rechtvaardige handelsregels. Met als strijdleuze *New Trade Deals: New Danger* hebben meerdere leden van TJM hun krachten rond de EPA's (*Economic Partnership Agreements, EPA*) gebundeld en op die manier een extra dimensie gegeven aan hun individuele optredens. Ook de koepelorganisatie "**British Overseas NGOs for Development**" (BOND), met zijn driehonderd leden het meest uitgebreide netwerk van vrijwilligersorganisaties in het VK, heeft zich via zijn Europese Beleidsgroep (*European Policy Group*), een denktank die werkt rond het EU-ontwikkelingsbeleid, met de nieuwe handelsakkoorden ingelaten. Voor de periode 2006-2009 behoren de EPA's tot één van de prioritaire aandachtspunten van de werkgroep.

Aangezien de niet-gouvernementele achterban in het VK een sleutelrol heeft gespeeld in het introduceren en aanwakkeren van de EPA-controverse in de EU, leverde het dus weinig problemen op om voor deze case tien organisaties als observatie eenheden te weerhouden. In hun activiteiten rond de nieuwe partnerschappen kunnen we drie types onderscheiden. Ten eerste werd er online campagne gevoerd. Tot op vandaag sporen meerdere Britse ngo's de bezoekers van hun website aan om via het sturen van een e-mail of het ondertekenen van een elektronische petitie hun vertegenwoordigers op zowel het nationale als het EU-niveau onder druk te zetten over de EPA's. Ten tweede was er het meer zichtbare straatprotest. Op al dan niet internationaal overeengekomen en/of symbolisch belangrijke dagen verzamelden campagnevoerders aan de gebouwen van de betrokken instellingen in Londen om hun boodschap ditmaal rechtstreeks aan de beleidsverantwoordelijken af te leveren. Een derde en laatste actietype richtte zich op een ruimer publiek, dat via toegankelijke informatiebrochures en meer uitvoerige rapporten van de EPA-problematiek bewust werd gemaakt. Laten we deze activiteiten één voor één van naderbij bekijken. Beginnen doen we met een grootscheepse campagne waarin meteen het hele actierepertoire werd aangesproken.

In 2005 was handel immers één van de drie pijlers van de *Make Poverty History* campagne.³⁹ In heel het VK voerde een alliantie van ngo's, liefdadigheidsinstellingen, vakbonden en beroemdheden actie tegen de verschillende oorzaken van wereldwijde armoede. De Britse regering – naast voorzitter van de G8 in de tweede helft van 2005 ook EU-Raadsvoorzitter – was, samen met de parlementsleden, hun voornaamste doelwit. De actievoerders maakten dat jaar gebruik van een aantal middelen die ook later nog uitvoerig zouden worden aangewend door de “Stop EPA” coalitie. De bekritiseerde handelsakkoorden werden in het campagnemanifest niet bij naam genoemd, maar toch bevatte het document een duidelijke vingerwijzing naar de gehekkelde plannen van de EU om de markten van zijn oud-kolonies open te breken. Hoe dan ook stonden de EPA's in deze twaalf maanden geregeld hoog op de agenda. Een eerste keer tijdens de *Global Week of Action* (10-16 april 2005), die aan het thema handel was gewijd en waarin werd geijverd voor *trade justice not free trade*.⁴⁰ Voor deze gelegenheid verscheen een kritisch rapport over de EPA's van de hand van “**Christian Aid**” (april 2005). Vervolgens ook op een bijeenkomst waarmee TJM op 2 november meer dan achtduizend campagnevoerders aan het Britse parlamentsgebouw bijeen wist te brengen. Tot slot vormden de handelsakkoorden ook het voorwerp van een e-mailactie aan het adres van Alistair Darling, de minister voor Handel en Industrie, die werd opgedragen om voor rechtvaardige alternatieven te ijveren.

Online e-mailcampagnes waren in het VK een veelgebruikt pressiemiddel. Verschillende leden van TJM hebben zich daarvan bediend in hun strijd tegen de EPA's.⁴¹ Afhankelijk van de onderhandelingsfase ging men zijn zaak bij andere actoren en op andere beleidsniveaus bepleiten. Aanvankelijk viseerde men enkel nationale politici

---

³⁹ Informatie over de campagne kan teruggevonden worden op de website: <http://www.makepovertyhistory.org/>.

⁴⁰ De website van de actieweek kan nog steeds geraadpleegd worden op het volgende adres: <http://www.april2005.org/>.

⁴¹ Hebben als lid van TJM ook deelgenomen aan e-mail campagnes maar werden niet weerhouden als observaties: “World Development Movement” en “The Fairtrade Foundation”.

zoals regerings- en parlementsleden. Ook nu nog kan men via de websites van onder andere “Christian Aid”, een door de christelijke kerkgemeenschap gesponsorde ontwikkelings- en hulporganisatie, en “**Oxfam Great Britain**”, de Britse tak van “Oxfam International”, een modelbericht sturen aan Douglas Alexander, sinds juni 2007 de opvolger van Hilary Benn op het departement voor Internationale Ontwikkeling. Daarin roept men de minister en de Britse regering op om publiekelijk te eisen dat (1) de onderhandelingen over de gecontesteerde aspecten van de geïnitieerde interim-EPA’s op verzoek van de ACS-landen kunnen worden heropend en dat (2) de Singapore issues en afspraken omtrent intellectuele eigendom geen deel zouden uitmaken van de gesprekken. Volgens “Oxfam Great Britain” hadden al meer dan 7.600 mensen deze boodschap vanaf hun website verstuurd. Over het succes van de actie bij “Christian Aid” blijven we daarentegen in het ongewisse.

Ook “**Tearfund**” gaf de bezoekers van zijn website de mogelijkheid om deze e-mail aan minister Alexander te verzenden. Daarnaast had de christelijke organisatie ook een standaard bericht opgemaakt waarmee de leden van het Lagerhuis konden worden aangeschreven. Men raadde de deelnemers aan de actie evenwel aan om hun e-mail te personaliseren teneinde de impact ervan te verhogen. Via deze weg drukte men zijn bezorgdheid uit over zowel de inhoud van de EPA’s als de wijze waarop deze door de Europese Commissie werden onderhandeld. Vervolgens werden de volksvertegenwoordigers aangespoord om van de Britse regering meer daadkracht te vragen in dit dossier. Zo moest de Commissie aangespoord worden om (1) een einde te maken aan de druk die op de ACS-landen werd ugeoefend om onrechtvaardige akkoorden te ondertekenen, (2) mogelijke alternatieven voor de EPA’s te onderzoeken en (3) ervoor te zorgen dat geen enkel land op 1 januari 2008 slechter af zou zijn indien men geen akkoord had ondertekend. Dat mails als deze lang niet altijd in dovemansoren vallen, bewijst de ontmoeting die campagnevoerders in december 2006 hadden met Gareth Thomas. Het gesprek ging op de eerste plaats over de positie van de Britse regering in het EPA-dossier en de parlementaire staatssecretaris in het ministerie voor Internationale Ontwikkeling beloofde de onderhandelingen van zeer dichtbij op te volgen.

Ook Gordon Brown, het hoofd van de Labour-regering, werd met het verzet tegen de gecontesteerde EPA's geconfronteerd en dit via het e-petitiesysteem dat sinds november 2006 verbonden is aan de website van de Britse eerste minister.⁴² Bezorgd om de druk die op de ACS-landen vanuit Brussel werd uitgeoefend, lanceerde TJM een elektronische petitie op enkele weken voor het verlopen van de deadline van de onderhandelingen. Met het elektronische verzoekschrift werd Brown aangemaand om (1) de partnerlanden te ondersteunen in hun verzoek om de onderhandelingstermijn te verlengen, (2) er bij de Europese Commissie op aan te dringen dat geen enkel ACS-land bij afwezigheid van een akkoord zou geconfronteerd worden met hogere invoerrechten en (3) de gelegenheid te verzekeren dat het nationale parlement een debat kan houden over de akkoorden alvorens deze worden ondertekend. De e-petitie liep tot 9 februari 2008 en onder andere "Oxfam Great Britain" en "**Traidcraft**" hebben via hun website opgeroepen om het document te ondertekenen. Uiteindelijk verzamelde men op drie maanden tijd in totaal 3.777 handtekeningen.

Het online lobbyen door de Britse ngo's beperkte zich niet tot het nationale beleidsniveau, maar breidde zich vooral na het initialiseren van de interim-EPA's uit naar het EU-niveau. Naar analogie met de actie die eerder de leden van het Lagerhuis had geïnitieerd, begonnen in 2008 een aantal leden van TJM, waaronder "**Action for Southern Africa**" (ACTSA), "Christian Aid" en "Tearfund", hun pijlen op de eigen Europarlementariërs te richten. Elk van de organisaties moedigde zijn leden en sympathisanten daarbij aan om hun Europarlementslid aan te schrijven. "Tearfund" was de enige die de actie meer toespitste op de vertegenwoordigers die zetelden in de parlementaire commissies voor Internationale Handel en Ontwikkeling en van wie werd verwacht dat ze het meeste invloed konden uitoefenen in dit dossier. In de e-mail wordt gepleit voor het opnieuw onderhandelen van de betwistbare bepalingen in de interim-akkoorden. Daarnaast moest een halt worden toegevoerd aan de agressieve manier waarop de Europese Commissie de eigen handelsbelangen nastreefde. De parlementsleden zelf werden gesommeerd om de onderhandelingen zeer kritisch op te volgen en deel te nemen aan een debat over de

---

⁴² Het systeem is toegankelijk via <http://petitions.pm.gov.uk/>.

EPA's in het Europees Parlement. Indien de akkoorden uiteindelijk niet ten gunste van de ontwikkeling van de ACS-landen zouden worden herzien, moest de vertegenwoordiger het akkoord afwijzen. Alvast via de website van "Christain Aid" werden er tot op heden 240 van deze berichten verzonden. Cijfers van de andere twee organisaties zijn daarentegen niet bekend.

Naast de Britse Europarlementsleden werden ten slotte ook het hoofd van de EU-vertegenwoordiging in Londen, de Fin Reijo Kemppinen, alsook Commissievoorzitter Barroso met eisen bestookt. Via de website van "**Friends of the Earth**" konden bezoekers een e-mail sturen naar Kemppinen, waarin zij hun bezorgdheid kenbaar maakten over de huidige handelsstrategie van de EU. Deze zou op de eerste plaats gedreven worden door de vraag van Europese multinationals naar nieuwe afzetmarkten. Ook de bekritiseerde EPA's zouden vanuit deze invalshoek worden benaderd, hetgeen mogelijks vernietigende gevolgen heeft voor onder meer de werkgelegenheid en het milieu. In de modelboodschap wordt er derhalve gepleit voor ontwikkelingsbevorderende alternatieven en een andere aanpak die voorrang geeft aan armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling. De Finse EU-functionaris wordt uiteindelijk verzocht om deze bekommernissen aan Europees commissaris voor Handel Mandelson over te maken. Diens collega, Jose Manuel Barroso, werd dan weer het mikpunt van een e-mail campagne die "Traidcraft" samen met de Zuid-Afrikaanse oecumenische organisatie "Economic Justice Network" opzette. Daarmee werd de voorzitter van de Europese Commissie herinnerd aan zijn belofte – gemaakt tijdens de Afrikaans-Europese top in Lissabon (8-9 december 2007) – dat de interim-EPA's opnieuw onderhandeld konden worden. De ambitieuze doelstelling van de actievoerders bestond erin zoveel berichten naar Barroso te sturen dat de Portugees niets anders meer kon dan zijn gewicht in de schaal te werpen voor rechtvaardigere handelsakkoorden.

Naast het online campagne voeren, trokken de Britse ontwikkelingsngo's ook de straat op om hun ongenoegen over de EPA's kenbaar te maken. De dagen waarop dit gebeurde, waren meestal niet lukraak gekozen, maar doelbewust en in samenspraak met de overige leden van de internationale "Stop EPA" coalitie vastgelegd. Het resultaat

waren protestacties die simultaan in verschillende EU-lidstaten en ACS-landen werden gehouden en niet alleen bedoeld waren om de aandacht van de beleidsverantwoordelijken te trekken, maar ook om de belangstelling van de media voor de handelsakkoorden aan te wakkeren. In 2007 werden twee van dit soort acties georganiseerd: op 19 april en 27 september. Vooral deze laatste dag had symboolwaarde, aangezien het precies vijf jaar geleden was dat de EPA-onderhandelingen van start waren gegaan. In het VK wierp TJM zich op als coördinerende instantie. Organisaties die op 19 april wensten deel te nemen aan de actiedag moesten zich op voorhand registreren via de website van de beweging. Onder andere “**Catholic Agency for Overseas Development**” (CAFOD), “Christian Aid”, “Friends of the Earth”, “Oxfam Great Britain”, “Tearfund” en “Traidcraft” gingen daartoe over en hebben hun leden opgetrommeld om mee op te stappen. Meer dan achthonderd campagnevoerders daagden op voor de Duitse ambassade in Londen. Duitsland kon in de eerste helft van 2007 als EU-Raadsvoorzitter immers een verregaande invloed uitoefenen op het EU-beleid. Hier werd de eerste van 27 reusachtige sleutels afgegeven die de boodschap *Don't lock Africa into poverty* extra kracht moesten bijzetten. Nadien werden in kleinere groepjes ook nog alle ambassades van de overige EU-lidstaten aangedaan, alsook het Britse ministerie voor Handel en Industrie en de vertegenwoordiging van de Europese Commissie.

De internationale “Stop EPA” dag van 27 september 2007 viel in het VK in de periode waarin de verschillende politieke partijen hun jaarlijkse partijconferentie plegen te houden. In plaats van zich vast te pinnen op één enkele dag, besloten de leden van de TJM van deze gedroomde lobbygelegenheid ten volle gebruik te maken. Daartoe stelde “Traidcraft” in naam van ACTSA, “Christian Aid”, “Oxfam Great Britain” en “Tearfund” pamfletten op waarmee de drie grootste partijen – de *Labour Party*, de *Conservative Party* en de *Liberal Democrats* – tijdens hun bijeenkomst konden worden gebriefd over de (negatieve aspecten van de) EPA's en de positie van de eigen regering in dit dossier (Traidcraft, september 2007). Waren de eisen aan de parlementsleden in elk pamflet identiek, dan verschilde de inleidende tekst waardoor elke partij met zijn eigen verklaringen over handel en ontwikkeling werd geconfronteerd. In het vier pagina's

tellende document betreurden de campagnevoerders het gebrek aan opvolging van het EPA-onderhandelingsproces in de verschillende EU-lidstaten. Dat meer controle broodnodig was, bewees de grote afstand tussen de retoriek van de Europese Commissie en de manier waarop deze de onderhandelingen in de praktijk voerde. Van de volksvertegenwoordigers werd dan ook een grotere betrokkenheid verwacht in dit controversiële dossier. De Britse regering moest het parlement op zijn beurt de kans geven om de EPA's kritisch door te lichten en zijn invloed aanwenden om de druk van de Commissie op de ACS-landen te verminderen. Ten slotte hielden de auteurs ook een pleidooi voor een onafhankelijk expertenpanel dat de ontwerp teksten kritisch zou doornemen en amendementen en alternatieve bepalingen kon voorstellen.

TJM heeft tijdens de internationale "Stop EPA" dagen duidelijk zijn beste beentje voorgezet om zowel de eigen politieke kringen als de diplomatieke vertegenwoordigers van de overige EU-lidstaten van het gevaar van de EPA's te overtuigen. Grootscheepse lobbyacties als deze sprongen uiteraard in het oog, maar daarnaast werden er in het VK ook nog kleinschaligere betogingen tegen de nieuwe handelsakkoorden gehouden. Zo verzamelden "War on Want" en "Friends of the Earth" op 25 januari 2008 voor de vertegenwoordiging van de Europese Commissie in Londen om er aan posthoofd Kempainen een protestbrief te overhandigen. Aanleiding was de internationale actiedag die door het WSF was afgekondigd. Hun afwijzen van de EPA's was een onderdeel van de meer fundamentele kritiek op de handelsstrategie van de Europese Commissie, die zou gedreven worden door de vraag van Europese multinationals naar nieuwe afzetmarkten en verwoord wordt in de *Global Europe* beleidsnota.

Een derde en laatste actiemiddel dat de Britse ngo's in hun strijd rond de EPA's hebben aangewend, waren allerhande informatieve documenten. Deze hadden een dubbel doel. Langs de ene kant werden de campagnes via deze weg met feitenmateriaal onderbouwd, langs de andere kant werd het grote publiek op deze manier van de problematiek op de hoogte gebracht. We kunnen op dit punt verschillende documenttypes onderscheiden. Zo maakten de ontwikkelingsorganisaties gebruik van nieuwsbrieven of een eigen magazine om

over hun activiteiten te berichten. Een voorbeeld is *ACTSA News*, het ledenblad van ACTSA. Een tweede type document zijn de pamfletten, zoals die door “Traidcraft” waren opgesteld om de Britse parlementsleden tijdens de partijconferenties te informeren (cf. supra). Impactstudies vormden een derde soort document. “Tearfund” deed deze oefening voor het Zuid-Afrikaanse Malawi (Griffith, januari 2007). Tot slot werden er over de EPA’s ook uitvoerige rapporten gemaakt. Exemplarisch was *Partnership under pressure* (mei 2007): een weinig vleidend rapport dat CAFOD en Christian Aid samen met een aantal andere ngo’s maakten over de handelwijze van de Europese Commissie in de EPA-onderhandelingen.

Kunnen we aan deze studie van de Britse niet-gouvernementele achterban bepaalde conclusies verbinden? Het staat alleszins buiten kijf dat het debat over de EPA’s in de “Trade Justice Movement” een zeer vruchtbare voedingsbodem heeft gevonden. Verschillende leden van deze beweging lagen aan de basis van de lancering van de “Stop EPA” campagne in de EU in het najaar van 2004 en hebben zich in de daaropvolgende jaren blijvend ingezet om de omstreden handelsakkoorden op de politieke agenda te plaatsen. Aanvankelijk werd de strijd voor een rechtvaardige handel gevoerd als onderdeel van de memorabele *Make Poverty History* campagne, die in 2005 een nooit geziene massa op de been wist te brengen. Nadien hebben enkele leden van TJM het voortouw genomen in het kritisch opvolgen van de EPA-onderhandelingen. Ontwikkelings-ngo’s als “Christian Aid” en “Traidcraft” hebben zich in alle besproken actietypes laten gelden. Deze acties waren doorgaans een succes. In totaal zouden er meer dan 100.000 brieven, postkaarten en e-mails naar de Britse regering verstuurd zijn (Traidcraft, september 2007: 2), terwijl parlementsleden met de regelmaat van de klok werden aangemaand om het optreden van de nationale beleidsverantwoordelijken in dit dossier van kortbij op te volgen. Hun reacties brengen ons bij het volgende actieniveau.

4.1.2. De politieke instellingen

Het Verenigd Koninkrijk was de eerste EU-lidstaat die bij monde van het *Department for International Development* (DFID) en het *Department for Trade and Industry* (DTI) openlijk en ondubbelzinnig een positie innam rond de EPA-controverse. Dat gebeurde in maart 2005 met de paper *Economic Partnership Agreements: making EPAs deliver for development*.⁴³ Daarin zette de Britse regering in twaalf punten zijn visie op de toekomstige handelsakkoorden uiteen. Deze moesten bijdragen aan de langetermijnontwikkeling, armoedebestrijding en economische groei in de ACS-landen: een boodschap die in het jaar van de *Make Poverty History* campagne uiteraard in goede aarde viel bij de ontwikkelings-ngo's aan de andere kant van de Noordzee. Men was er in Londen van overtuigd dat de EU in de onderhandelingen met de regionale ACS-groepen een niet-mercantilistische aanpak moest nastreven. Bovendien diende elke regio zelf te kunnen beslissen over de timing en de snelheid van marktopening, alsook over de producten die van deze vrije toegang zouden kunnen genieten. Omdat handelsliberalisering in afwezigheid van de noodzakelijke economische capaciteit en de gepaste infrastructurele randvoorwaarden schadelijk kon zijn, kondigden beide departementen ten slotte ook aan dat liberalisatie niet zou worden opgedrongen aan de ontwikkelingslanden. Deze drie beginselen lagen ten grondslag aan een aantal concretere voorstellen over de inhoud van de EPA's, zoals de introductie van een beschermingsmechanisme tegen een plotse toename van gesubsidieerde EU-goederen, het vereenvoudigen van de oorsprongsregels of een herzieningsmechanisme zo de beoogde ontwikkelingsvoordelen niet worden gerealiseerd. Voorts pleitte men voor een periode van twintig jaar of meer alvorens de ACS-regio's hun markten volledig zouden openen en zou er enkel op hun verzoek worden onderhandeld over investeringen, mededinging en overheidsaanbestedingen (DFID/DTI, maart 2005).

---

⁴³ De positiebepaling werd op 22 maart gepresenteerd als een ministeriële verklaring in het Lagerhuis en door Patricia Hewitt, de toenmalige minister voor Handel en Industrie, toegelicht.

De paper van de Britse uitvoerende macht over de EPA's verscheen bijna gelijktijdig met een rapport over de gecontesteerde akkoorden van de Internationale Ontwikkelingscommissie (*International Development Committee*, IDC) van het **House of Commons**. Daarin werd de regering uitgedaagd om tijdens haar Raadsvoorzitterschap van de EU in de tweede helft van 2005 de onderhandelingen van koers te veranderen en de armste landen in staat te stellen handel aan te wenden voor hun eigen ontwikkeling (IDC, april 2005: 3). Een aantal aanbevelingen van de parlementaire commissie hadden hun weg naar de officiële positiebepaling van de betrokken ministeriële departementen al gevonden. Zo drong *Whitehall* erop aan dat de Europese Commissie in een gelijkwaardig alternatief voor een EPA moest voorzien wanneer een ACS-land daarom verzocht en had men zich ook reeds uitgesproken voor een herziening – versta een meer flexibele interpretatie – van artikel XXIV van de GATT. Wat betreft een hervorming van de oorsprongsregels en het al dan niet bespreken van de Singapore issues, zaten regering en commissie eveneens op dezelfde golflengte. Het merendeel van de parlementaire stellingen werd daarom volmondig onderschreven, zo bleek uit het antwoord van eerstgenoemde op dit rapport (House of Commons, juni 2005). Ook de beleidscoherentie behoorde in dit dossier tot de bekommernissen van de commissieleden. Daarom drukte men het verlangen uit naar tekenen van een versterkte samenwerking tussen DG Handel en DG Ontwikkeling. Tot slot moest armoedebestrijding centraal staan in de EPA's: "We would like to see evidence that the EPAs will produce the desired poverty outcomes", zo eindigde het advies van de commissie (IDC, april 2005: 24).

Het gros van de leden van de Internationale Ontwikkelingscommissie zag zichzelf ook verenigd in de **All Party Parliamentary Group on Debt, Aid and Trade** (APPG on DAT).⁴⁴ Een APPG telt leden uit de drie grote politieke families van het VK die zowel uit het Lagerhuis als het Hogerhuis afkomstig kunnen zijn. Ook staatssecretarissen en niet-parlementairen kunnen deel uitmaken van een APPG. Van deze

---

⁴⁴ Met name zeven van de in totaal elf leden van de commissie maken ook deel uit van de APPG on DAT. Meer informatie over deze groepering is terug te vinden op haar website: <http://www.debtaidtrade.org/>.

relatief informele groepen bestaan er in het Britse politieke bestel twee types: enerzijds gericht op een welbepaald land (België) of een specifieke regio (de Koerdische regio in Irak), anderzijds op een of meerdere thema's (armoede, dierenwelzijn, energie, intellectuele eigendom, kanker, klimaatverandering, voetbal, zwaarlijvigheid,...). De APPG on DAT behoort tot deze laatste soort en gaat praat op zijn uitstekende reputatie als één van de meest actieve in Westminster. De groepering, die zijn wortels heeft in de *Jubilee 2000* campagne voor de schuldkwijtschelding van de armste landen en aanvankelijk bekend stond als de "All Party Parliamentary Group for Heavily Indebted Poor Countries", wordt voorgezeten door Labour-politica Ann McKechin en heeft een uitgebreid lidmaatschap van meer dan 170 parlamentsleden en peers. Over de partijgrenzen heen ijveren zij sinds 2005 ook voor meer ontwikkelingshulp en een rechtvaardiger internationaal handelsregime. De voornaamste Britse ngo's gelden als bondgenoten in deze strijd en de groepsleden treden in het parlement niet zelden op als woordvoerder van hun bezorgdheden. De steun van de APPG on DAT voor de *Make Poverty History* campagne was in dit opzicht exemplarisch.

Het lag dus enigszins in de lijn der verwachtingen dat de APPG on DAT zich eveneens zou opwerpen als een vurig pleitbezorger van de "Stop EPA" campagne. Betrokken ministers en staatssecretarissen werden op gezette tijden uitgenodigd om in de schoot van de groep toelichting te komen geven bij het verloop van de onderhandelingen. Een laatste update vond op die manier plaats op 12 mei 2008 door Gareth Thomas, parlementair staatssecretaris in het DFID. Een maand voordien had ook een ontmoeting plaatsgehad met een aantal vertegenwoordigers van de Londense "Royal African Society" en het "Overseas Development Institute" over de *pros and cons of EPAs: what is Europe offering Africa?*. Ook in het Britse parlement zelf volgden meerdere leden van de APPG on DAT – zoals Tony Baldry en John Bercow van de Conservatieve Partij, Andrew George van de *Lib Dems* en Hugh Bayley, Mark Lazarowicz en Andy Reed van het regerende Labour – het EPA-dossier nauwlettend op. Vragen aan het adres van de Britse regering of deelname aan een debat waren de middelen bij uitstek om de beleidsmakers te herinneren aan de officiële positie die men in het voorjaar van 2005 had ingenomen.

Over hoe het VK deze positie in praktijk heeft trachten te brengen, informeerde Ian Pearson, de toenmalige onderminister voor Handel en Investering in het ministerie voor Buitenlandse Zaken (*Foreign and Commonwealth Office*), op 16 februari 2006 het Lagerhuis aan de hand van een geschreven ministeriële verklaring. Daarin deed hij ook uit de doeken welke voor het jaar 2006 de doelstellingen van zijn land waren in het EPA-dossier. De openlijke Britse stellingname had het thema alvast hoger op de agenda gebracht in de Unie: “The UK position paper has helped to give EPAs a much higher profile among EU Member States”, zo startte Pearson zijn betoog.⁴⁵ Het voorzitterschap van de EU had men gebruikt om een bredere en betere dialoog te verzekeren met zowel de EU-lidstaten als de Commissie over de vorm die de EPA’s moesten aannemen. Ook zouden de handels- en ontwikkelingsaspecten op coherente wijze worden bediscussieerd. Daartoe werden de directeurs-generaal van DG Ontwikkeling en DG Handel voor het eerst samengebracht om over de EPA’s te spreken en was er een technische “EPA Expert Group” opgericht waarin functionarissen uit beide DG’s zetelden. Ook met de ACS-landen zelf heeft de Britse regering nauw samengewerkt, teneinde hun standpunten beter te begrijpen en hun belangen te verdedigen in het Europese beleidsdebat. In 2006 zou op de reeds bereikte vooruitgang worden voortgeborduurd, bijvoorbeeld door het instellen van een toezichtsmechanisme dat de progressie in de gesprekken zou afmeten aan de vooropgestelde ontwikkelingsdoelstellingen. Economische groei en het terugdringen van de armoede blijven de twee andere pijlers van het optreden van het VK. “Obviously the Commission is charged with representing the balance of EU opinion, but we will prioritise our objectives and advance clearly on our pro-development approach, ensuring that the UK voice carries the maximum weight”, zo besloot de onderminister (Pearson, 16 februari 2006).

---

⁴⁵ Dat was ook hoogstnodig. Op een bijeenkomst in september 2005 van het *Trade Policy Consultative Forum* (TPCF, cf. infra) stelden de aanwezige regeringsfunctionarissen immers nog dat de EPA’s laag stonden op de EU-agenda en dat “other EU Member States, including those who usually respond on these issues [bedoeld worden handel en ontwikkeling en de relatie tussen beide] have not yet taken it up or shown much engagement” (TPCF, 12 september 2005: 3).

De Britse stem in het EPA-debat woog in de hoofdkwartieren van de EU evenwel niet echt zwaar door. Tot die vaststelling kwam althans Jean-Claude Lefort in zijn rapportage aan de parlementaire delegatie voor de EU in Frankrijk (cf. de Franse casestudy). In diens verslag maakte het communistische parlamentslid immers gewag van “une Grande-Bretagne plus offensive à Londres qu’à Bruxelles” (Lefort, 2006: 256). Hij constateerde dat het VK ontegenzegglijk de enige EU-lidstaat was waar de handelsakkoorden het voorwerp uitmaakten van een echt debat, dat door de invloedrijke ontwikkelings-ngo’s werd aangewakkerd en zowel het parlement als de regering heeft verplicht om zich publiek uit te spreken over het omstreden thema. Volgens DG Handel kon deze houding alvast verklaard worden door politieke motieven van binnenlandse aard: het doel was om de luidruchtige niet-gouvernementele achterban zoet te houden. Zelf stelt Lefort vast dat het VK nog geen memorandum over de EPA’s had overgemaakt aan de Commissie, hetgeen volgens hem gangbaar is wanneer een lidstaat het nationale standpunt ook in Brussel onder de aandacht wil brengen. Vandaar zijn twijfels over de vastberadenheid van de Britse regering: “il convient de se demander si le Royaume-Uni ira jusqu’au terme logique des solutions qu’il préconise” (Lefort, 2006: 261).

In een antwoord aan de “Stop EPA” coalitie schetste Hilary Benn, de Britse minister voor Internationale Ontwikkeling, in het najaar van 2006 in elk geval het beeld van een actieve regering die de andere lidstaten trachtte te overtuigen om eenzelfde standpunt als het VK in het EPA-dossier in te nemen. Men bleef vanuit Londen ook druk uitoefenen op de Commissie, opdat deze rekening zou houden met de ontwikkelingsbelangen van de ACS-landen. Met succes, zo meende Gareth Thomas in naam van de regering: “The Commission’s position on EPAs has moved a long way in our direction and many of our policies have now been adopted [...]” Bij wijze van voorbeeld haalde hij de assymetrische verlaging van de ACS-invoerrechten over lange overgangperiodes en de versoepeling van de oorsprongsregels aan (ESC, november 2007: 6). Desalniettemin moesten de leden van de Internationale Ontwikkelingscommissie in een update bij het EU-ontwikkelings- en handelsbeleid vaststellen dat “[...] many of the areas of concern identified in our predecessors’ 2005 Report on EPAs remain relevant.” Op de eerste plaats was men bezorgd over de

praktijk waarbij de Singapore issues aan de handelspartners werden opgedrongen. Ook de mank verlopende EU-ACS communicatie en het ongeschikte tempo waarmee de regionale integratie werd doorgedrukt, bleken een bron van ergernis. Grote onzekerheid bestond er uiteindelijk ook over de slaagkansen om voor het einde van 2007 tot een akkoord te komen. De parlementaire commissie hield daarom een pleidooi voor het ontwikkelen van alternatieve mogelijkheden voor het geval de deadline niet werd gehaald. Gesuggereerd werd om een verzoek voor een nieuwe WTO-waiver voor te bereiden, iets wat de Verenigde Staten in 2005 hadden gedaan voor hun “African Growth and Opportunities Act” (AGO): een voorkeursprogramma gericht op het Afrikaanse continent (IDC, maart 2007: 14-16).

In de zomer van 2007 werden een aantal ingrijpende aanpassingen aan het regeringsapparaat van kracht met betrekking tot de Britse handelspolitiek. Deze kenden aan het DFID een officiële rol toe en toonden tegelijk ook aan dat er in het VK wel degelijk gestreefd wordt naar meer coherentie tussen het handels- en het ontwikkelingsbeleid. Het DTI kreeg een andere naam en wordt nu het ***Department for Business, Enterprise & Regulatory Reform*** (BERR) genoemd. Tevens werd er een nieuw kabinetscomité in het leven geroepen dat wordt voorgezeten door Douglas Alexander, de huidige minister voor Internationale Ontwikkeling, en politiek en strategisch toezicht moest houden op het handelsbeleid. Dit beleid zou door Gareth Thomas worden gecoördineerd, de allereerste Britse politicus die als staatssecretaris voor Handel en Ontwikkeling zowel aan het BERR-departement als het DFID verbonden is. Tot slot zetelden experts uit beide departementen in een gloednieuwe “Trade Policy Unit”, zodat ook op het ambtenarenniveau een brug tussen de twee werd geslagen. Het doel van deze veranderingen was “[...] to deliver a trade policy which complements UK development objectives and ensures effective ‘joined-up Government’” (IDC, december 2007: 3).

In de aanloop naar 27 september 2007, de internationale “Stop EPA” dag, maakte Gareth Thomas als kersvers staatssecretaris voor Handel duidelijk dat volgens de Britse regering de deadline voor de onderhandelingen moest gerespecteerd worden. Dat alle WTO-leden met een nieuwe waiver zouden instemmen, werd als “very unrealistic”

beschouwd. Mits een serieuze inspanning van de betrokken partijen achtte men het ondanks de korte tijdspanne wel mogelijk om voor het einde van het jaar EPA's af te sluiten die enkel op de handel in goederen zouden focussen. Voor de regio's die dat wensten, kon er op een later tijdstip voort worden onderhandeld over andere onderwerpen zoals diensten en investeringen. Het VK kon alleszins niet aanvaarden dat de ACS-landen in 2008 een minder goede toegang zouden hebben tot de EU-markt, hetgeen het geval zou zijn indien het APS of APS+ van toepassing zou worden. Beide regimes konden dus geen volwaardig alternatief zijn voor de EPA's. Deze visie werd bevestigd in de Europese Onderzoekscommissie (*European Scrutiny Committee*, ESC) van het Lagerhuis, die onder meer het optreden van de Britse politici in de Raad van de EU opvolgt: "The UK's position [...] is that ACP regions should not receive worse market access than that which they currently receive under Cotonou preferences. We do not want to see ACP regions offered GSP as an alternative for EPAs" (ESC, november 2007: 6).

Dit standpunt kon bij de Internationale Ontwikkelingscommissie op bijval rekenen, net als het feit dat er nieuwe oorsprongsregels van kracht zouden worden die het de ontwikkelingslanden makkelijker maakten om hun toegang tot de EU-markt ten volle te benutten in strategisch belangrijke sectoren als textiel en de visserij. Over het verdere verloop van het EPA-proces waren de commissieleden daarentegen wantrouwiger. De interim-akkoorden werden in Brussel immers als een opstapje beschouwd naar volledige EPA's, die ook bepalingen zouden bevatten over de Singapore thema's. Men was bovendien bekommerd over de mogelijkheid dat de ontwikkelingscomponenten – versta voorzieningen omtrent "Hulp voor handel" (*aid for trade*) – in de tussentijdse overeenkomsten niet zouden worden opgenomen. Het meest problematisch was weliswaar de situatie waarin volgens de parlementaire commissie die ACS-partners terecht zouden komen waarmee geen interim-akkoord over de handel in goederen zou worden bereikt voor het einde van 2007 en die evenmin tot de groep van MOL behoorden. Deze landen konden immers niet terugvallen op het EBA-initiatief (*Everything But Arms*) en dreigden daarom genoeg te moeten nemen met een minder gunstig handelsregime indien er door de Commissie geen alternatief werd

uitgewerkt (IDC, december 2007: 14-17). De Europese Onderzoekscommissie deelde deze bezorgdheid. Haar leden stelden op het eerste gezicht ook vast dat de verordening van de Raad (COM(2007) 717), die in het geval van een interim-EPA de markttoegang voor de ACS-landen vanaf 1 januari 2008 zou gaan regelen, tekortschoot wanneer deze werd afgemeten aan de wensen van de Britse regering zoals ze in 2005 waren geformuleerd (ESC, december 2007: 17). Dat werd, zij het in bedekte termen, door laatstgenoemde ook toegegeven. Op een bijeenkomst van het *Trade Policy Consultative Forum* (TPCF) – een naar analogie met de *Civil Society Dialogue* op EU-niveau in de schoot van het BERR-departement opgezette dialoog tussen beleidsmakers en een brede waaier aan partijen met interesse voor handelsgerelateerde thema's – klonk het dat “the Commission market access offer had been hotly discussed but was good, if not quite as generous as the UK had hoped for” (TPCF, 15 mei 2007: 7).

In vergelijking met het Lagerhuis was de aandacht voor de EPA's in het *House of Lords* een stuk beperkter. Opvallend is wel de rol die enkele van de *Lords Spiritual* – dat zijn de bisschoppen en aartsbisschoppen die samen met hun wereldlijke collega's zetelen in het Hogerhuis – hebben gespeeld in het kritisch becommentariëren van de handelsakkoorden. In een open brief aan de Britse minister voor Internationale Ontwikkeling (Douglas Alexander) die onder andere de bisschoppen van Chelmsford, Exeter – respectievelijk voorzitter en lid van de raad van bestuur van “Christian Aid” – en Norwich op de internationale “Stop EPA” dag in de Britse krant *The Times* publiceerden, werden de EPA's beoordeeld als zijnde een bedreiging voor de recente vooruitgang in de strijd tegen wereldwijde armoede. De akkoorden die ter tafel lagen, bestempelden de kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders als vrijhandelsovereenkomsten tussen zeer ongelijke partners. De Britse regering werd daarom opgeroepen “[...] to do all it can to ensure that EPAs do not force ACP countries to open their markets prematurely or to accept issues they have previously rejected in other trade negotiations, and to make sure they will be no worse off if EPAs are not signed by the end-of-year deadline” (Langrish, 27.09.2007: 20).

Tien ACS-landen die niet tot de groep van MOL behoorden, zouden met de Commissie uiteindelijk geen akkoord bereiken over een EPA voor het verstrijken van de tijdslimiet.⁴⁶ Het VK moedigde beide partijen aan om blijvend toe te werken naar een akkoord. Voor die tijd moest het tiental het immers stellen met de markttoegang die het APS hen bood evenals met de daarmee verbonden oorsprongsregels. Omwille van het huidige handelspatroon van die landen zou deze situatie hoogstens een minimale verstoring van de commerciële betrekkingen met de EU mogen teweegbrengen, zo verwachtte men in *Whitehall* (IDC, februari 2008: 5-6). Desondanks bleek uit een brief van Gareth Thomas aan de Europese Onderzoekscommissie van 28 april 2008 dat dit voor Gabon niet het geval was. Het Centraal-Afrikaanse land werd geconfronteerd met een verhoging van 5% van de invoerheffingen op zijn geëxporteerde goederen. “We continue to monitor this situation closely”, zo sprak de staatssecretaris geruststellende woorden en hij besloot met te benadrukken dat in de tussentijd “the UK Government will continue to play an active role on EPAs to ensure they live up to their development objectives, which remains our overriding priority” (ESC, mei 2008: 62).

4.1.3. Het Verenigd Koninkrijk in de EU-instellingen

Heeft het VK zijn prioriteiten in het EPA-dossier ook op het niveau van de EU op een uitgesproken manier gesteld en aan de overige EU-lidstaten en de Europese Commissie kenbaar gemaakt? In hoeverre strookt met andere woorden de bewering van de Franse *député* Lefort met de werkelijkheid, wanneer hij in zijn rapport (juli 2006, cf. infra) stelde dat de Britse beleidsmedewerkers en politiek verantwoordelijken in Brussel een stuk discreter waren over de EPA's in vergelijking met de vastberaden houding die men in het thuisland aannam? Enerzijds bevestigde de regering in Londen zijn traditionalistische positie als verdediger van de belangen van de ACS-landen, anderzijds trachtte zij – in weerwil van haar ideaaltypische opstelling in de

---

⁴⁶ Dat was het geval voor zeven landen uit de Stille Oceaan – Cook, de Marshalleilanden, Micronesië, Nauru, Niue, Palau en Tonga – en voor drie Afrikaanse landen: Congo, Gabon en Nigeria.

EU als vrijhandelsadept – een te ver en te snel doorgedreven liberalisering van de ACS-markten af te remmen. Op welke momenten in het EPA-proces heeft het VK, eventueel samen met andere lidstaten, een kritisch geluid laten horen bij het optreden van de Commissie? Indien er wel degelijk sprake was van een “conspiracy of silence”, dan mag worden verondersteld dat er op dit niveau de minste ruchtbaarheid werd gegeven aan de EPA’s. Men houdt daarbij wel best in het achterhoofd, dat dit oordeel mogelijks in de hand wordt gewerkt door de beslotenheid die de EU-instellingen nog steeds kenmerkt. Het overzicht dat nu volgt op basis van dag- en weekbladen kan met andere woorden alleen maar de bedoeling hebben om een tipje van de sluier op te lichten.

[4.1.3.1.] Een eerste cruciaal moment in het EPA-proces was het bereiken van overeenstemming onder de toen nog 15 lidstaten over het onderhandelingsmandaat waarmee de Commissie de gesprekken zou aanvatten. In april 2002 verwelkomde de Raad daaromtrent een ontwerpvoorstel van de Commissie (BQE, nr. 8186, 06.04.2002: 10). Toen reeds maakte het VK, samen met Denemarken en Nederland, voorbehoud bij de idee dat de ACS-landen binnen afzienbare tijd hun markten volledig zouden moeten openstellen voor de EU. Het drietal werd echter niet geacht radicale wijzigingen te zullen aanbrengen aan de onderhandelingsrichtlijnen (EV, 13.06-19.06.2002: 2).

[4.1.3.2.] Eind 2004 erfde Peter Mandelson als de nieuwe Commissaris voor Handel het EPA-dossier van zijn voorganger Pascal Lamy. De Brit ging de confrontatie met de verontruste ontwikkelings-ngo’s niet uit de weg. Tijdens een bijeenkomst op 20 januari 2005 van de *Civil Society Dialogue* – langs welke weg DG Handel met belanghebbende partijen de dialoog aangaat over het handelsbeleid van de EU – kondigde Mandelson maatregelen aan om te beoordelen of de toekomstige akkoorden wel degelijk een wapen zouden zijn in de strijd tegen de armoede (EV, 20.01-26.01.2005: 2): “I have decided to go further and put the EPA process under continuing review. We will set up a new review mechanism to ensure that at every stage of the negotiations, we really do put development first” (BQE, nr. 8871, 21.01.2005: 6). Dat deed weliswaar niets af aan het structurele probleem dat DG Handel, “whose officials are more used to beating

out trade deals with powerful blocs than delivering development outcomes”, in de onderhandelingen een harde, liberale lijn volgde (EV, 27.01-02.02.2005: 20). Bovendien werden de onderhandelingen volledig overheerst door functionarissen uit voornoemde DG. “There is virtually no joining up between DG Trade and DG Development officials and member states have no ability to peak over the sides to see what is going on”, zo stelde een medewerker van CAFOD. Patricia Hewitt, de toenmalige Britse minister voor Handel en Industrie, behoorde tot diegenen die haar landgenoot Mandelson daarom hebben verzocht om in DG Handel medewerkers te benoemen wiens expertise zich op het raakvlak bevond tussen handel en armoede. Het optreden van eurocommissaris Mandelson zorgde weliswaar voor enige nervositeit in de DG. “One official says there is a view that Mandelson is more eager to heed the views of the British government than the EU executive [...]” (EV, 28.04-03.05.2005: 13). Dat de visies van de Britse regering en de Europese Commissie niet meteen overeenstemden, bleek uit de tekenen van onenigheid die een tweetal maanden later tussen beide aan de oppervlakte kwamen. Peter Carl, op dat moment de directeur-generaal van DG Handel, bekritiseerde de kersverse EU-voorzitter “for differing from the policy of the EU executive on the EPAs being negotiated [...]” (EV, 14.07-20.07.2005: 21).

[4.1.3.3.] De meest openlijke kritiek van het VK op de manier waarop de Commissie de EPA-onderhandelingen voerde, kwam er in het najaar van 2006. In de aanloop naar de RAZEB van 16 en 17 oktober stuurden Gareth Thomas en Ian McCartney een brief aan de eurocommissarissen Peter Mandelson en Louis Michel, waarin beide hun bezorgdheid uiten over het tempo waarop de ontwikkelingslanden hun markten zouden moeten openen. McCartney, de toenmalige onderminister voor Handel, had er vertrouwen in dat het standpunt van zijn land op steun zou kunnen rekenen bij andere EU-lidstaten (Balakrishnan, 16.10.2006: 27). Verschillende passages uit deze brief stonden te lezen in onder andere de *Financial Times* en *European Voice*: “The EU must [...] allow ACP countries as much time as they reasonably need to open their own markets, while providing effective safeguards to prevent unfair competition from subsidized European products undermining African products on their own doorstep.”

Verder klonk het – conform de officiële positie van maart 2005 – dat de ACS-landen niet gedwongen mochten worden om regelgeving betreffende de Singapore issues aan te nemen. Dit laatste verzoek werd in de Raad op gemengde gevoelens onthaald, vermits enkele lidstaten en de Commissie dit als onontbeerlijk beschouwden indien de ontwikkelingslanden zich in de wereldeconomie willen integreren (EV, 19.10-25.10.2006: 6). Gevraagd naar een reactie op dit schrijven stelde commissaris Michel dat “liberalisation will be done at the rate set by the ACPs, with the necessary accompaniment.” Collega Mandelson stak van wal met een ironische opmerking over de georganiseerde lekken waarlangs de inhoud van de brief in de media was terechtgekomen. Daarna benadrukte hij dat de EPA’s voor de ACS-landen de enige uitweg waren uit een preferentieel handelsregime dat afweek van de WTO-regels (BQE, nr. 9288, 18.10.2006: 8). Een maand na het versturen van de bewuste brief, getuigde McCartney in zijn inleiding bij het TPCF dat deze demarche “[...] had caused tensions, making it harder for the UK to influence effectively” (TPCF, 14 november 2006: 2).

[4.1.3.4.] Op het informele treffen van de EU-ministers en staatssecretarissen van Ontwikkeling in Bonn/Petersberg (12-13 maart 2007, cf. de Duitse case) deelde commissaris Mandelson de aanwezigen mee dat, met uitzondering van suiker en rijst, de toegang van de ACS-landen tot de Europese markt volledig vrij zou zijn van quota’s en invoerrechten. Hij benadrukte dat de EPA’s een middel waren om de partnerlanden te integreren in de wereldeconomie. Sommige lidstaten vreesden nochtans dat de EPA’s “will encourage quick liberalisation of vulnerable economies, exposing them to international competition.” Tot deze groep behoorden naast het VK ook de Scandinavische landen (Denemarken, Zweden, Finland) en Ierland (EV, 15.03-21.03.2007: 3).

[4.1.3.5.] Naarmate een akkoord over de EPA’s met de verschillende ACS-regio’s uitbleef, groeide de onzekerheid over de toegang die hun producten tot de EU-markt zouden hebben vanaf 1 januari 2008. De vrees voor hogere invoerrechten op producten uit de landen die niet tot de MOL-groep behoorden, vond ook ingang bij de Internationale Ontwikkelingscommissie van het Britse Lagerhuis (cf. supra).

Van zowel het VK als Nederland werd verwacht dat zij hierover hun bezorgdheid zouden uitdrukken (EV, 06.12-12.12.2007: 4). In een verklaring die beide landen op 10 december 2007 – de dag van de RAZEB bijeenkomst – samen met Denemarken en Ierland aflegden, luidde het dat dit viertal de Commissie opriep “[...] to show flexibility in reaching agreements on goods market access by the end of 2007 and to avoid ACP countries being made worse off from the 1st January” (EV, 13.12-19.12.2007: 4).

Dit overzicht schets een beeld van het VK dat in het EPA-dossier voornamelijk samen met Nederland en de Scandinavische landen tegengas heeft geboden aan de Commissie. De beweringen uit het Lefort-rapport, dat in juli 2006 werd afgerond, kunnen in het licht van wat daarna gebeurde enigszins worden bijgesteld. Echt discreet kan men het onder druk zetten van de Commissie via de media immers niet noemen. De uitwerking was overigens contraproductief.

4.2. Frankrijk

4.2.1. De niet-gouvernementele achterban

Het Franse panorama van niet-gouvernementele organisaties (*organisation non gouvernementale*, *ONG*) is uitgestrekt en divers. Dat leert ons de website “Who’s Who des ONG” (WWO).⁴⁷ Naast het faciliteren van contacten tussen de Franse ngo’s, bedrijven en andere mogelijke private partners, vervult deze online gegevensbank immers ook een brugfunctie tussen een brede waaier aan organisaties en het grote publiek. De elektronische gids presenteert kwalitatieve en kwantitatieve data over een vijfhonderdtal alfabetisch geordende ngo’s in overzichtelijke informatiefiches die gedeeltelijk door de betrokken verenigingen zelf worden geactualiseerd. Geïnteresseerden krijgen op deze manier een beeld van waar een ngo actief is, in welke domeinen en met welke acties, wie de contactpersonen zijn, van welke nationale en internationale netwerken de organisatie eventueel deel uitmaakt, hoeveel medewerkers/vrijwilligers men in zijn rangen telt en wat het beschikbare budget is.

Ondanks de onvolledigheid van sommige fiches is deze databank met zijn handige zoekfunctie een praktisch hulpmiddel indien men een breed overzicht wenst te krijgen van de ngo’s die in Frankrijk rond de thema’s handel en ontwikkeling – en dus mogelijk ook rond de EPA’s (*Accord de partenariat économique*, *APE*) – actief zijn. Ook wanneer men zich exclusief op deze organisaties toespitst, blijft de grote diversiteit aan ngo’s weliswaar troef en dit zowel thematisch als geografisch. Daarom werd een beroep gedaan op de websites van de “Stop EPA” en “EPA 07” campagnes, teneinde gerichter te kunnen zoeken in de meer dan tweehonderd zoekresultaten die de WWO databank opleverde. Via deze weg werden verschillende Franse ngo’s gevonden die zich alvast bij het internationale verzet tegen de EPA’s hadden aangesloten. Redelijkerwijs kon men vermoeden dat deze organisaties ook op nationaal niveau rond de controversiële handelsakkoorden actief zijn geweest.

---

⁴⁷ Deze website kan worden geraadpleegd op: <http://www.wwo.fr/>.

Alzo werden in het geval van Frankrijk de volgende organisaties weerhouden: “Attac France”, “Oxfam France - Agir ici” – dat als enige aan beide campagnes deelnam en dus op allebei de websites is terug te vinden – en “Peuples Solidaires”. De twee laatstgenoemde verenigingen zijn tevens lid van “Coordination SUD” en het “Centre de recherche et d’information pour le développement” (CRID). Dat centrum is op zijn beurt één van de in totaal zes collectieven die deel uitmaken van “Coordination SUD”, de belangrijkste Franse koepelorganisatie van zogeheten OSI’s en ASI’s (*organisation/association de solidarité internationale*). Beide organisaties beperken zich weliswaar niet tot hun coördinerende taak of het smeden van partnerschappen en zijn daarom veel meer dan louter de som van hun delen. Als autonome spelers ondernemen zij ook zelf actie, bijvoorbeeld door op te treden als verbindingsorgaan met nationale publieke instellingen of de Europese Commissie of door het verrichten van eigen onderzoek. Dit verklaart waarom “Coordination SUD” en het CRID eveneens als observatie eenheid werden uitgekozen.

De website van “Coordination SUD” biedt ten slotte de mogelijkheid om onze geleide zoektocht in het kluwen van Franse ontwikkelingsorganisaties nog meer toe te spitsen en af te ronden. Zo werden uit de ledenlijst van de koepel nog eens vier OSI’s en ASI’s geselecteerd die actief aan het nationale EPA-debat hebben deelgenomen. Dit zijn “Comité catholique contre la faim et pour le développement” (CCFD), “Comité français pour la solidarité internationale” (CFSI), “Frères des Hommes” (FdH) en “Groupe de recherche et d’échanges technologiques” (GRET). Een associatie die echter geen lid is van “Coordination SUD” maar eveneens als laatste werd weerhouden, is “Agriculteurs français et développement international” (AFDI). Aldus komen in wat volgt tien Franse organisaties en hun optreden rond het EPA-thema aan bod.

Een van de Franse ngo’s die op het domein van de EPA’s een voortrekkersrol heeft gespeeld, is “**Oxfam France - Agir ici**”. Als waarnemend lid van “Oxfam International” heeft deze organisatie in Frankrijk twee campagnes gevoerd rond de omstreden handelsakkoorden. De *eerste campagne* werd gelanceerd in oktober 2006. Op het moment dat een evaluatie van de EPA-onderhandelingen door

de Europese Commissie in de pijplijn zat, stelden de campagnevoerders zich de kritische vraag *Accords de partenariat économique: l'OMC en pire?*. Om dat doemscenario te vermijden, moesten de gesprekken daadwerkelijk in dienst van de ontwikkelingsbehoeften en prioriteiten van de ACS-landen worden geplaatst. De campagne richtte zich zowel op de onderhandelaars van de tegenpartij als op de eigen Franse beleidsverantwoordelijken, hetgeen zich vertaalde in aparte eisenbundels. Aan het adres van het Franse ministerie van Buitenlandse Handel werden in totaal drie verzoeken geformuleerd: voldoende flexibiliteit opdat de ACS-landen de sectoren kunnen beschermen die essentieel zijn voor hun ontwikkeling, meer tijd om de onderhandelingen te voeren en de akkoorden op punt te stellen en een grotere betrokkenheid hierbij van zowel de burgermaatschappij als de parlementen van de EU en de ACS-landen. Verderop leest U welke de reactie was van overheidswege op deze eisen.

“Oxfam France - Agir ici” fungeerde voor deze eerste campagne als coördinerende instantie, maar werd in de uitvoering ervan bijgestaan door een aantal partners in binnen- en buitenland. Daartoe behoorden twee organisaties die eveneens als observatie eenheid werden weerhouden: “**Groupe de recherche et d'échanges technologiques**” (GRET) en “**Peuples Solidaires**”. GRET combineert ontwikkelingswerk op het terrein met contractonderzoek voor andere organisaties en overheden en gaat daarbij de dialoog met zijn opdrachtgevers niet uit de weg. In het kader van de EPA's heeft deze ASI meerdere impactstudies op zijn actief staan voor diverse landen (Liberia) en regio's (CEDAO - Mauritanië, CEMAC - Sao Tome en Principe) van de ACS-groep. Deze werden onder meer uitgevoerd in opdracht van de Europese Commissie (DG Ontwikkeling) en gefinancierd door het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF). Vermoedelijk omwille van die ervaring werd de Franse onderzoeksgroep ook betrokken bij het SIA-project (*Sustainability Impact Assessment*) dat DG Handel toevertrouwde aan het internationale consultancybureau PricewaterhouseCoopers. Dit meerjarenproject (2002-2006) verliep parallel met de EPA-onderhandelingen en moest er mee voor helpen zorgen dat de betrokken partijen het duurzaamheidsaspect niet uit het oog verloren. In dit kader trad GRET op als medeorganisator van twee seminars over de EPA's en duurzame ontwikkeling die door DG Ontwikkeling

werden gefinancierd en plaatsvonden in de Caraïben (juli 2006) en Centraal-Afrika (juni 2007). Soortgelijke initiatieven zette de organisatie ook mee op poten in Burkina Faso (2005) en Senegal (2007), waar met de financiële steun van de VN en het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken en Europese Aangelegenheden workshops werden gehouden rond de wijze waarop de lokale landbouwsectoren konden worden beschermd. Laatstgenoemde financierde ten slotte ook een onderzoeksmissie die in het voorjaar van 2007 werd ondernomen naar Haïti en bedoeld was om met het oog op de nieuwe handelsakkoorden voorstellen uit te werken voor een hervorming van de plaatselijke landbouwsector. De bijdrage van GRET aan het EPA-debat in Frankrijk en de eerste campagne van “Oxfam France - Agir ici” in het bijzonder bestond daarom voor alles uit het aanleveren van onderzoeksmateriaal waarmee de kritiek op de EPA’s empirisch kon worden onderbouwd.

In april 2007 gaf de Franse afdeling van “Oxfam International” het startschot van een *tweede campagne*. In tegenstelling tot de actie die in oktober op het getouw werd gezet, richtte “Oxfam France - Agir ici” zijn peilen niet langer op de eigen regering maar wel op *Bundeskanzlerin* Angela Merkel. In de eerste helft van 2007 werd de Raad van de EU immers voorgezeten door Duitsland, dat zich in datzelfde jaar ook voorzitter van de G8 mocht noemen. Met als slagzin *APE: Imposer n’est pas negocier* beoogde deze campagne de aandacht van de media te trekken op de manier waarop de Europese Commissie de onderhandelingen voerde: wars van enige aandacht voor de bekommernissen van de ACS-landen en gradueel de druk opvoerend naar mate de deadline van 31 december 2007 naderde. Het eerdere pleidooi om meer tijd uit te trekken voor de stroef lopende gesprekken klonk eens zo luid. Daarbij kwam dat ontwikkelingshulp geen pasmunt mocht zijn voor het ondertekenen van een onbillijk akkoord en dat mogelijke alternatieven voor de EPA’s zeer spoedig moesten worden onderzocht. Een online e-mailcampagne moest deze eisen bij de betrokken leden van de Duitse regering kracht bijzetten, in de hoop de onderhandelingen een nieuwe wending te geven.

De campagne werd in de aanloop naar 19 april op gang getrokken. Die dag, zo was enkele maanden voordien tijdens het Wereld Sociaal Forum (20-25 januari 2007) in de Keniaanse hoofdstad Nairobi overeengekomen, moest uitgroeien tot de internationale dag van de mobilisatie tegen de EPA's.⁴⁸ Zoals uit de andere casestudy's nog zal blijken, kreeg deze oproep in verschillende ACS-landen en EU-lidstaten navolging. Verschillende verenigingen zoals het "**Comité catholique contre la faim et pour le développement**" (CCFD) en "Peuples Solidaires" mobiliseerden hun leden om in Parijs mee op te stappen naar de ambassade van EU-voorzitter Duitsland. Een ontmoeting met de ambassadeur werd verzocht, maar uiteindelijk kreeg men enkel het hoofd van de economische dienst te spreken.

Drie van de geselecteerde Franse ngo's hebben beide campagnes van "Oxfam France - Agir ici" ondersteund. Samen met het CCFD waren dit het "**Comité français pour la solidarité internationale**" (CFSI) en het "Centre de recherche et d'information pour le développement" (CRID). Daarnaast hebben het CCFD en het CFSI ook nog op eigen houtje actie ondernomen rond het EPA-thema. Getiteld *Les accords de la colère*, waarschuwde het CCFD in het november nummer van zijn maandblad *Faim Développement Magazine* voor de toekomstige partnerschappen. In het editoriaal onderstreepte de voorzitter de solidariteit van zijn eigen organisatie met het verzet tegen de akkoorden en hun nefaste gevolgen in Afrika, terwijl er met een dossier dieper werd ingegaan op dit wijdverbreide protest tegen de gevreesde inrichting van een *marché des dupes*. Het CFSI organiseerde op 14 juni 2006 een seminarie in Parijs waarop de vraag *Les APE: un danger*

---

⁴⁸ Tijdens het WSF behoorden de EPA's tot de voornaamste gespreksonderwerpen. Op 21 januari werd een workshop georganiseerd rond de huidige stand van de onderhandelingen. Twee dagen later waren "Peuples Solidaires", GRET en "Oxfam France" medeorganisatoren van een werkgroep die een balans moest opmaken van de activiteiten die rond de bekritiseerde akkoorden reeds ondernomen waren. Op 24 januari ten slotte werd een manifestatie gehouden tegen de manier waarop de EPA-onderhandelingen verliepen. De manifestanten hielden halt voor de delegatie van de Europese Commissie in Kenia, waar zij aan het delegatiehoofd een petitie overhandigden en hun eisen persoonlijk kenbaar maakten.

pour les paysans et les travailleurs des pays ACP? centraal stond. De bijeenkomst telde sprekers uit verschillende hoeken (landbouworganisaties, ngo's en vakbonden), maar wist ondanks een expliciete oproep geen vertegenwoordigers van de betrokken Franse ministeries te strikken. In de commissie voor Landbouw en Voeding (*Agriculture et Alimentation*) van “**Coordination SUD**” hebben het CCFD en het CFSI samen met “Oxfam France - Agir ici”, GRET en “Peuples Solidaires” verschillende voorstellen op papier gezet opdat de EPA's daadwerkelijk in dienst van de ontwikkeling van de ACS-landen zouden staan en geen economische verarming zouden teweegbrengen. Op 13 december 2006 organiseerden diezelfde vijf commissieleden een dag van reflectie en debat over de samenwerking tussen Europa en Afrika die volledig gewijd was aan de gecontesteerde partnerschapsakkoorden.

De overkoepelende commissie Landbouw en Voeding telt naast het CFSI nog een tweede collectief in zijn rangen: het “**Centre de recherche et d'information pour le développement**” (CRID). In vergelijking met GRET heeft dit Franse studiecentrum beduidend minder aandacht besteed aan de EPA's. Bij deze vaststelling horen evenwel twee belangrijke kanttekeningen: (1) het CRID doet op de eerste plaats dienst als een overlegplatform voor zijn 54 leden en (2) verschillende van deze Franse ASI's hebben zich daarentegen wel zeer actief getoond op dit thema. Met “Oxfam France - Agir ici”, het CCFD en “Peuples Solidaires” werden hiervan reeds drie voorbeelden gegeven. Aan dat lijstje mag ook de Franse divisie van “**Frères des Hommes**” (FdH) toegevoegd worden. Deze erkende instelling van algemeen nut heeft net als het CCFD verschillende artikelen over de EPA's gepubliceerd in die maanden dat hun blad *Résonances* aan Afrika was gewijd. Daarin ging de aandacht uit naar het protest tegen een akkoord in West- en Centraal-Afrika (mei 2007 en januari 2008) alsook naar het WSF, dat net als het jaar voordien ook in 2008 het decor was voor demonstraties tegen de verfoeide handelsovereenkomsten (april 2008). Ondanks zijn actieve leden, blijft het daarom merkwaardig dat op de website van het CRID zo weinig ruchtbaarheid werd gegeven aan de golf van verontwaardiging over de EPA's. Enige uitzondering op deze regel was een dringende oproep in de maandelijkse nieuwsbrief van het centrum naar aanleiding van de

wereldwijde “Stop EPA dag” die eind september 2007 zou doorgaan. Daarnaast steunde het CRID in eigen naam ook beide campagnes van “Oxfam France - Agir ici”, zoals eerder reeds werd opgemerkt.

Tot slot zijn er nog twee geobserveerde organisaties die op het eerste gezicht niet betrokken waren bij de Oxfam-campagnes in Frankrijk: “Attac France” en “Agriculteurs français et développement international” (AFDI). Nochtans heeft vooral “**Attac France**”, een van oorsprong Franse organisatie met vertakkingen in verschillende landen over de hele wereld, een aanzienlijke bijdrage geleverd aan het niet-gouvernementele protest tegen de EPA’s bij onze zuiderburen. Op 27 september 2007, vijf jaar nadat de onderhandelingen tussen de EU en de ACS-landen officieel waren opgestart, was de organisatie prominent aanwezig tijdens de mondiale “Stop EPA dag” (*Non aux APE!*). Voor deze gelegenheid werd een ontmoeting aangevraagd met zowel de Franse president als de minister van Buitenlandse Handel, waarna een persconferentie en een symbolische optocht in de Parijse binnenstad volgde. Daarin stapten onder andere ook het CFSI, het CCFD en “Oxfam France - Agir ici” mee. Bescheidener, maar daarom niet minder betekenisvol, waren de informatieavonden die naar aanleiding van deze dag in verscheidene lokale comités van “Attac France” werden gehouden. Met deze acties waren ze bij de Franse ngo alvast niet aan hun proefstuk toe. Van bij haar ontstaan heeft de anders-globalistische organisatie gewaarschuwd voor de gevaren die zijn verbonden aan de bilaterale en regionale vrijhandelsakkoorden die de EU wenst af te sluiten en ook bij de voorziene effecten van de toekomstige partnerschappen met de zes ACS-regio’s had men heel wat reserves, zo bleek uit de analyse en diavertoning die de afdeling van *Pays d’Aix* had gemaakt. Hoe dan ook blijft “Attac France” de stand van zaken in de onderhandelingen van kortbij opvolgen.

Die andere vereniging, “**Agriculteurs français et développement international**” (AFDI), een ASI van Franse landbouwers die zich inzet voor de plattelandsontwikkeling in het zuidelijk halfrond, was als lid van het CFSI minstens onrechtstreeks bij de campagnes van “Oxfam France - Agir ici” betrokken. Daarnaast is AFDI vooral op eigen houtje actief geweest rond de EPA’s. Vermits de deadline voor een akkoord met rasse schreden naderde, organiseerde de associatie

op 14 juni 2007 een rondetafelconferentie over dit heikele thema in Parijs. Tijdens deze bijeenkomst zou vooral dieper worden ingegaan op de impact die de onderhandelingen konden hebben op de ontwikkeling van de landbouw in ACS-landen uit West-Afrika (*Les enjeux agricoles de l'APE en Afrique de l'Ouest*). De aandacht voor deze regio bij verschillende Franse OSI's en ASI's is beslist geen toeval, aangezien heel wat landen in West- (en Centraal-)Afrika voormalige kolonies zijn van Frankrijk en er tussen beide nog steeds intensieve contacten bestaan. Onder de deelnemers aan de conferentie bevonden zich vertegenwoordigers van zowel Franse als West-Afrikaanse landbouworganisaties. Met Caroline Dorémus-Mège tekende ook de verantwoordelijke voor de EPA-campagnes van "Oxfam France - Agir ici" present. Eveneens aanwezig was Xavier Coget, coördinator in DG Handel van de bilaterale handelsrelaties met West-Afrika.

Op deze manier komen we tot de slotsom dat in Frankrijk vooral de OSI's en ASI's uit de commissie Landbouw en Voeding van "Coordination SUD" het meest actief zijn geweest rond de EPA's. Daarbij hebben "Oxfam France - Agir ici" en in mindere mate GRET en "Peuples Solidaires" een voortrekkersfunctie vervuld. Er dient te worden benadrukt dat dit overzicht allerminst de ambitie heeft om een volledig beeld te schetsen van alle Franse organisaties en hun activiteiten rond dit thema. Daarvoor ontbreekt bijvoorbeeld een overzicht van de inbreng die vakbonden zoals de "Confédération générale du travail" (CGT), de grootste vakorganisatie in Frankrijk, of de "Fédération syndicale unitaire" (FSU) in het EPA-debat hebben gehad. Ook voor de acties van Franse ngo's in de verschillende ACS-regio's zelf was de aandacht beperkt. Zelfs met dit voorbehoud kan men niet om de conclusie heen dat deze organisaties en hun netwerken op uiteenlopende wijze en vanuit hun eigen expertise (zeer) actief zijn geweest rond de EPA's. Ook in de tweede helft van 2008, met de energieke Nicolas Sarkozy in de voorzittersstoel van de EU, zijn verschillende Franse ontwikkelingsngo's vastberaden om het doen en laten van hun president nauwlettend op te volgen. Daarbij staat ook de netelige EPA-kwestie nog altijd op de agenda. Alleszins mag met de vele acties van de achterban worden verwacht dat de politici in Parijs niet onbewogen konden blijven bij de ophef rond deze akkoorden. De bal ligt dus in het kamp van de Franse politieke instellingen.

4.2.2. De politieke instellingen

Aanbeland op het tweede actieniveau, staat de vraag centraal naar de respons die niet-gouvernementele campagnes, seminars, debatten en (impact)studies hebben gekregen bij nationale politici en politieke instellingen. Daarvoor kijken we eerst naar de handelingen van individuele parlementsleden in de *Assemblée nationale*. Vervolgens wordt nagetrokken of de Franse politieke partijen zich over de EPA's hebben uitgesproken. Tot slot zoeken we uit welk het standpunt van de bevoegde ministeries in dit dossier was.

Onze eerste halte is dus het *Palais Bourbon*: het paleis waar de *Assemblée nationale* van Frankrijk samenkomt, de parlementsleden hun wetgevend en controlerend werk verrichten en de vergaderingen van de verschillende permanente commissies en delegaties, zoals deze voor de Europese Unie, doorgang vinden. Welke was de reactie van de *députés* op het nationale ngo-protest tegen de EPA's? Voor de leden van de commissie Buitenlandse Zaken kwam de heisa alleszins niet als een verrassing. Zij waren er door collega Jean-Yves Gateaud (PS) voldoende van bewust gemaakt dat de weg van de toekomstige handelsakkoorden tussen de EU en de ACS-landen er een ging zijn van wolfijzers en schietgeweren. Uit diens begeleidende rapport dat de parlementaire instemming met de partnerschapsovereenkomst van Cotonou voorafging, bleken er kennelijk reeds twijfels te bestaan over de levensvatbaarheid van het commerciële luik. Onzekerheid was er vooral over de economische gevolgen en de noodzakelijke aanpassingskosten die de nieuwe akkoorden voor de ACS-landen zouden meebrengen.⁴⁹ Ook omtrent de slaagkansen van de geplande regionale integratie van de verschillende ACS-regio's waren er meer vragen dan antwoorden. Geconfronteerd met deze sprong in het duister, bracht de *Assemblée* begrip op voor de bezorgdheid die er bij

---

⁴⁹ De bekommernis over de consequenties van wederzijdse handelsliberalisering voor de ACS-landen was voor de Nationale Vergadering weliswaar niet nieuw. Reeds uit het rapport over het nieuwe EU-ACS partnerschap dat parlements lid Yves Dauge (PS) op 1 juli 1999 had neergelegd in naam van de delegatie voor de EU, bleek duidelijk dat rond deze benadering nog veel vraagtekens bestonden.

de handelspartner leefde: “On peut comprendre les inquiétudes des pays ACP, car beaucoup d’inconnues subsistent quant aux potentialités mais aussi quant aux contraintes du futur système.” Tijdens de bespreking van het wetsontwerp in de commissie Buitenlandse Zaken op 13 februari 2002 (11de legislatuur) namen kritische geluiden en terughoudendheid de bovenhand.⁵⁰ Desalniettemin vormden deze geen obstakel voor de ratificatie van het Cotonou Akkoord door het Franse parlement.

Ondanks de bedenkingen en kritische kanttekeningen die verschillende *députés* tijdens het parlementaire ratificatieproces van de nieuwe partnerschapsovereenkomst met de ACS-regio hadden geformuleerd, taande de aandacht van de Nationale Vergadering voor de verdere uitvoering van dit akkoord. De start van zowel de eerste als de tweede fase van de EPA-onderhandelingen ging geruisloos aan de parlementariërs voorbij. Dat rapporteur Jean-Yves Gateaud tijdens de 12de legislatuur (juni 2002-juni 2007) niet langer in de *Assemblée* zetelde, was hier misschien niet vreemd aan.⁵¹ Het opzienbarende manco aan belangstelling zou pas op 22 november 2005 worden doorbroken. Die dag duidde de parlementaire delegatie voor de EU één van zijn secretarissen aan tot rapporteur voor de lopende onderhandelingen. Met Jean-Claude Lefort (PCF) viel de keuze op een communistisch volksvertegenwoordiger die sinds 1988 onafgebroken deel had uitgemaakt van de *Assemblée* en tevens lid was van de commissie Buitenlandse Zaken. De ervaren Lefort heeft zich gedurende zijn parlementaire loopbaan op de eerste plaats toegelegd op buitenlandse politiek en Europese aangelegenheden. Zijn aandacht ging daarbij vooral uit naar internationale handel en ontwikkelingssamenwerking, allebei

---

⁵⁰ Daarbij verwees commissielid Pierre Brana (PS) naar de weerstand waarop het Cotonou Akkoord zowel extern, bij gedupeerde derden als de Filipijnen en Thailand, als intern, bij de Scandinavische landen, Nederland en het Verenigd Koninkrijk, stuitte. Laatstgenoemde EU-lidstaten wensten het bestaande regime immers af te schaffen en te vervangen door een hulpprogramma aan de minst ontwikkelde landen.

⁵¹ Ook zijn partijgenoten Yves Dauge en Pierre Brana waren uit het halfroond verdwenen. Dauge was in 2001 tot senator verkozen, terwijl Brana in 2002 geen nieuw mandaat had gekregen.

onderwerpen die een man met zijn politieke overtuiging doorgaans met de nodige scepsis benaderd. Het lag daarom in de lijn der verwachtingen toen bleek dat het verslag van Lefort in grote mate een echo was van niet-gouvernementele verzuchtingen.

Het lijvige rapport werd op 5 juli 2006 neergelegd en door de delegatieleden besproken. Naast een uiterst kritische toon, valt het werkstuk vooral op door de ijver waarmee de auteur zich tijdens het schrijven heeft gedocumenteerd. Om zijn rapportage tot een goed einde te brengen, bevroeg Jean-Claude Lefort zich zowel in gouvernementele als niet-gouvernementele kringen. In Parijs en Brussel interviewde hij een indrukwekkend aantal ambassadeurs, attachés en diplomatiek adviseurs van zowel Frankrijk als een handvol ACS-landen, voerde gesprekken met Europarlementariërs en leden van de DG's Handel en Ontwikkeling en wist ook de adjunct-kabinetschef van Europees commissaris Louis Michel te strikken. Voorts trok de rapporteur ook naar Genève, Londen en Dakar, om er in de schoot van de WTO, de UNCTAD en de Britse en Senegalese politieke instellingen en ngo's inlichtingen in te winnen over de EPA's. In dat opzicht wendde Lefort zich onder andere tot vertegenwoordigers van "Christian Aid" en "Traidcraft". In eigen land sprak hij met medewerkers van het CCFD, GRET en "Oxfam France - Agir ici". In het licht van dit onderzoek getuigt dit rapport dus niet alleen van de werkzaamheden rond de EPA's in het Franse parlement, maar doet het ook dienst als bron voor de houding van het VK in dit dossier (cf. de Britse case).

Lefort beoordeelde de onderhandelingen met de ACS-landen als een vlucht vooruit die een halt moet worden toegeroepen. Hij bestempelde het Cotonou akkoord als "l'avènement d'une contradiction insurmontable entre développement et mercantilisme" en de weg van de EPA's als "un projet ultra liberal constituant une erreur politique, sociale, économique et stratégique" die door de Unie was uitgedacht om zijn WTO-verplichtingen na te komen, maar waarmee de welvaart van miljoenen mensen op het spel werd gezet. De auteur stelde daarom voor om de in 2006 geplande evaluatie van de onderhandelingen te gebruiken om de laakbare voorstellen en betreurenswaardige handelwijze van de Europese Commissie aan een grondige doorlichting te onderwerpen. Deze oefening moest uiteindelijk resulteren

in een nieuw onderhandelingsmandaat. In zijn besluit deed Lefort daartoe een oproep aan zowel Frankrijk als het Verenigd Koninkrijk: “[...] il est temps que la France et le Royaume-Uni rappellent qui nous avons construit avec les pays ACP un partenariat pour lutter contre la pauvreté et non pour le transformer en variable d’ajustement des règles de l’OMC”. Op diens voorstel werd het verzoek om een gemeenschappelijk initiatief van beide landen ook opgenomen in de besluiten die na de bespreking van het rapport unaniem werden aangenomen. Ondanks de polemische teneur van het verslag leverde die discussie overigens geen vuurwerk op. Niettegenstaande een bezorgde Lefort de EPA-onderhandelingen het liefst beëindigd zag, verkoos hij in zijn zoektocht naar een consensus binnen de parlementaire delegatie behoedzame maar veelzeggende bewoordingen boven al te scherpe conclusies. Van fundamenteel belang was dat de boodschap werd gehoord door een uitvoerende macht die er ook effectief naar zou handelen.

Goed vijf maanden nadat er aan het rapport van Lefort verschillende conclusies verbonden waren, kwam het parlementslid naar aanleiding van een communicatie over de uitvoering van het 10de EOF nog eens terug op de stand van zaken in de EPA-onderhandelingen. Hoe de aanbevelingen van de delegatie door de bevoegde Franse ministeries ontvangen waren, komen we daarbij niet te weten. Wel werden de besluiten van 5 juli 2006 herhaald. Nieuw was de vraag naar een verlenging van de bestaande waiver, opdat de vier Afrikaanse regio’s zonder overhaasting de onderhandelingen zouden kunnen afronden. Na deze update werd het in de *Assemblée* opnieuw ijsig stil rond de EPA’s. Ook al kwamen de gesprekken met de ACS-landen in hun laatste en meest kritieke fase, 2007 was in Frankrijk voor alles een belangrijk verkiezingsjaar (cf. infra). Lefort stelde zich niet meer verkiesbaar en verdween uit het halfrond. Het EPA-rapport behoorde tot zijn laatste wapenfeiten en ook al sprong diens uitgebreid verslag sterk in het oog, het mag ons niet blind maken voor de constatactie dat er voor het overige zeer weinig interesse bestond voor de EPA’s in de *Assemblée nationale*. Het aantal vragen dat tijdens de 12de en 13de legislatuur (juni 2007-heden) over de controversiële handelsakkoorden werd gesteld, was uitermate beperkt, zeker wanneer men de aan groeiende kritiek vanwege de Franse OSI’s en ASI’s in ogenschouw

neemt. Vermits deze interpellaties peilen naar de houding van de uitvoerende macht, komen deze verderop aan bod.

Hoe werd er in de hoofdkwartieren van de **Franse politieke partijen** gedacht over de EPA's? Dankzij een colloquium dat de commissie Landbouw en Voeding van "Coordination SUD" met de steun van Jean-Claude Lefort op 13 december 2006 in de Nationale Vergadering organiseerde, zijn we hierover uitzonderlijk goed geïnformeerd. In het licht van de toekomstige akkoorden stelden de organisatoren de vraag naar de toekomst van de ontwikkelingssamenwerking tussen Europa en Afrika. De voornaamste politieke partijen van Frankrijk werden uitgenodigd om hun standpunt en inzichten hier rond met elkaar te delen. Daarop werd positief gereageerd door de *Parti socialiste* (PS), de *Union pour la démocratie française* (UDF), de groene partij (*Les Verts*) en de *Parti communiste français* (PCF). Enkel de *Union pour un mouvement populaire* (UMP) kon zich voor deze gelegenheid niet vrijmaken. Als aanwezigheid op deze bijeenkomst een graadmeter mag zijn voor de belangstelling van de Franse politieke partijen voor de EPA's, dan toonde een meerderheid zich wel degelijk geïnteresseerd. De opvallende desinteresse van de UMP, met voorsprong de grootste partij in zowel de Nationale Vergadering als de Senaat, kan evenwel geïnterpreteerd worden als een teken dat meer dan de helft van de Franse parlementsleden over dit omstreden thema geen mening had. De rechterzijde hulde zich in stilzwijgen.

De partijen die wel aan het colloquium hebben deelgenomen, toonden zich op drie cruciale punten eensgezind: (1) de bepalingen in de EPA's moesten voldoende flexibel zijn in hun omschrijving en toepassing en de Europese Commissie diende rekening te houden met (2) de eigenaardigheid van de betrokken landen en (3) hun regionale integratie. Het UDF, een centrumpartij die in de loop van 2007 een doorstart maakte onder de naam *Mouvement démocrate* (MODEM), voegde daaraan toe dat de huidige onderhandelingen tot een goed einde moesten worden gebracht. De partij sprak ook zijn overtuiging uit dat de nieuwe overeenkomsten onder bepaalde voorwaarden een verbetering kunnen inluiden voor de ACS-landen en pleitte ervoor om na hun inwerkingtreding de akkoorden regelmatig te evalueren, zodat indien nodig aanpassingen kunnen worden aangebracht. Van

de partijen ter linkerzijde had enkel de PS een goed woord over voor de EPA's. De socialisten stelden het huidige onderhandelingskader niet in vraag. Meer zelfs, de partij loofde de versterking van de maatregelen ten voordele van de regionale integratie alsook de bijkomende hulpmiddelen voor infrastructuur en productie. Hun groene collega's waren daarentegen van mening dat de socio-economische en culturele rechten van de ACS-landen voorrang hadden op de internationale handelsregels. *Les Verts* onderstreepten daarbij de negatieve gevolgen die een ondertekening van de EPA's zou hebben voor de ontwikkeling van deze landen en volgde "Coordination SUD" in zijn pleidooi om het roer om te gooien. De PCF ten slotte, de partij van Lefort en tevens de meest extreme en eurosceptische onder de aanwezigen, schaarde zich eveneens achter de kritische positie van het ngo-platform. De communisten stelden voor om de Europees-Afrikaanse partnerschappen op een andere leest te schoeien door uit het kader van de WTO te breken.

Met dit colloquium koesterden de organisatoren de stille wens om internationale kwesties en in het bijzonder het EPA-vraagstuk opnieuw binnen te brengen in het Franse politieke debat. IJdele hoop, zo bleek al gauw. Tijdens de eerste zes maanden van 2007 heerste er in Frankrijk immers verkiezingskoorts. Op 22 april en 6 mei werd een opvolger gekozen voor aftredend president Jacques Chirac, waarna de kiezers op 10 en 17 juni opnieuw naar de stembus trokken voor een vernieuwing van de *Assemblée*. Binnenlandse thema's waren aan de orde van de dag tijdens deze pre-electurale periode en drukten de internationale problematiek grotendeels naar de achtergrond. Voor de Franse ontwikkelingsorganisaties en -associaties was het daarom allesbehalve een sinecure om voor hun boodschap de nodige aandacht op te wekken in de nationale en regionale media. Bijgevolg werd vooral de tweede EPA-campagne van "Oxfam France - Agir ici" (april-juni 2007) overschaduwed door de felle strijd om het *Elysée* of een zitje in het parlementaire halffrond. Zou er dan meer aandacht zijn geweest voor de EPA's indien er bij onze zuiderburen geen verkiezingen waren gehouden? Misschien wel, maar of dit voor de politieke klasse enig verschil had uitgemaakt, is twijfelachtig. Men kan namelijk moeilijk om de vaststelling heen dat in Frankrijk zowel de dominante partij ter linker- (PS) als ter rechterzijde (UMP) ofwel

geen graten zag in de manier waarop de Commissie de onderhandelingen voerde, ofwel geen interesse had om hierover met de andere politieke partijen en het maatschappelijk middenveld van gedachten te wisselen. Van de twijfels die eens bleken uit de rapporten van partijleden was bij de PS blijkbaar geen spoor meer te bekennen.

Deze conclusie voorspelt uiteraard weinig goeds voor onze zoektocht naar een officieel standpunt over de EPA's bij de **Franse ministeries** van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelings-samenwerking. In tegenstelling tot in het VK zag de uitvoerende macht in Frankrijk er inderdaad van af om rond het EPA-dossier openlijk stelling te nemen. Althans in officiële documenten blonken de bevoegde departementen uit in een schijnbaar absolute stilte. Dit is opmerkelijk aangezien Frankrijk als traditionalistisch handels-scepticus geacht werd de meeste reserves te hebben bij vrijhandels-akkoorden die de economische relaties met de ACS-landen op een nieuwe leest zouden schoeien. Bovendien hebben de Franse beleids-makers (en de publieke opinie) zich in het verleden meermaals opgeworpen als vurige pleitbezorgers van nauwe betrekkingen tussen deze landen – waaronder een grote groep oud-kolonies die nog steeds tot de internationale belangensfeer van Frankrijk, de francophonie, mogen worden gerekend – en de EU. Het ontbreken van een officiële stellingname ligt evenwel in de lijn van de zeer beperkte interesse voor de EPA's bij andere takken van de Franse politieke macht.

De afwezigheid van een formeel Frans standpunt in het EPA-dossier bevestigt het beeld dat Jean-Claude Lefort in zijn rapport schetste van “une France largement absente”. Nochtans had Frankrijk zich bij monde van Jacques Chirac op de tweejaarlijkse Frans-Afrikaanse topconferenties in Parijs (2003) en Bamako (Mali, 2005) uitgesproken ten gunste van het behoud van assymetrische handelsrelaties met de ACS-landen. Op de meest recente top in februari 2007 in het Zuid-Franse Cannes was er voor de handelsrelaties met Afrika echter geen plaats meer in het discours van de afscheidnemende president. “Au total, la France “brille” par une position inconsistante et molle, reflétant le manque d'intérêt réel des administrations centrales pour les APE [...]”, zo besloot het parlamentslid (Lefort, 2006: 266). Ook bij “Oxfam France - Agir ici” moest men ontgoocheld vaststellen dat

de EPA's in Parijs niet erg hoog op de agenda stonden. In het kader van hun eerste campagne (oktober 2006-februari 2007) had de ngo drie verzoeken gericht aan het ministerie van Buitenlandse Handel (cf. supra). Men stuitte er op de overtuiging dat er gegronde redenen waren voor het onderhandelen van een nieuw handelsregime. Ook aan de *Quai d'Orsay* werd de organisatie met een kluitje in het riet gestuurd, zo staat te lezen op de website van "Oxfam France". Dit gebrek aan interesse en krachtdadigheid staat nochtans haaks op de meer vooraanstaande rol die men van Frankrijk in dit dossier zou verwachten.

Het is dus geen sinecure om uit te zoeken wat de Franse positie ten aanzien van de EPA's nu eigenlijk inhoudt. Het antwoord van het ministerie van Buitenlandse Zaken op de schriftelijke vraag van parlementariër Francis Falala (UMP), gepubliceerd in het Staatsblad (*Journal officiel*) van 4 april 2007, biedt alvast enig inzicht. Daarin wordt immers gewag gemaakt van een "non-paper" die Frankrijk eind 2006 zou hebben overgemaakt aan zowel de toenmalige EU-voorzitter (Finland) als de Europese Commissie. Via deze weg formuleerden onze zuiderburen een zestal voorstellen over de EPA's: (1) de teksten van de akkoorden moesten tegen eind 2007 afgerond zijn, (2) in de voorbereidingsperiode moest er voldoende tijd worden ingeruimd opdat de ACS-landen een lijst met gevoelige producten konden vastleggen, (3) het ontmantelen van de tarieven moest zo progressief mogelijk gebeuren en in lijn met de voortschrijdende regionale integratie, (4) om deze taken tot een goed einde te brengen, moesten de Commissie en de EU-lidstaten voorzien in begeleidende steunmaatregelen met het oog op capaciteitsopbouw, (5) om het hoofd te bieden aan een daling van de douane-inkomsten, moest de Unie zijn steun uitspreken voor financiële compensatiemechanismen en (6) in het bijzonder voor de landbouw- en voedingsmiddelen-sector moest een financiële inspanning gedaan worden omdat deze essentieel zijn voor de ACS-economieën.

Op basis van dit antwoord is het mogelijk om alsnog in te schatten wat de reactie van overheidswege zou geweest zijn op de verzoeken van "Oxfam France - Agir ici". Zo leek de eis dat er meer tijd moest uitgetrokken worden om de onderhandelingen te voeren en de EPA's

op punt te stellen, niet veel kans te maken. Frankrijk bleef ondubbelzinnig vasthouden aan de deadline van 31 december 2007. De Franse uitvoerende macht had daarentegen wel oren naar het beschermen van sectoren die van fundamenteel belang zijn voor de ontwikkeling van de ACS-landen. De Franse ontwikkelingssamenwerking, zo staat te lezen in het ministeriële antwoord, had een seminarie gefinancierd in West-Afrika om te helpen bij het identificeren van de producten die van liberalisering zouden worden uitgesloten. Ook namen Franse vertegenwoordigers deel aan bijeenkomsten van experts in Brussel en de ACS-staten die moesten helpen bij het vaststellen van de noodzakelijke begeleidingsmaatregelen. Over het laatste verzoek, om de burgermaatschappij en de parlementen van de EU en de ACS-landen nauwer te betrekken bij de EPA-onderhandelingen, valt uit het antwoord van het ministerie van Buitenlandse Zaken niets af te leiden.

Ook op interministerieel niveau was men gewonnen voor een zo groot mogelijke flexibiliteit in de nieuwe handelsakkoorden. Lange overgangperiodes en een maximale assymetrie waren noodzakelijk. Op dat punt stemde de Franse houding overeen met de aanbevelingen die Anne Lipchitz van het Franse Agentschap voor Ontwikkeling (*Agence Française de Développement*, AFD) formuleerde (Lipchitz, januari 2007). Het AFD staat in voor de operationalisering van de Franse ontwikkelingshulp, maar tracht via onderzoek en debat ook de invloed van Frankrijk op dit domein te verhogen. Het bereiken van een delicaat evenwicht tussen WTO-compatibiliteit enerzijds en de economische belangen van de ACS-staten anderzijds, was dus het streefdoel, maar verder dan een aantal brede beginselen reikte de overeenstemming tussen de ministeries van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel weliswaar niet. Onder meer over de omstreden Singapore issues bestond er tussen beide geen eenduidige en samenhangende positie. Voor eerstgenoemde was de introductie van deze thema's in de EPA's niet voor ieder land of voor elke regio even belangrijk, terwijl laatstgenoemde een doctrinairdere positie innam en wees op de voordelen die een introductie van deze thema's kon betekenen voor het investeringsklimaat (Lefort, 2006: 263-264).

Vermits de EPA's in 2008 nog steeds op de Europese agenda prijken, zou Frankrijk in de tweede helft van dat jaar als EU-Raadsvoorzitter met dit hachelijke dossier geconfronteerd worden. Het land zag zich met andere woorden verplicht om de onderhandelingen uit het slop te halen en het voortouw te nemen, zo besepte ook Nicolas Sarkozy. Om beslagen ten ijs te komen, vertrouwde de nieuwe president aan Christiane Taubira, socialistisch parlementslid voor het overzeese departement Frans-Guyana, de opdracht toe om een rapport te maken waarin op vier vragen een antwoord wordt gegeven. De eerste bekommernis bestond erin om het vertrouwen tussen beide landengroepen te herstellen. Vervolgens moesten de hefbomen worden gelokaliseerd waarover de Unie beschikte om de ACS-landen aan te moedigen om de gesprekken over volledige en geregionaliseerde akkoorden voort te zetten. De derde en misschien wel belangrijkste vraag peilde naar de manier waarop men van de EPA's echte ontwikkelingsinstrumenten kon maken die de regionale integratiedynamieken konden ondersteunen. Tot slot wenste men in het *Elysée* te weten hoe men kon verzekeren dat de overzeese departementen en territoria (*départements/territoires d'outre-mer*, DOM-TOM) voordeel zullen halen uit deze nieuwe economische situatie.⁵²

In niet-gouvernementele kringen werd deze demarche goed onthaald. "La France bouge enfin sur les Accords de partenariat économiques", zo klonk het verheugd bij Oxfam France - Agir ici". De ngo was onder het motto *Une Europe solidaire: mission possible!* ook in 2008 blijven ijveren voor een herziening van de interim-EPA's en kreeg via deze weg een nieuwe kans om zijn stem op het hoogste, nationale niveau te laten weerklinken. Naast "Oxfam France" kwamen ook medewerkers van "Attac France", CFSI en "Peuples Solidaires" bij Taubira op audiëntie. Midden juni presenteerde de Guyanese volks-

---

⁵² Aangespoord door verschillende *députés*, had Frankrijk zich opgeworpen als verdediger van de belangen van zijn overzeese gebiedsdelen. De vrees bestond immers dat door de EPA's er oneerlijke concurrentie zou ontstaan tussen de DOM-TOM's en de ACS-landen, vooral dan op het vlak van landbouwproducten. Zie bijvoorbeeld de parlementaire vragen van Jean-Claude Fruteau (PS) en Huguette Bello (PCR), niet toevallig beide vertegenwoordiger van één van de vier *départements d'outre-mer*: Réunion.

vertegenwoordigster haar verslag (Taubira, juni 2008), nadat ze bijna tweehonderd mensen had gehoord: onderhandelaars, internationale experts, ministers en hoge functionarissen. Het rapport herneemt een aantal kritische argumenten die tijdens de EPA-campagnes reeds aan bod waren gekomen en plaatst deze binnen de context van stijgende voedselprijzen. In totaal formuleerde de verslaggeefster dertien aanbevelingen. Er wordt onder meer aangestuurd op het heroverwegen en amenderen van het onderhandelingsmandaat voor de Commissie. Ook wordt geadviseerd om aan de ACS-partners voor te stellen om een parlementaire ratificatieclausule te integreren in de akkoorden. Franse ontwikkelingsorganisaties riepen hun president op om deze aanbevelingen aan de overige EU-regeringsleden in de Raad over te maken. De eerste reactie van Sarkozy, zo bleek uit een brief van diens hand op 1 juli, was alvast bemoedigend.⁵³ “Le développement doit par ailleurs être plus clairement un des objectifs des APE. Il ne s’agit pas ici de considérer que le développement des pays ACP se produirait enfin sous le seul effet d’une ouverture commerciale. Il s’agit plutôt de donner aux pays ACP les moyens de faire de cette ouverture une opportunité plus qu’une contrainte.” Veelbelovende woorden die Frankrijk mee kon helpen omzetten in daden.

4.2.3. Frankrijk in de EU-instellingen

De Belgische diplomaat Christian de Lannoy betoogde dat Frankrijk in het EPA-dossier evenzeer actief is geweest als het VK, maar dat dit zich niet uitte in publieke verklaringen. Zeker wat betreft West-Afrika hebben onze zuiderburen hun expertise ten volle aangewend. Uit de Franse terughoudendheid tegenover de volledig vrije toegang voor de ACS-landen tot de Europese suikermarkt (cf. infra) mag volgens de Lannoy niet worden geconcludeerd dat het land minder gunstig stond tegenover de ontwikkelingsbevorderende rol die de EPA’s moesten spelen (Christian de Lannoy, 23.10.2008).

---

⁵³ De brief is terug te vinden op de website van Christiane Taubira: http://www.christiane-taubira.net/cms/uploads/Lettre_PR_Taubira%20_APE.pdf/.

[4.2.3.1.] Harlem Désir, een Frans Europarlementariër uit de sociaal-democratische fractie, stelde samen met de Jamaicaanse Sharon Hay-Webster een rapport op over de moeilijkheden en vooruitzichten van de EPA's. Zij deden dit als lid van de commissie voor Economische Ontwikkeling, Financiën en Handel van de Paritaire Parlementaire Vergadering ACS-EU. Het verslag gaf tijdens de plenaire sessie in het voorjaar van 2004 aanleiding tot een fel debat. De breuklijnen die zich daarbij binnen de EU-delegatie aftekenden, liepen parallel aan de tegenstellingen die men ook in de nationale parlementen omtrent de EPA's kon vaststellen. Tot het kamp dat sceptisch was over de bijdrage die de toekomstige handelsakkoorden zouden leveren aan de ontwikkeling van de ACS-staten, behoorden fracties die zich aan de linkerkant van het politieke spectrum bevinden: de Groenen en Europees Unitair Links. Een stuk minder pessimistisch klonken de leden van de Europese Volkspartij. Voor co-rapporteur Désir, die het debat inleidde, betekenden de EPA's de grootste omwenteling ooit in de handelsrelaties tussen de EU- en de ACS-landen. Hij benadrukte daarom dat de onderhandelingen “cannot essentially aim, as in traditional trade talks, at the mutual opening of markets and liberalisation, but must strengthen production and supply capacities [...]” (BQE, nr. 8647, 18.02.2004: 12-14).

[4.2.3.2.] Omdat het vreesde voor de concurrentie met de eigen landbouwproductie, wierp Frankrijk zich op als de vurigste tegenstander van het Commissievoorstel waarin de producten van de ACS-landen volledig vrij van invoerrechten en quota's tot de EU-markt zouden worden toegelaten (EV, 03.05-09.05.2007: 4). Dat gebeurde tijdens de bijeenkomsten van de Raad Landbouw en Visserij van 16 april en 7 mei 2007 (BQE, nr. 9421, 08.05.2007: 7). De Franse vrees werd gedeeld in onder andere Spanje, Italië, Duitsland en Polen. Daartegenover stond dat enkel Zweden en het VK zich in het plan van de Commissie konden vinden. Dat voorzag voor gevoelige producten als rijst en suiker in overgangsmaatregelen. Desondanks vreesde Frankrijk de concurrentie voor zijn suikerboeren uit het noorden van het land, terwijl de Franse overzeese departementen Martinique en Guadeloupe, beide belangrijke bananenleveranciers, er een aantal stevige concurrenten bijkregen (Beattie, 19.04.2007: 7). Op de eerste plaats uit Parijs (en Madrid) kwam daarom de vraag om bananen aan

de lijst van uitzonderingsproducten toe te voegen (BQE, nr. 9425, 12.05.2007: 6). Deze protectionistische opstelling strookt met de ideaaltypische positie van Frankrijk (cf. bijlage 2).

[4.2.3.3.] Zal Frankrijk onder invloed van het rapport-Taubira en als voorzitter van de EU in de tweede helft van 2008 een andere koers trachten te varen in het EPA-dossier? In het Franse werkprogramma is er vooral sprake van continuïteit: “[...] la présidence poursuivra les travaux en vue de la signature d’accords de partenariat économique régionaux complets, incluant des mesures d’accompagnement, en particulier pour favoriser le développement de l’agriculture, et permettant de renouer avec la dynamique de l’intégration régionale en Afrique” (2008: 26). De Franse president Sarkozy bepleit een terugkeer naar de initiële ambitie van de EPA’s, door te stellen dat ontwikkeling duidelijker als doelstelling van de handelsakkoorden naar voor moet worden geschoven (EV, 10.07-16.07.2008: 7).

4.3. Duitsland

4.3.1. De niet-gouvernementele achterban

Net als in Frankrijk botsen we in Duitsland op een zeer breed spectrum aan niet-gouvernementele organisaties (*Nichtregierungsorganisation*, *NRO*). Om in deze bonte verscheidenheid gericht op zoek te gaan naar ontwikkelings-ngo's en dus potentiële observatie eenheden, herhalen we het procedé dat ook voor de Franse casestudy werd gehanteerd. We maken met andere woorden opnieuw gebruik van de websites van de internationale "Stop EPA" en "EPA 07" campagnes. De Franse case heeft immers aangetoond dat via deze weg verschillende organisaties kunnen worden weerhouden die zich ook op nationaal vlak zeer actief hebben getoond rond de EPA's (*Wirtschaftspartnerschaftsabkommen*, *WPA*). Zodoende konden er voor Duitsland in één klap meteen negen observaties worden geselecteerd: "Brot für die Welt" (BfdW), "Evangelischer Entwicklungsdienst" (EED), "FoodFirst Informations- und Aktions-Netzwerk" (FIAN-Deutschland), "Kirchliche Arbeitsstelle Südliches Afrika" (KASA), "Koordination Südliches Afrika" (KOSA), "Netzwerk Afrika Deutschland" (NAD), "Oxfam Deutschland", "Weltwirtschaft, Ökologie & Entwicklung" (WEED) en "Werkstatt Ökonomie" (WOEK). Dit resultaat wekt de indruk dat het Europeawijde EPA-protest meer navolging heeft gekregen van Duitse ontwikkelingsorganisaties dan van Franse OSI's en ASI's.

Drie van de voornoemde ngo's verleenden hun steun aan beide internationale campagnes en behoorden tot de stichtende leden van de Afro-Europese "Stop EPA" coalitie: KASA, KOSA en WEED. Samen met het NAD zijn dit de vier organisaties uit bovenstaande lijst die géén deel uitmaken van het "Verband Entwicklungspolitik deutscher Nichtregierungsorganisationen" (VENRO), de Duitse tegenhanger van de Franse koepelorganisatie "Coordination SUD".⁵⁴ Het VENRO bundelt op de eerste plaats de krachten van zijn 116 leden, identificeert voor

---

⁵⁴ KASA is wel onrechtstreeks lid van VENRO. Deze werkgroep werd immers opgericht door "Werkstatt Ökonomie" en functioneert binnen diens structuren. WOEK vinden we wel terug in het ledenbestand van VENRO.

hen nieuwe uitdagingen en schept een forum voor dialoog en het uitwisselen van ervaringen. Naar buiten toe verdedigt de koepel gemeenschappelijke standpunten bij zowel het brede publiek als politieke instellingen op lokaal, deelstatelijk, nationaal en Europees niveau. In dat opzicht stelt de organisatie zelf memo's en werkdocumenten op die gezamenlijke lobby- en public relationsactiviteiten moeten ondersteunen. Op deze manier werden verschillende bijdragen geleverd aan het debat rond de toekomst van de EU-ACS samenwerking en de hervorming van het Lomé-regime. Zijn uitgebreid takenpakket maakt van VENRO de tiende en laatste observatie uit het Duitse NRO-landschap. Laten we nu een blik werpen op de acties die de geselecteerde ngo's rond de EPA's hebben ondernomen.

In Duitsland speelden drie organisaties een toonaangevende rol bij het aanzwengelen van het nationale EPA-debat: de "**Kirchliche Arbeitsstelle Südliches Afrika**" (KASA), een kerkelijk geïnspireerd lobby- en campagnebureau dat onder de vleugels van "**Werkstatt Ökonomie**" opereert en zich inzet voor sociaal-economische rechtvaardigheid, "**Koordination Südliches Afrika**" (KOSA), een koepelorganisatie waartoe KASA behoort en die samen met zijn leden geografisch sterk gericht is op zuidelijk Afrika, en "**Weltwirtschaft, Ökologie & Entwicklung**" (WEED), een onafhankelijke NRO die het bewustzijn rond de oorzaken van wereldwijde armoede- en leefmilieuproblemen in eigen land wil aanscherpen. De aandacht van KASA, KOSA en WEED voor de handelsbetrekkingen tussen de EU en de ACS-landen was niet nieuw. Samen met vertegenwoordigers van onder andere VENRO, "Germanwatch" en "terre des hommes" maakten zij immers deel uit van een ad hoc werkgroep die zich over de toekomst van het Lomé regime heeft gebogen.⁵⁵ Bovendien was hun belangstelling van blijvende aard, vermits ook de EPA's van bij hun conceptie kritisch werden benaderd. Een discussiedag over de toekomstige onderhandelingen zoals die op 23 november 2000, nauwelijks enkele maanden na

---

⁵⁵ De Duitse afdeling van "terre des hommes", een internationale beweging gericht op onmiddellijke, rechtstreekse bijstand aan kinderen in nood, en "Germanwatch", dat zich inzet voor rechtvaardige noord-zuid betrekkingen, hebben bij onze oosterburen de campagnes rond de EPA's actief ondersteund. Geen van beide werd evenwel als observatie eenheid weerhouden.

de ondertekening van het Cotonou Akkoord, in Bonn werd georganiseerd, illustreert dit ten volle. *Fair and Free? Handel zwischen ungleichen Partnern*, het was een thema dat WEED en soortgelijke organisaties ook in de komende jaren zou bezighouden, lang voor de storm rond de vooropgestelde akkoorden goed en wel losbarstte.⁵⁶

KASA, KOSA en WEED waren bij onze oosterburen de wegbereiders van de Duitse bijdrage aan de internationale “Stop EPA” campagne. Deze werd op 17 december 2004 tijdens een workshop in het Gustav Stresemann instituut (GSI) in Bonn voorgesteld en verder toegelicht. De bijeenkomst was ook bedoeld om een zo breed mogelijk nationaal draagvlak voor de EPA-campagne te creëren. Reeds in april 2005 formuleerden de drie ngo’s samen met onder andere “**Netzwerk Afrika Deutschland**” (NAD) zes beweegredenen op basis waarvan de EPA’s in hun toenmalige vorm werden afgewezen. Elk motief werd gepresenteerd als een stelling, die door de auteurs als een uitdaging voor de onderhandelaars naar voren werd geschoven. Het pamflet besluit met een dubbel verzoek aan het adres van de EU om enerzijds alternatieve akkoorden voor de ACS-landen te ontwikkelen en anderzijds de zogeheten Singapore issues van de agenda te weren (KASA, NAD, e.a., april 2005: 8). In totaal 24 ngo’s uit verschillende Europese (België, Frankrijk, Nederland, het Verenigd Koninkrijk) en Afrikaanse landen schaarden zich achter deze oproep. Het document was de voorbode van de officiële opening van de “Stop EPA” campagne in Duitsland op 25 mei 2005 tijdens het congres van de Evangelische Kerk in Hannover. Een postkaartactie gericht aan de ministeries van Economie en Economische Samenwerking en Ontwikkeling werd het eerste, maar zeker niet het laatste wapenfeit in de strijd voor ontwikkelingsgeoriënteerde handelsakkoorden.

---

⁵⁶ WEED heeft het EPA-dossier van in den beginne zeer nauw opgevolgd. Reeds voor de start van de onderhandelingen werd samen met “terre des hommes” een workshop (5 december 2001, Bonn) en een conferentie (7-8 maart 2002, Berlijn) georganiseerd in het kader van een gezamenlijk project rond de noord-zuid politiek van de EU. Niettegenstaande het project is afgelopen, valt de website nog steeds te raadplegen op <http://www.weed-online.org/eu/>.

Via een elektronische nieuwsbrief – waarvan er tussen september 2005 en maart 2008 tien exemplaren verschenen – konden geïnteresseerden op de hoogte blijven van alle activiteiten en afspraken die op de agenda van de Duitse campagne stonden. Zo organiseerden KASA, KOSA, WEED en NAD in het najaar van 2005 een conferentie over de EPA's in het GSI. De dag na de conferentie, op 22 oktober, vond ook nog een strategisch treffen plaats waarop het viertal een gemeenschappelijk planning vastlegde voor activiteiten die in het jaar 2006 rond de handelsakkoorden moesten plaatsvinden. *Freihandel im Dienste der Armutsbekämpfung?*, zo luidde de vragende titel van de bijeenkomst die aan de hand van lezingen en een paneldiscussie op zoek ging naar reciproque en niet-reciproque alternatieven voor de gecontesteerde partnerschappen. Samen met deelnemers uit zuidelijk Afrika en andere ACS-regio's, het ministerie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, wetenschappers en niet-gouvernementele actoren zou worden afgetoetst in welke mate de besproken voorstellen realiseerbaar waren. De bijdragen van de sprekers werden later gebundeld in een Engelstalig rapport en onder redactie van de organisatoren uitgegeven (KASA, KOSA, e.a., december 2005).

In vergelijking met KASA, KOSA, WEED en NAD, traden de leden van VENRO pas in 2006 ten volle voor het voetlicht in het nationale EPA-debat. Als eerste verscheen “**Oxfam Deutschland**” op het toneel. Samen met voornoemde organisaties overhandigde de Duitse poot van “Oxfam International” op 8 maart bijna drieduizend in eigen land ingezamelde postkaarten aan Karin Kortmann (SPD), als parlementair secretaris-generaal de tweede in lijn op het ministerie van Economische Samenwerking en Ontwikkeling. In haar reactie bevestigde zij de campagnevoerders dat Duitsland het voorzitterschap van de EU (en de G8) zou aangrijpen om de socio-economische dimensie van de handelsakkoorden uit te diepen. Met deze actie vond het Duitse Oxfam aansluiting bij de nationale kopgroep van de “Stop EPA” campagne. Later in 2006 werd het hierin nagevolgd door “Brot für die Welt” en de “Evangelischer Entwicklungsdienst”, die op 5 oktober 2006 allebei deelnamen aan een internationaal congres in het GSI dat tot doel had een tussenbalans op te maken van de moeizame onderhandelingen. Men besprak er de complementariteit van de EPA's met onder andere voedselzekerheid en plattelandsontwikkeling, regionale integratie en

de liberalisering van diensten en investeringen. Pas in 2007 zou een vierde lid van VENRO, het “**FoodFirst Informations- und Aktions-Netzwerk**” (FIAN-Deutschland) meer op de voorgrond gaan treden. FIAN-Deutschland ondernam samen met “Germanwatch”, een Britse en een Nederlandse ngo onderzoeksmissies naar Ghana, Uganda en Zambia om er de impact van de EPA’s op de voedselzekerheid van de kleine boer in sub-Sahara Afrika te bestuderen. De resultaten werden in het najaar van 2007 gepubliceerd (Bertow & Schultheis, oktober 2007; Issah, november 2007).

Uit de Franse case is gebleken dat in 2007 de aandacht voor de EPA-onderhandelingen uit niet-gouvernementele hoek zijn piek bereikte en ook in Duitsland werd dit een heel bewogen jaar. Dat de tijd voor een akkoord steeds korter werd, was hier uiteraard niet vreemd aan. Van de Duitse NRO’s mocht zeker in de eerste helft van dit cruciale jaar een voortrekkersrol worden verwacht, aangezien het Raadsvoorzitterschap van de Europese Unie op de schouders van de eigen regering rustte. Bovendien prijkten de EPA’s in Berlijn hoog op de agenda, hetgeen bij de achterban hooggespannen verwachtingen creëerde. Alle ogen waren derhalve gericht op kanselier Angela Merkel (CDU) en haar collegaministers Michael Glos (CSU) en Heidemarie Wieczorek-Zeul (SPD), verantwoordelijk voor respectievelijk Economie (inclusief het externe handelsbeleid) en Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Het “**Verband Entwicklungspolitik deutscher Nichtregierungsorganisationen**” (VENRO) heeft van deze gelegenheid gebruik gemaakt om met de steun van zijn leden een project op te starten waarin Afrika centraal stond. Onder de noemer *Afrikas Perspektive - Europas Politik* werd de Bondsregering opgeroepen om te ijveren voor een Europees ontwikkelingsbeleid waarin armoedebestrijding en de Millennium Ontwikkelingsdoelstellingen prioritair zouden zijn.⁵⁷

Tot de thematische zwaartepunten op het actieprogramma behoorden rechtvaardige en ontwikkelingsbevorderende handelsakkoorden, zo had VENRO reeds op 7 juli 2006 per brief laten weten aan minister Wieczorek-Zeul (Warning & Randzio-Plath, 07.07.2006). Daarin werd

---

⁵⁷ Alle informatie over deze onderneming kon worden teruggevonden op de website <http://www.afrikas-perspektive.de/>.

de toekomstige EU-voorzitter ook aangespoord om zich in te zetten voor EPA's op maat van de nationale prioriteiten van de ACS-landen. In een manifest dat op 6 december 2006 aan de regeringsploeg werd overgemaakt – het resultaat van een workshop waaraan zowel eigen leden als een aanzienlijk aantal Afrikaanse partnerorganisaties van VENRO hadden meegeschreven (30 oktober - 1 november 2006) – formuleerde de koepelorganisatie vijf meer concrete eisen omtrent de EPA's. Van de Duitse beleidsmakers werd verwacht dat ze in de Europese instellingen zouden opkomen voor: (1) het inbouwen van beschermingsmechanismen, (2) het behoud van een preferentiële behandeling van de ontwikkelingslanden, (3) het uitsluiten van de Singapore issues, (4) een verlenging van de onderhandelingsstermijn en (5) meer aandacht voor de wensen en behoeften van de ACS-landen. Door hun eisen af te zetten tegen sprekende cijfers over onder meer de geschatte aanpassingskosten en het inkomensverlies die de nieuwe partnerschappen voor deze landen zouden meebrengen, hoopten de NRO's hun politieke leiders van de noodzaak te overtuigen om de onderhandelingen een nieuwe wending te geven (VENRO, december 2006).

Dit *entwicklungspolitisches Manifest* vormde niet alleen de hoeksteen van het hele Afrika-project van VENRO, maar vertolkte bovendien de positie die een groot aantal van haar leden in het nationale EPA-debat hebben verdedigd. Deze bewering gaat zeker op voor de protestantse kerkverenigingen “**Brot für die Welt**” (BfdW) en de “**Evangelischer Entwicklungsdienst**” (EED), die middels een samenwerkingsakkoord met elkaar zijn verbonden. Beide verenigingen hadden immers een groot aandeel in de totstandkoming van het manifest en het hoofdstuk over rechtvaardige handel in het bijzonder. Rond de EPA's verdedigden zij ook complementaire posities en verschillende activiteiten dienaangaande werden in onderling overleg georganiseerd. Dat gold bijvoorbeeld voor een workshop op 9 oktober 2007 in Berlijn waar een antwoord werd gezocht op de vraag *Lösen Wirtschaftspartnerschafts-abkommen die Hungerprobleme in Afrika?*. BfdW en EED konden voor hun acties rekenen op de medewerking van APRODEV, het Europese koepelorgaan voor protestantse ontwikkelingsorganisaties, en lagen aan de basis van een website die volledig rond de geplande handelsakkoorden was opgebouwd en die een stem gaf aan de bekom-

mernissen van Oost- en Zuid-Afrikaanse kerkelijke groeperingen. Op deze webstek stelden beide organisaties dat zij de EPA's in hun huidige vorm niet konden aanvaarden en werd een pleidooi gehouden voor socio-economisch en ecologisch duurzame alternatieven. Met de steun van de "Ecumenical Advocacy Alliance" (EEA), een internationaal netwerk van confessionele organisaties, verschenen in de loop van 2007 ook vier elektronische nieuwsbrieven. Daarin werd op onregelmatige tijdstippen verslag uitgebracht over de kerkelijke betrokkenheid bij de Duitse en Afrikaanse EPA-activiteiten.⁵⁸

Het drukke campagnejaar 2007 ging op 1 februari van start met een open brief aan bondskanselier Merkel die door een indrukwekkend aantal van meer dan 180 Europese ngo's was ondertekend.⁵⁹ *Gerechte Handelsbedingungen für Afrika, Frau Merkel!*, zo schreeuwden onze tien observaties, samen met nog een veertigtal andere Duitse ontwikkelingsorganisaties, in koor in de begeleidende persmededeling. De brief was daarentegen in het Engels opgesteld en eveneens opgestuurd naar de ministers Glos en Wieczorek-Zeul. Er werden zes aanbevelingen in geformuleerd: (1) biedt alternatieven aan voor de EPA's, (2) neem de tijdsdruk weg van de onderhandelingen, (3) behoudt de niet-wederkerigheid en het recht op beschermingsmaatregelen, (4) promoot onafhankelijke regionale integratieprocessen, (5) sluit nieuwe handelsgerelateerde thema's en WTO-plus bepalingen onvoorwaardelijk uit en (6) verzeker transparantie en de deelname van de burgermaatschappij. Door middel van een pan-Europese, online e-mailactie die eveneens begin februari via de "EPA 07" website werd gelanceerd, trachtte men de druk op de beleidsverantwoordelijken in Berlijn nog verder op te voeren. De actie zou tot eind 2007 lopen en vanaf 1 juli Portugal viseren als de nieuwe voorzitter van de EU-ministerraad. In totaal zouden meer dan 3500 mensen een gestandaardiseerd bericht zenden naar de Portugese premier.

---

⁵⁸ De website van BfdW en EED kan geraadpleegd worden op het volgende adres: <http://www.church-voices-epa.de/>.

⁵⁹ Daartoe behoorden naast de Franse organisaties "Attac France" en CFSI ook de Britse ngo's ACTSA, "Christian Aid", "Tearfund", TJM en "Traidcraft". De brief kan geraadpleegd worden op de "EPA 07" website: <http://www.epa2007.de/upload/pdf/epalettertomerkelfinal.pdf/>.

Op 13 maart 2007 stond in Petersberg, in de buurt van de Duitse stad Bonn, een bijeenkomst op het programma van de EU-ministers en staatssecretarissen van ontwikkelingssamenwerking. De zitting stond met stip genoteerd in de agenda van de Duitse NRO's. Wat deze officiële RAZEB-ontmoeting vanuit niet-gouvernementeel oogpunt zo aantrekkelijk maakte, was de informele dialoog over de EPA's die tussen de EU-27 en de ACS-landen geprogrammeerd stond. Om die reden maakten ook de Europese commissarissen Mandelson (Handel) en Michel (Ontwikkeling) hun opwachting, net als de Europarlementariërs Josep Borrell Fontelles en Glenys Kinnock: de eerste als voorzitter van de commissie Ontwikkeling van het Europees Parlement, de tweede als mede-voorzitster van de Paritaire Parlementaire Vergadering ACS-EU. De bijeenkomst was dus een uitgelezen gelegenheid voor zowel Afrikaanse als Europese ngo's om hun stem in het EPA-dossier op het hoogste niveau te laten weerklinken, zo gaf VENRO op zijn website te kennen. Zelf riep de voorzitter van de koepelorganisatie de deelnemers op om armoedebestrijding en ontwikkeling opnieuw op de voorgrond te plaatsen in de EPA-onderhandelingen en rekening te houden met de behoeften van de tegenpartij. Dat gebeurde op een druk bijgewoonde internationale conferentie die op 12 maart 2007 werd georganiseerd in Bonn in het kader van het VENRO-voorzitterschapsproject. Tot de genodigden behoorden onder andere Louis Michel en Heidemarie Wieczorek-Zeul. Laatstgenoemde werd in een paneldebat nogmaals geconfronteerd met het protest tegen de EPA's, slechts enkele uren voordat zij haar Europese collega's en ambtgenoten uit de ACS-landen op de Petersberg zou ontmoeten.

In de aanloop naar de maartse RAZEB-meeting maakten de Duitse ontwikkelingsorganisaties hun EPA-eisen ook aan een ruimer publiek kenbaar via een bijlage bij de *tageszeitung* (taz): een onafhankelijke, landelijk uitgebrachte krant met een linkse inslag die zich engageert voor sociale rechtvaardigheid. In de vier pagina's tellende uitgave lieten een hele reeks medewerkers van binnen- en buitenlandse ngo's hun licht schijnen over de volgens hen nadelige aspecten van de toekomstige partnerschappen. Naast BfdW en de EED publiceerden ook KASA, KOSA, NAD, "Oxfam Deutschland" en WEED kritische bijdragen. In een gezamenlijk editoriaal stelden zij vast dat de EPA-onderhandelingen hoog op de EU-voorzittersagenda van de regering

prijkten, maar dat er tot op heden nauwelijks aandacht was besteed aan de bekommernissen van de ACS-landen. Indien men met de EPA's daadwerkelijk de armoede in deze landen wenste te bekampen, dan zullen Duitsland en de overige EU-lidstaten water in hun wijn moeten doen, zo klonk het eensluidend advies. Ook in het perscommuniqué dat aan de vooravond van de EU-ACS dialoog de wereld werd ingestuurd, pleitten verschillende Duitse ngo's nadrukkelijk voor rechtvaardige en ontwikkelingsbevorderende handelsakkoorden. Men beschouwde de ontmoeting als een doorslaggevend moment in het onderhandelingsproces van de EPA's. Het tijdstip was aangebroken om eindelijk een andere koers te gaan varen.

Met 19 april en 27 september, zo bleek reeds uit de vorige casestudy's, stonden er in 2007 nog twee belangrijke datums op de internationale mobilisatiekalender tegen de EPA's. Ook in Duitsland werden op beide dagen meerdere activiteiten gepland. Zo mobiliseerden de NRO's op 19 april voor de ambtswoning van Angela Merkel in Berlijn, en stelden er een reuzewekker op die het hoofd van de Bondsregering alsook Europees commissaris Mandelson uit hun vrijhandeldromerij moest doen ontwaken. Achter deze ludieke actie aan de bondskanselarij ging een niet mis te verstane boodschap schuil: indien de EU geen rekening hield met de bekommernissen van de Afrikaanse landen, dan zouden de EPA's voor deze laatste een pijnlijke nachtmerrie worden. Rekening houdend met de nakende deadline van de onderhandelingen was het hoog tijd om meer begrip op te brengen voor de verzuchtingen van de gesprekspartners. Op 27 september riepen de Duitse ontwikkelingsngo's een persconferentie bijeen. Daarop namen onder andere EED en KOSA het woord. Het doel was om de media te informeren over de stand van zaken in de onderhandelingen, de problemen die de handelsakkoorden met zich zouden meebrengen en de eisen die de ngo's daar tegenover stelden. Na de persbijeenkomst werd een ander veelzeggend stukje opgevoerd, ditmaal aan de Bondsdag. Onder de slagzin *Afrika nicht überrollen!* werd het platwalsen van een Afrikaanse kaart door een Europese bulldozer geëvoqueerd. Het was een zoveelste vingerwijzing naar de negatieve gevolgen van de geplande partnerschappen. Beide actiedagen leverden alleszins leuke kiekjes op, zo kan in de laatste bijlage bij dit werk worden vastgesteld, maar maakten ze ook indruk op de Duitse beleidsverantwoordelijken?

Ook in het najaar van 2007 bleven de Duitse ontwikkelingsorganisaties zeer actief rond de EPA's. Op slechts enkele dagen voor de EU-ministerraad van 10 en 11 december kreeg minister voor Ontwikkelings-samenwerking Wieczorek-Zeul een zoveelste (open) brief van de "Stop EPA" coalitie in haar bus (Schilder, 05.12.2007). De leden van de parlementaire commissies voor Economie en Technologie en Economische Samenwerking en Ontwikkeling en kregen eveneens een kopij toegestuurd. De Duitse ngo's stelden met genoegen vast dat zowel de Europese Commissie als de EU-lidstaten erkenden dat het afsluiten van omvangrijke EPA's voor het eind van het jaar niet meer mogelijk was. Men drukte de geadresseerden echter op het hart dat de toegang tot de EU-markten voor alle partnerlanden behouden moest blijven en zette zich in het bijzonder af tegen het koppelen van interim-akkoorden aan financiële steun via het EOF. Deze akkoorden werden nochtans positief onthaald, maar mochten de ontwikkelingskansen van de ACS-landen niet in de weg staan en hen dus niet verplichten om over diensten of de Singapore thema's te onderhandelen. FIAN-Deutschland en "Germanwatch", die deze brief medeondertekenden, riepen de minister in een persmededeling alsnog op om van de EPA's af te zien. De akkoorden drukten de eigen landbouwers immers uit de markt en brachten zo het recht op voedsel in gevaar, zo wezen onder meer studies in Ghana uit (cf. supra). Bovendien beschouwde men de vooropgestelde uitzonderings- en overgangsregelingen als ontoereikend.

Met de geïnitiaiseerde interim-EPA's ging de storm rond de EU-ACS handelsrelaties niet liggen. Het onderhandelingsproces liep in 2008 gewoon door en aanhoudende waakzaamheid was dan ook geboden. In Duitsland betekende dit dat de NRO's minister Wieczorek-Zeul in de aanloop naar een Europese Raad van Ministers bleven aanschrijven. Zo bijvoorbeeld voor de RAZEB-bijeenkomst in mei. Zij eisten daarbij een herziening van alle omstreden bepalingen in de interim-akkoorden en voldoende tijd voor de ACS-landen om hun integratieinspanningen te consolideren. De Europese Commissie werd aangespoord tot meer flexibiliteit, teneinde het aangetaste vertrouwen met de ACS-staten te herstellen. "Es ist Zeit für einen neuen unvoreingenommenen Blick", zo declareerden EED, KASA, KOSA, "Oxfam Deutschland", WEED samen met een hele reeks Europese ontwikkelingsorganisaties (Simon, 21.05.2008: 3). Om deze boodschap kracht bij te zetten, lanceerde men

op 23 mei 2008 een nieuwe postkaartactie. Via deze weg werden de Duitse parlementsleden verzocht de Bondsregering tot een herziening van de interim-akkoorden te bewegen. Het moge duidelijk zijn dat bij onze oosterburen het laatste woord over de EPA's nog niet gezegd is.

Wat mogen we uit dit voorgaande nu concluderen? Van de bestudeerde NRO's manifesteerden KASA, KOSA en WEED zich in Duitsland als voorlopers in het nationale EPA-debat. Doordat verschillende leden van VENRO, waaronder "Oxfam Deutschland", BfdW en EED, na enige tijd ook een actieve rol zijn gaan spelen in de nationale "Stop EPA" campagne, is men er bovendien in geslaagd om een zeer breed draagvlak te creëren voor gezamenlijke acties en activiteiten. Deze werden gepland op strategisch interessante momenten, meestal naar aanleiding van belangrijke EU-ministerraden. Niet zelden werden Oost- en vooral Zuid-Afrikaanse organisaties uitgenodigd om hun visie op de EPA's met nationale (en Europese) beleidsmakers te delen. Het staat buiten kijf dat het EU-Raadsvoorzitterschap van hun land de Duitse ontwikkelings-ngo's extra ijverig heeft gemaakt rond het EPA-dossier. Nochtans verslaptte hun engagement niet eens Portugal het roer had overgenomen en bleef men de druk op de politieke verantwoordelijken ook in de eerste helft van 2008 hoog houden. Verschillende NRO's kwamen in dit overzicht niet aan bod, maar hebben toch een belangrijk aandeel gehad in het nationale EPA-debat. We denken daarbij op de eerste plaats aan "Attac Deutschland", "Germanwatch" en "terre des hommes". Ook zonder deze organisaties te behandelen, kan men besluiten dat de niet-gouvernementele achterban bij onze oosterburen een luide, duidelijke en volgehouden boodschap over de EPA's heeft uitgedragen. Hiervoor konden de Duitse parlementsleden en belanghebbende ministers in Berlijn niet doof blijven.

4.3.2. De politieke instellingen

Wat was de reactie van de wetgevende en uitvoerende tak van de Duitse politieke macht op het nationale verzet tegen de EPA's? Hoe werd de kritiek onthaald bij de politieke partijen in de Bondsdag? En hebben de e-mailcampagne aan bondskanselier Merkel en de open brieven aan de minister voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling enig effect gesorteerd in het beïnvloeden van de Duitse positie? In de **Bundestag** hebben de voornaamste Duitse politieke partijen of partijcoalities wel degelijk stelling genomen rond de omstreden EPA's. Verschillende fracties gingen nog een stap verder en interpelleerden de regering op dit thema. De eerste die daartoe besloot, was de *Christlich Demokratische Union Deutschlands* en haar zusterpartij de *Christlich-Soziale Union in Bayern*, die samen één front vormen in het parlement (CDU/CSU). Op 15 februari 2005 stelden verscheidene parlementsleden van deze conservatieve, centrumrechtse familie – die op dat moment nog de oppositiebanken bevolkte – de manke communicatie over de EPA's en het onderhandelingsproces aan de kaak en dit zowel buiten als binnen de Rijksdag. Nochtans had Peter Mandelson, kersvers Europees commissaris voor Handel, opgeroepen om het grote publiek correct en goed te informeren over het belang van het ontwikkelingsaspect in de onderhandelingen met de ACS-landen, zo tekenden de christen-democraten op. De fractie koppelde twaalf vragen aan haar kritiek op het regeringsoptreden. Zo wenste de *Union* onder meer te weten hoe de Bondsregering het voornemen beoordeelde om een nieuw EU-ACS partnerschap af te sluiten en welke haar verwachtingen daaromtrent waren. Zonder het niet-gouvernementele protest tegen de EPA's bij naam te noemen, bevatte de vragenreeks toch enkele impliciete verwijzingen naar de maatschappelijke controverse rond de akkoorden. Of 's lands regering de kritiek deelde als zouden de EPA's de ACS-staten aan teveel concurrentie blootstellen, of nog, hoe men de introductie van de Singapore issues in de onderhandelingen evalueerde: het was duidelijk dat het ongenoegen van de ngo's indien niet de directe aanleiding, dan toch op zijn minst een belangrijke inspiratiebron moet geweest zijn voor de vraagstellers (Drukwerk 15/4895 – 15.02.2005).

In het najaar van 2006 was het de beurt aan *Die Linke* om zich in het parlement op te werpen als vertolkers van het verzet tegen de EPA's. Zo luidde het in de motivatie bij hun motie van 26 oktober dat de burgers van de betrokken ACS-staten vrezen dat ongelijke concurrentie uit de EU de eigen producenten uit de markt zou verdrijven. Bovendien betekende een afschaffing van de invoerrechten voor een groot aantal van deze landen een flinke hap uit de staatsinkomsten, met teruglopende uitgaven in het onderwijs en de gezondheidssector tot gevolg. Een stijging van het EOF werd als ontoereikend beschouwd om dit op te vangen. Om hun standpunt kracht bij te zetten, verwezen *Die Linke* naar het zeer kritische rapport van de Franse parlementair Lefort, waarin gepleit wordt voor een nieuw onderhandelingsmandaat voor de Europese Commissie. De communist Jean-Claude Lefort, zo zagen we reeds in het vorige hoofdstuk, dacht daarbij vooral aan steun uit Britse hoek, maar zag zijn voorstel dus ook gesteund bij de linkse geestesgenoten in Duitsland. In het licht van het nakende Duitse EU-Raadsvoorzitterschap lanceerde de fractie uiteindelijk een oproep om de solidariteit met de partnerlanden te handhaven en coherentie na te streven tussen de toekomstige handelsakkoorden en de ontwikkelingsdoelstellingen van de Unie. Daarom werd de Bondsregering verzocht om in de onderhandelingen enerzijds voorrang te geven aan armoedebestrijding en voedselzekerheid en anderzijds geen liberalisering na te streven van ecologisch, sociaal en cultureel gevoelige sectoren. Opvallend was ook dat *Die Linke* waarschuwden voor een te zelfstandig optreden van de Commissie als onderhandelaar (Drukwerk 16/3193 – 26.10.2006).

De motie van *Die Linke* kreeg op 29 november 2006 weliswaar geen meerderheid achter zich in de parlementaire commissie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Het voorstel kon er enkel rekenen op de steun van de indieners, maar hun pleidooi voor een nieuw onderhandelingsmandaat wist de overige partijen allerminst te overtuigen. Niettegenstaande het betoog voor meer nadruk op ontwikkeling in de EPA's wel de goedkeuring van *Bündnis 90/Die Grünen* wegdroeg, onthield de partij zich bij de stemming omwille van "[...] eine Reihe wenig überzeugender Punkte." De beide regeringsfracties stemden dan weer tegen de motie. Volgens het CDU/CSU bevatte het ontwerp van *Die Linke* vertrouwde, doch onjuiste argumenten, die door de partij aan enkele ngo's werden toegeschreven, maar die door een

meerderheid van ACS-staten niet gedeeld werden. De coalitiepartner, de *Sozialdemokratische Partei Deutschlands* (SPD), bekritiseerde de motie om zijn eenzijdige en vereenvoudigende voorstelling van zaken. De liberale *Freie Demokratische Partei* (FDP) ten slotte, deelde deze kritiek en verklaarde zich een geheel andere mening te zijn toegedaan dan *Die Linke* over de mogelijkheden die handel en marktopening voor de ontwikkelingslanden kunnen scheppen. De partij vervoegde daarom het kamp van de tegenstemmers (Drukwerk 16/4056 – 17.01.2007).

Met het afwijzen van de motie van *Die Linke* tijdens de plenaire vergadering van 18 januari 2007, waren de EPA's weliswaar niet uit het parlementaire halfroond verdreven. Een dag voor deze stemming kwam *Bündnis 90/Die Grünen* immers met een eigen motie in de Bondsdag aanzetten. De groene fractie hield daarmee een pleidooi voor wat het *Entwicklungspartnerschaftsabkommen* noemde: akkoorden waarin niet vrijhandel, maar wel ontwikkeling het zwaarst zou doorwegen. “Die Zahl der Hungernden sei wichtiger als die Wachstumsraten”, zo klonk de boodschap in zijn sloganeske vorm tijdens de bespreking van het voorstel (Drukwerk 16/4839 – 27.03.2007: 3). De EU moest met andere woorden zijn aanpak volledig omgooien. Concreet betekende dit dat de Duitse regering zich in het kader van het Raadsvoorzitterschap van de EU zou inzetten voor handelsakkoorden die een zekere flexibiliteit toelaten en bijdragen aan het bestrijden van zowel armoede als honger. Ook verlangde men van de eigen beleidsvoerders meer begrip voor de integratiepogingen van de ACS-landen, in het bijzonder in zuidelijk Afrika. De Singapore issues en WTO-plus bepalingen rond diensten en intellectuele eigendom moesten daarentegen van de agenda worden geweerd. Tot slot drukte *Bündnis 90/Die Grünen* de hoop uit dat de Europese commissaris voor Ontwikkeling op gelijke voet met zijn collega voor Handel aan de onderhandelingen zou kunnen deelnemen en dat nationale parlementen evenals het Europees parlement en het maatschappelijk middenveld bij het beoordelen van de resultaten zouden betrokken worden (Drukwerk 16/4055 – 17.01.2007).

Ook voor de motie van de groene partij was er in de commissie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling geen echt draagvlak. Het voorstel kon op 28 februari 2007 naast *Bündnis 90/Die Grünen*

geen enkele partij overtuigen en botste derhalve op een negatief advies. Voor *Die Linke*, de enige partij die zich bij de stemming onthield, ging de motie niet ver genoeg. Men verweet de Duitse regering dat ze de neoliberale vleugel van de Europese Commissie feitelijk ondersteunde en dat het ministerie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling het belang van de ontwikkelingsbevorderende component van de EPA's vooral met de mond beleed. De fractie pleitte voor niets minder dan een tijdelijke opschorting van de gesprekken. De FDP stond hier lijnrecht tegenover, deed de kritiek op de akkoorden af als "altbekannte Agitation der politischen Linken" en sprak zich uit voor het verderzetten van de onderhandelingen. Samen met CDU/CSU en de SPD stemden de liberalen tegen de motie. Hoewel de christen-democraten en de socialisten elk hun eigen accenten legden, vertolkte de regerende coalitie een opmerkelijk eensgezind standpunt rond de EPA's. Beide verdedigden het principe van "Hulp voor handel" (*aid for trade*) en rechtvaardigden de nieuwe koers door te wijzen op de magere resultaten van preferentiële systemen. De *Union* betreurde ook het gebrek aan nuance in de argumentatie van menig ngo over de uiteenlopende problemen waarmee de verschillende ACS-regio's werden geconfronteerd. Volgens de SPD hoefde de introductie van de Singapore issues dan weer niet noodzakelijk een nadeel te zijn voor de ontwikkelingslanden. De fractie verzekerde bovendien dat de Bondsregering erop toeziet dat in de onderhandelingen ontwikkeling voorgeaat op handelsliberalisering (Drukwerk 16/4839 – 27.03.2007).

Het is duidelijk dat de Duitse partijen ter linkerzijde zich het meest kritisch hebben uitgelaten over het standpunt en de handelwijze van de EU en de eigen regering in het EPA-dossier. Zowel *Die Linke* als *Bündnis 90/Die Grünen* zagen hun moties weliswaar stranden op een kennelijk eensgezinde regeringsploeg die ook de liberale partij aan zijn kant wist.⁶⁰ Daarmee was de kous weliswaar niet af. In een schriftelijke

---

⁶⁰ Toen eind 2007 bleek dat er op 31 december geen afgerond akkoord zou zijn tussen de EU en de ACS-landen, was de FDP fractie de enige die geen motie indiende over welke houding de Duitse regering in dat geval zou moeten aannemen. *Bündnis 90/Die Grünen* en *Die Linke* dienden op 12 december wel eigen voorstellen in (Drukwerken 16/7469 & 16/7473 – 12.12.2007). Deze moesten het tijdens de parlements zitting van 10 april 2008

interpellatie op 20 augustus 2007 trakteerde *Die Linke* de regering op een spervuur aan vragen teneinde informatie in te winnen over de stand van de onderhandelingen. In zijn toelichting stelde de fractie vast dat verschillende ACS-partners allesbehalve tevreden zijn met de manier waarop de Europese Commissie hen onder druk zet om tot een akkoord te komen. Onder het mom van een aflopende waiver heeft ook de Duitse regering als EU-Raadsvoorzitter geen oren gehad naar de vraag om de onderhandelingstermijn te verlengen. *Die Linke* wenste daarom te weten hoe laatstgenoemde het huidige verloop van de gesprekken beoordeelde. De partij vroeg ook naar de mogelijke scenario's indien men er voor het einde van het jaar niet in slaagde om een akkoord rond te maken. De in het licht van dit onderzoek meest relevante vraag informeerde evenwel naar de doorwerking die kritische invloeden uit onder andere de niet-gouvernementele hoek al dan niet hebben gehad in een veranderde EU-onderhandelingsstrategie (Drukwerk 16/6257 – 21.08.2007).

Het is via antwoorden op deze en soortgelijke interpellaties – zoals deze van de CDU/CSU fractie in februari 2005 (cf. supra) – dat we een beter inzicht krijgen in de positie van de Duitse regering in het EPA-dossier. Niettegenstaande handelspolitieke aangelegenheden onder de bevoegdheid vallen van het ministerie van Economie (en Technologie), speelde het ***Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung*** (BMZ) de eerste viool wanneer het over de EPA's ging. Daaraan herkent men de grote betekenis die de Bondsregering aan de ontwikkelingspolitieke aspecten van de economische partnerschappen toeschrijft, zo meende Alexis Valqui, medewerker op de afdeling 305 van het BMZ dewelke zich toelegt op globalisering, handel en investeringen (Valqui, 2005: 10). Dat neemt weliswaar niet weg dat Duitsland in het toezichthoudende Comité 133 wordt vertegenwoordigd door medewerkers van het ministerie van Economie, op de eerste plaats door directeur-generaal en hoofd van de afdeling buitenlandse economische betrekkingen Karl-Ernst Brauner. Dat deze constellatie tot botsingen kan leiden, wordt duidelijk uit een presentatie die laatst-

---

uiteindelijk afleggen tegen de motie die de regeringspartijen CDU/CSU en SPD gezamenlijk hadden neergelegd (Drukwerk 16/7487 – 12.12.2007). Ook bij de stemming bleven de liberalen afzijdig en onthielden zij hun stem.

genoemde op 25 januari 2007 gaf over de handelspolitieke agenda van het Duitse Raadsvoorzitterschap in het Europabureau van de Konrad-Adenauer Stichting. In de schoot van de werkgroep over internationale handel stelde doctor Brauner dat niet-economische aangelegenheden geen struikelblok mochten zijn voor onderhandelingen over bilaterale en regionale vrijhandelsakkoorden die de mogelijkheid bieden om rond onder meer investerings- en mededingingsregels afspraken te maken.⁶¹ Niettegenstaande het BMZ in zijn antwoorden op de parlementaire interpellatie van de CDU/CSU gewag maakte van een regelmatige en nauwe inhoudelijke overeenstemming tussen de betrokken ministeries (Drukwerk 15/5008 – 04.03.2005), is het dus duidelijk dat de prioriteiten binnen de Bondsregering niet in elke geleding dezelfde zijn. Deze vaststelling geldt in meer of mindere mate ook voor de overige gevalsstudies. Een EU-lidstaat mag daarom niet vereenzelvigd worden met één persoon, zo merkt Ambassadesecretaris Christian de Lannoy op. In het EPA-dossier bestaat er immers een verschil in aanpak tussen de departementen ontwikkeling en handel, waarbij de betrokkenen elk hun eigen accenten leggen (Christian de Lannoy, 23.10.2008).

Wat kunnen we uit de overige antwoorden van het BMZ op de vragen van de CDU/CSU (februari 2005) en *Die Linke* (augustus 2007) leren over de positie van de Duitse regering in het EPA-dossier? Zoals de overige EU-lidstaten stelde Duitsland vast dat het Lomé regime niet tot de verhoopde economische ontwikkeling van de ACS-staten had geleid. Men verwachtte daarom van de EPA's dat ze de regionale integratie zouden ondersteunen en de productie- en handelscapaciteit versterken, zodat een toename van de commerciële activiteit alsnog tot deze ontwikkeling kon bijdragen. De regering zag zijn houding in dit dossier weerspiegeld in het mandaat dat men aan de Europese Commissie had afgeleverd en zette zich ervoor in dat de ontwikkelingspolitieke doelstelling bij de onderhandelingen effectief nagestreefd wordt. Het vastleggen van de concrete onderhandelingsthema's gebeurde in samenspraak met de handelspartners. Of dus ook de Singapore issues ter sprake komen, hangt af van de behoeften en verlangens van elke regio

---

⁶¹ Een verslag van de discussie is terug te vinden op het volgende webadres: http://www.kas.de/proj/home/pub/9/1/year-2007/dokument_id-10050/index.html/.

afzonderlijk. De mogelijkheden waarin de WTO-regelgeving voorziet om van de EPA's assymetrische akkoorden te maken in het belang van de ACS-landen, moeten gebruikt worden om de ongelijke concurrentie tussen de beide blokken te verzachten. Het liberaliseringsproces moet met andere woorden aangepast worden aan het ontwikkelingsniveau van de partnerlanden. Op lange termijn vaarde de Duitse economie ook wel bij de duurzame ontwikkeling van de economische en handelspolitieke samenwerking tussen de EU en de ACS-regio's: "Es kann davon ausgegangen werden, dass die wirtschaftliche Stärkung der AKP-Staaten, [...], auch zu einer intensiveren Nachfrage dieser Staaten nach deutschen Exportgütern und -dienstleistungen führen wird." (Drukwerk 15/5008 – 04.03.2005).

In 2005 was een akkoord voor 1 januari 2008 nog een must. Het geloof dat men zich aan dit tijdsschema kon houden, was op het eind van het Duitse EU-voorzitterschap nog steeds intact (BMZ, juni 2007: 6, 24). Een verlenging van de onderhandelingstermijn, zoals de ACS-landen wensten, was door de Bondsregering categorisch afgewezen met een verwijzing naar het aflopen van de WTO-uitzonderingsregeling voor het bestaande preferentiële systeem. In de inleidende bemerkingsen bij hun interpellatie stelden *Die Linke* evenwel dat "[...] wenige Monate vor Ablauf der von der Europäischen Union gesetzten Verhandlungsfrist die Widersprüche zwischen den Interessen der EU einerseits und den Verhandlungspartnern in den unterschiedlichen Regionalgruppen andererseits immer deutlicher zu Tage treten. Daraus nähren sich Zweifel daran, ob überhaupt noch am Zeitplan der EU festgehalten werden sollte." De partij beklemtoonde ook dat de EU al enkele jaren worstelde met de ontwikkelingspolitieke coherentie van de EPA's. Voorbeelden daarvan waren de open brief die de staatssecretaris voor Ontwikkeling en de onderminister voor Handel van het VK in oktober 2006 hadden gestuurd aan de Raad van Ministers en het parlementaire Lefort-rapport in Frankrijk, die beide in de vorige casestudy's reeds ter sprake kwamen. Deze scherpe opmerkingen waren de voorbode voor enkele kritische vragen aan het adres van de rooms-rode regering over de staat waarin de EPA-onderhandelingen zich bevonden (Drukwerk 16/6322 – 11.09.2007).

Het BMZ gaf in zijn antwoord toe dat het afsluiten van zes regionale akkoorden tegen het einde van 2007 waarschijnlijk te optimistisch was. Dat bleek ook uit de stand van de onderhandelingen zoals die voor elke regio geschetst werd. Overeenstemming was nog niet bereikt omtrent de wederzijdse markttoegang, de oorsprongsregels, het bepalen van de gevoelige producten en de financiële ondersteuning vanwege de EU. Alles zat nog in een ontwerpfase. Enkel met het Caraïbisch gebied waren de gesprekken al ver gevorderd en werd een overeenkomst verwacht in de maanden oktober of november. De Duitse regering wees het idee van een partnerschapsakkoord dat enkel betrekking zou hebben op goederen van de hand, omdat in haar ogen een “EPA-light” onvoldoende ontwikkelingsbevorderende elementen bevatte. Men zag in Berlijn ook geen behoefte aan een EPA-fonds, dat speciaal zou worden opgericht om de aanpassingskosten voor de ACS-landen draaglijker te maken. Bij het programmeren van het 10de EOF waren regionale integratie en handel immers als zwaartepunten aangewezen, onafhankelijk van het succes van de EPA-onderhandelingen. Noch de kritiek van het VK of het Franse Lefort-rapport strookten volgens het BMZ met de positie van de Bondsregering en vertolkten evenmin een meerderheidsstandpunt in de EU. Het ministerie benadrukte ten slotte ook dat de Unie en Duitsland regelmatig contact onderhouden met de civiele samenleving. Eén prominent voorbeeld was de internationale beleidsdialoog die het “Entwicklungspolitisches Forum” van de non-profitorganisatie “Internationale Weiterbildung und Entwicklung” (Inwent) in samenwerking met het BMZ op 27 en 28 april 2006 in Berlijn organiseerde.⁶² Toch kon de Duitse uitvoerende macht niet één concreet punt noemen waarop de EU zijn onderhandelingsdoelstellingen of -strategie heeft aangepast onder invloed van ngo’s of andere maatschappelijke actoren (Drukwerk 16/6322 – 11.09.2007).

Een laatste bron waarin een beeld wordt gegeven van de positie die de Duitse regering in het EPA-dossier heeft ingenomen, is de briefwisseling tussen de “EPA 07” coalitie en Heidemarie Wieczorek-Zeul. Tot tweemaal toe reageerde de minister van Ontwikkelingssamenwerking

---

⁶² Meer informatie over deze studiedag omtrent *The Development Dimension of Economic Partnership Agreements* is terug te vinden op de website van Inwent: <http://bolivar.inwent.org/ef/events/epa/index.en.shtml/>.

per open brief op de bekommernissen van de campagnevoerders: op 28 februari en 7 juni 2007.⁶³ In haar eerste antwoord beklemtoonde zij dat tijdsdruk geen aanleiding mocht zijn om fundamentele aspecten van de toekomstige akkoorden uit het oog te verliezen. Investerings, mededinging, publieke aanbestedingen en andere controversiële thema's werden in het Cotonou Akkoord bestempeld als zijnde belangrijk voor ontwikkeling, maar zouden enkel aan de onderhandelingstafel ter sprake komen indien de ACS-landen dit uitdrukkelijk wensten. Op die manier trachtte Wieczorek-Zeul de kritiek te weerleggen als zouden de EPA's enkel bedoeld zijn om de toegang voor de EU-lidstaten tot de ACS-markten te forceren. Daarnaast beklemtoonde de minister dat "Ein Abkommen zwischen wirtschaftlich ungleich starken Partnern muss auch asymmetrisch ausgestaltet sein, dies erlaubt auch das WTO-Regelwerk. Liberalisierungsprozesse müssen flexibel auf die Entwicklungsbedürfnisse der AKP-Staaten zugeschnitten werden [...]." Omdat er tussen handel en ontwikkeling geen automatische band bestaat, behoorden de coherentie tussen beide en een intensievere dialoog tussen de landengroepen tot de voornaamste aandachtspunten van het BMZ. In de tweede brief drukte de Duitse bewindsvrouw haar overtuiging uit dat er voor de EPA's geen alternatief bestond. De betrachting was om middels een versterking van de regionale integratie, interne hervormingsmaatregelen en een zeer gematigd liberaliseringsproces een economische dynamiek op te starten die het einddoel van armoedebestrijding naderbij zou brengen.

4.3.3. Duitsland in de EU-instellingen

Op een cruciaal moment in het EPA-onderhandelingsproces – de eerste helft van 2007 – trad Duitsland op als Raadsvoorzitter van de EU. Conform zijn ideaaltypische kenmerken, kon men verwachten dat onze oosterburen een voorstander zouden zijn om de handel met de ACS-landen op een nieuwe leest te schoeien (revisionist) en deze daarbij ook grotendeels vrij te maken (vrijhandelsadept). De Bondsregering verwachtte van de EU immers dat zij "[...] alle Möglichkeiten prüft, dem Marktöffnungsprozess neue Impulse zu geben", zo staat te lezen

---

⁶³ Deze brieven zijn terug te vinden op <http://www.epa2007.de/>.

in een nota die was opgesteld door het ministerie van Economie (juli 2006: 3). Toch was ook het versterken van de band tussen handel en ontwikkeling een belangrijke prioriteit van het Duitse voorzitterschap. Vooral Afrika stond hoog op de agenda, zo verklaarde minister van Ontwikkelingssamenwerking Wieczorek-Zeul eind januari tijdens een hoorzitting in de commissie Ontwikkeling van het Europees Parlement (BQE, nr. 9355, 31.01.2007: 12). Duitsland deelde alleszins niet de Britse en Franse positie zoals die respectievelijk in de officiële positiebepaling van maart 2005 en het parlementaire Lefort-rapport uiteengezet waren (cf. supra). Wél zou men via een versterking van de dialoog tussen beide landengroepen de bestaande misverstanden gladstrijken. Volgens de Belgische Ambassade-secretaris de Lannoy kon de houding van Duitsland in het EPA-dossier als gematigd worden bestempeld, ondanks de radicale standpunten die bepaalde politieke partijen in eigen land hebben ingenomen (Christian de Lannoy, 23.10.2008).

[4.3.3.1.] De EPA-onderhandelingen hebben de verwachtingen van de ACS-landen niet ingelost. “I know the ACP countries are very angry [...], with the way the negotiations are progressing”, zo stelde David O’Sullivan, de huidige directeur-generaal van DG Handel, eind 2006. Omdat de Commissie onvoldoende gehoor gaf aan hun wensen, zochten een aantal ACS-ministers hun toevlucht tot de lidstaten zelf. Alvorens naar Londen te trekken, deden zij eind oktober 2006 eerst Berlijn aan en spraken er met minister Wieczorek-Zeul in de hoop op meer begrip voor de problemen waarmee de ACS-regio’s tijdens de onderhandelingen werden geconfronteerd (EV, 30.11-06.12.2006: 26).

[4.3.3.2.] Over zowel de informele bijeenkomst tussen de ministers en staatssecretarissen van ontwikkelingssamenwerking van de EU-27 en de ACS-landen op 13 maart 2007 in Petersberg (Bonn) als de RAZEB van 14-15 mei 2007 drukte Heidemarie Wieczorek-Zeul zich uiterst positief uit. “After the informal council in Petersberg, attended by ACP ministers, we have today [15 mei 2007] showed that the fight against poverty and the continuation of sustainable development are at the heart of our approach. It is not a matter for the EU to promote the opening of ACP markets but, on the contrary, to open up European markets to ACP products. This is a signal to be sent to NGOs”, zo klonk het op de persconferentie na afloop van de Raadszitting (BQE,

nr. 9427, 16.05.2007: 7). Tien dagen later troffen beide partijen elkaar opnieuw, ditmaal in het kader van de ACS-EU Raad van Ministers. Terugblikkend op de ontmoetingen van de voorbije maanden stelde Wieczorek-Zeul vast dat alles in gereedheid was gebracht om het EPA-proces succesvol af te sluiten, zowel wat de markttoegang als de implementatie van begeleidende maatregelen betrof (BQE, nr. 9433, 26.05.2007: 7)

[4.3.3.3.] Naast het VK, Nederland en de Scandinavische landen (cf. de Britse case – 4.1.3.5.) was ook Duitsland ervoor bevreesd dat vanaf 1 januari 2008 het APS van toepassing zou zijn op de producten van de ACS-landen die niet tot de groep van MOL behoorden. Deze landen zouden geconfronteerd worden met hogere invoerrechten wanneer hun producten de EU-markt binnenkomen. Dit vooruitzicht leverde een verhit debat op in de RAZEB van 19 en 20 november 2007, vermits “concerns of this group of countries are expected to contrast with the concerns of France and Spain [...] about the fate of bananas grown in the EU which they want to protect (along the same lines as EU-grown sugar and rice) from competition from ACP bananas” (cf. de Franse case – 4.2.3.2.). Om beide landen gerust te stellen, ging de Commissie ermee akkoord om bij een verhoging van de invoer van ACS-bananen met meer dan 25% van de gemiddelde invoer van de afgelopen drie jaar automatisch een onderzoek te starten (BQE, nr. 9545, 17.11.2007: 6 & nr. 9547, 21.11.2007: 13).

4.4. Polen

4.4.1. De niet-gouvernementele achterban

In maart 2000 lanceerde de Europese Unie het “TRIALOG project” met als doel de ontwikkelings-ngo’s van de toekomstige nieuwe lidstaten en kandidaat-lidstaten (Kroatië, Macedonië en Turkije) via capaciteitsopbouw en bewustmaking te integreren in Europese ontwikkelingsnetwerken zoals de “European NGO Confederation for Relief and Development” (CONCORD).⁶⁴ De aanvankelijke looptijd van TRIIALOG was drie jaar, maar vandaag zit het project reeds in zijn derde fase (2006-2009). Als de deelname van de Centraal- en Oost-Europese landen aan de Europawijde “Stop EPA” campagne een maatstaf mag zijn voor het succes van deze integratieoefening, dan kan men niet anders dan besluiten dat er nog flink wat werk aan de winkel is. Uitgerekend twee Poolse organisaties vormden de uitzondering op de regel dat geen enkele ngo uit de nieuwe EU-lidstaten mee actie voerde tegen de gecontesteerde EPA’s: “Polska Akcja Humanitarna” (PAH, Poolse Humanitaire Actie) en “Instytut Globalnej Odpowiedzialności” (IGO, Instituut voor Globale Verantwoordelijkheid). Beide sloten zich pas in 2007 aan bij de “EPA 07” beweging die de bedoeling had om in het laatste jaar van de onderhandelingen een tandje bij te steken in het protest tegen de handelsakkoorden. Via mailverkeer met de verantwoordelijke organisatoren – Paulina Kaczmarska van PAH en Marek Marczyński van IGO – werd informatie ingewonnen over de activiteiten van deze ngo’s tijdens dit cruciale jaar (Paulina Kaczmarska, 16.07, 22.07 & 28.07.2008 en Marek Marczyński, 29.07 & 03.08.2008). Hieronder volgt hun relaas.

“**Polska Akcja Humanitarna**” is een Poolse ontwikkelings-ngo die samen met onder andere “Brot für die Welt” behoort tot de groep van negen consortium partners die het “TRIALOG project” financieel ondersteunen. Daarnaast is PAH ook één van de in totaal 49 leden

---

⁶⁴ De website van het project is terug te vinden op het volgende adres: <http://www.trialog.or.at/>.

van de “Grupa Zagranica”: de Poolse koepel van organisaties die actief zijn in en rond de internationale ontwikkelingssamenwerking. De organisatie heeft zijn hoofdkwartier in Warschau en lokale bureaus in het noorden (Toruń) en het zuiden (Krakau) van het land en is een product van het niet-gouvernementele reveil dat Polen kende na de implosie van het communistische regime. Tot haar kerntaken behoren hulpverlening op zowel de korte (noodhulp) als de lange termijn (veldmissies rond sanitaire voorzieningen, heropbouw van scholen,...) aan mensen in oorlogsgebied of gebieden getroffen door natuurrampen en educatieve activiteiten gericht op de Poolse samenleving (leraren, jongeren, media en politici). De acties van PAH rond de EPA’s (*Umów o Partnerstwie Gospodarczym*) vallen onder dit tweede luik en hadden tot doel het begrip rond deze omstreden handelsakkoorden te verhogen. Ook werden de gevolgen besproken die de nieuwe partnerschappen zouden hebben voor zowel de ACS-landen als de Unie. Dat gebeurde op een workshop die op 12 en 13 april 2007 in Warschau plaatsvond. Voor deze gelegenheid had de charitatieve instelling Jane Nalunga, medewerkster van SEATINI Uganda, als sprekerstster uitgenodigd. Zij ging in dialoog met een veelal jong publiek dat hoofdzakelijk bestond uit mensen van andere ngo’s en studenten met een beperkte kennis over de EPA’s.

Tijdens deze informele discussiemomenten, die in de aanloop naar de globale actiedag rond de EPA’s op 19 april 2007 werden gehouden, kwamen enerzijds het verloop van de EU-ACS gesprekken en de positie van de betrokken Afrikaanse landen uitgebreid aan bod en werd anderzijds ook dieper ingegaan op de relatie tussen deze regionale akkoorden en andere onderhandelingen over internationale handelskwesties. De problematiek werd geduid op basis van een aantal officiële teksten van de EU. De dagen voor deze workshop regelde Paulina Kaczmarek enkele ontmoetingen voor Jane Nalunga met mensen uit de Poolse ministeries van Economie en Buitenlandse Zaken. Van het departement Handel in eerstgenoemd ministerie werd gesproken met de vice-directeur Krzysztof Januszek en specialiste Monika Zagajska. Tomasz Ostaszewicz, het hoofd van de afdeling Bilaterale Economische Samenwerking, was op deze gelegenheid eveneens aanwezig. Uit laatstgenoemd ministerie stond een gesprek op het programma met Rafal Wisniewski, op dat moment de onder-

staatssecretaris op Buitenlandse Zaken verantwoordelijk voor (de coördinatie van) het Poolse ontwikkelingsbeleid. Het was voor de genodigde van PAH een uitgelezen mogelijkheid om de zaak van de Afrikaanse landen in de EPA-onderhandelingen op het hoogste politieke niveau in Polen te bepleiten. Aan Paulina Kaczmarska leverden deze ontmoetingen informatie op over de houding van de eigen regering tegenover deze gesprekken en de houding van de Europese Commissie in deze zaak. Het resultaat leest U in het tweede deel van deze casestudy.

Tot slot lanceerde PAH in samenwerking met het magazine *Forum* – een weekblad dat gewijd is aan de internationale politiek en vooral mikt op een publiek van hoger opgeleiden – in april 2007 een postkaartcampagne.⁶⁵ Op 16 april werden via deze weg 50.000 kaarten verstuurd waarmee werd opgeroepen om enerzijds via de “EPA 07” website een mail te versturen aan bondskanselier Angela Merkel en anderzijds via de website van PAH hetzelfde te doen naar de eigen minister van Economie, Piotr Wozniak. In totaal werden er naar laatstgenoemde minder dan 500 berichten verstuurd. Deze actie werd in het najaar nog eens herhaald, maar deze keer was de Portugese premier José Socrates het doelwit. Portugal bekleedde in de tweede helft van 2007 immers het voorzitterschap van de EU-ministerraad. Op 19 april zelf werden journalisten benaderd met materiaal over de EPA’s en werden zij aangespoord om over deze heikele kwestie en de internationale actiedag te berichten. De aandacht van de Poolse media was weliswaar gering, zo getuigden mijn twee respondenten in koor. Naast de postkaartactie verschenen er volgens hen nauwelijks artikels over de partnerschappen in de nationale pers. Daarenboven werd er geen verband gelegd tussen Polen en zijn rol in het EPA-dossier. Wel was er belangstelling voor de EPA’s en het bezoek van Jane Nalunga vanwege één enkele journalist (Maciej Kuźmicz) van de *Gazeta Wyborcza*, de grootste krant van Polen indien men de tabloids buiten beschouwing laat. Een ontmoeting tussen beide kwam er weliswaar niet, aangezien deze laatste in India vertoefde op het moment van het verblijf van Jane in Polen.

---

⁶⁵ De postkaart die daartoe werd gebruikt, is opgenomen in bijlage 7.

Het “Instytut Globalnej Odpowiedzialności”, naar eigen zeggen een onafhankelijke en apolitieke ngo die pas in 2006 het levenslicht zag, is in tegenstelling tot PAH een veel bescheidener organisatie. Door het beperkte aantal medewerkers en de bescheiden financiële middelen is IGO enkel in eigen land actief. Het doel van het instituut bestaat erin de globale solidariteit in de Poolse samenleving aan te moedigen door het besef van de onderlinge afhankelijkheid in deze wereld aan te scherpen. De organisatie maakt noch van de “Grupa Zagranica”, noch van het “TRIALOG project” deel uit en staat eigenlijk nog in haar kinderschoenen. Als actieve deelnemer aan de “EPA 07” campagne heeft de organisatie getracht zich op het EPA-thema te profileren door het publieke debat rond de nieuwe partnerschappen aan te zwengelen. Net als PAH moedigde IGO bezoekers van zijn website aan om in de eerste helft van 2007 een e-mail te sturen naar bondskanselier Merkel. Dit kon zowel in het Pools als in het Engels. Voorts leverde het instituut achtergrondinformatie over de EPA’s aan geïnteresseerden. Dit gebeurde aan de hand van een Poolse vertaling van een paper die door medewerkers van “Christian Aid”, “Traidcraft” en “Tearfund” in april 2007 was opgesteld over de kosten en baten van de economische akkoorden: *Rzeczywiste koszty i korzyści z Umów o Partnerstwie Gospodarczym (EPA)*. Daarnaast werden kritische persmededelingen vanwege andere ngo-coalities op de website overgenomen en eveneens vertaald.

De aandacht van de Poolse ontwikkelings-ngo’s voor de EPA’s was al bij al beperkt, maar in vergelijking met andere Centraal- en Oost-Europese landen waren de controversiële handelsakkoorden toch een item dat voldoende belangrijk werd geacht om er (mee) actie rond te voeren. De belangstelling van de Poolse samenleving was weliswaar een tegenvaller. Dat er minder dan 500 berichten naar de eigen minister van Economie werden verstuurd, getuigt van een gebrek aan interesse voor het thema. Volgens Marek Marczyński is dit te wijten aan de afwezigheid van historische banden tussen Polen en de ACS-landen enerzijds en het beperkte begrip voor de rol die Polen kan spelen in het EU-besluitvormingsproces anderzijds. Niet alleen de burgers, maar ook de nationale politici zouden aan laatstgenoemd euvel leiden. Het is op de positie van die politieke klasse in het EPA-dossier dat we in het volgende deel inzoomen.

4.4.2. De politieke instellingen

De Poolse volksvertegenwoordigende instellingen – **Sejm** en **Senat** – beschikken beiden over een commissie die zich bezighoudt met het opvolgen van de (wetgevende) werkzaamheden van de Unie en de betrokkenheid van het nationale parlement bij de beslissingen in Brussel moet verhogen. Tot het takenpakket van de Sejm commissie behoort het vergaren van informatie over de deelname van Polen in de verschillende EU-instellingen. Van het EU-comité van de Senat wordt onder meer verwacht dat het een officiële positie inneemt over het ontwerp van internationale akkoorden waarvan de EU, de EG en/of de lidstaten deel uitmaken. Een zoektocht in de parlementaire stukken die beide commissies online publiceerden, leverde weliswaar geen enkel relevant document aangaande de EPA's op. Dat er geen enkel spoor van een debat, vraag of rapport over dit netelige thema is terug te vinden, doet uiteraard de vraag rijzen of er wel goed genoeg werd gezocht. De taal bemoeilijkte de onderneming, maar dankzij de steun van mijn schoonzus, die al vele jaren in Polen woont en werkt, mocht dit zeker geen excuus zijn. Het opmerkelijke gebrek aan aandacht wordt evenwel bevestigd door mijn respondenten, die evenmin weet hadden van enige interesse vanwege de parlementsleden voor de EPA's. Marek Marczyński schrijft dit toe aan een manco aan kennis over ontwikkelingsthema's bij de volksvertegenwoordigers en hun politieke partijen. Daarom is er niemand die de EPA's op de agenda plaatst. Hij wijst er ook op dat de beide kamers in de voorbije jaren werden gedomineerd door (centrum-)rechtse partijen die doorgaans minder oog hebben voor dit soort onderwerpen.

Was het met de belangstelling voor de EPA's in de **Poolse regering** even pover gesteld als in het parlement? Ja en neen. Van de uitvoerende macht waren het de ministeries van Economie en Buitenlandse Zaken die met dit dossier werden geconfronteerd. Op de informele bijeenkomst op het *ministerie van Economie* maakten Jane Nalunga en Paulina Kaczmarek kennis met de dociele houding van de Poolse ambtenaren in het EPA-dossier. Kaczmarek stelt dat de vertegenwoordigers van het ministerie meenden dat hun land op dezelfde golfleengte zat als de onderhandelaars van de Europese Commissie en

dat de EPA's op de eerste plaats een probleem waren voor Brussel. Dit minimaliseren van de verantwoordelijkheid van de eigen regering kan beschouwd worden als een bevestiging van de bewering van Marek Marczynski dat Poolse politici en beleidsmedewerkers hun rol in EU-aangelegenheden nog onvoldoende naar waarde weten te schatten. Het zou echter evengoed als een uiting van gemakzucht kunnen worden beschouwd, in een zaak waarin er voor Polen geen strategische belangen op het spel stonden. Bovendien kon er volgens de beleidsmedewerkers voordeel worden gehaald uit het openen van de ACS-markten.

Rond de Pools-Afrikaanse betrekkingen werkte het *ministerie van Buitenlandse Zaken* in twee documenten een ontwikkelings- en samenwerkingsstrategie uit (oktober 2003 en november 2004), die op dit moment geïmplementeerd wordt. De aandacht van Polen voor het Afrikaanse continent is de laatste jaren gegroeid, maar blijft vooralsnog beperkt wanneer men deze bijvoorbeeld afmeet aan het aantal ambassades in Afrikaanse landen. Met Angola en Tanzania prijken er wel twee ACS-landen op de lijst van bevoorrechte partners van "Polish Aid".⁶⁶ In de Afrika-strategie worden de onderhandelingen over de EPA's zeer kort vermeld, weliswaar zonder daaromtrent een positie te bepalen. Nochtans zou de Poolse regering, in navolging van het VK, in het najaar van 2005 een officieel standpunt over de EPA's hebben ingenomen. Dat staat te lezen in een update over de EPA-onderhandelingen die op de website van de Luxemburgse ngo "Action Solidarité Tiers Monde" (ASTM) is terug te vinden.⁶⁷ Op de webpagina's van de betrokken ministeries was er van deze positiebepaling weliswaar geen spoor te bekennen. Via Paulina Kaczmarska kreeg ik het document toch te pakken. Het gaat hier wel degelijk om dezelfde tekst die in het artikel van ASTM als de positie van Polen wordt bestempeld, zo blijkt wanneer het uittreksel dat de organisatie op zijn website citeerde ook in deze paper aangetroffen wordt.

---

⁶⁶ "Polish Aid", het departement dat in Polen instaat voor de uitvoering van de ontwikkelingssamenwerking, is ondergebracht in het ministerie van Buitenlandse Zaken.

⁶⁷ Zie daarvoor het artikel dat op 6 maart 2006 werd gepubliceerd op het volgende webadres: http://www.astm.lu/article.php3?id_article=1208/.

The position of Poland on Economic Partnership Agreements (EPA's) between the EU and the African, Caribbean and Pacific (ACP) countries is een vreemdsoortige tekst waarmee zeer omzichtig moet worden omgesprongen. Het document kent immers geen auteur en evenmin een publicatiedatum.⁶⁸ Derhalve is het officiële karakter van deze vermeende positiebepaling twijfelachtig. Doordat enkele woorden en passages doorgehaald en verbeterd zijn, doet de paper aan als een werkdocument dat enkel voor intern gebruik bedoeld is. Inhoudelijk beantwoordt deze tekst gedeeltelijk aan de stelling van Marek Marczyński dat “the official position of the Polish government is: we say the same what the EU says – whatever it says.” Polen schaart zich inderdaad achter elke stap die in het onderhandelingsproces wordt ondernomen om de ontwikkeling van de ACS-economieën en hun regionale en globale integratie te ondersteunen. De auteur(s) van het document geloven dat de EPA's op dit punt een goede opportuniteit creëren voor de ACS-landen, onder voorwaarde dat zij financiële en technische hulp krijgen bij de op- en uitbouw van de infrastructuur en economische capaciteit die nodig is om de vruchten van handelsliberalisering daadwerkelijk te kunnen plukken. Elke EPA dient daarom op maat van de verschillende ACS-regio's opgemaakt te worden, maar moet tevens in overeenstemming zijn met de WTO-bepalingen. Polen wijkt weliswaar af van het discours van de Commissie wanneer het stelt dat “[...] the ACP countries should not be burdened with additional requirements related to the investment, competition or government procurement.” Deze thema's zullen enkel op de langere termijn aan bod komen.

---

⁶⁸ Als de elektronische auteur van de tekst – dat is de naam die men ziet wanneer men met zijn cursor over het document beweegt – wordt ene Marek Rudowski vernoemd. Even googelen leert dat deze man in de eerste helft van de jaren '90 een belangrijke specialist was op het Poolse ministerie van Buitenlandse Economische Betrekkingen, maar over diens huidige positie werd geen informatie gevonden.

4.4.3. Polen in de EU-instellingen

In tegenstelling tot de andere EU-lidstaten die in deze meesterproef worden behandeld, maakte Polen geen deel uit van de EU op het moment dat het onderhandelingsmandaat van de Commissie werd vastgelegd en de gesprekken met de ACS-landen op gang gebracht. Het EPA-dossier was dus één van die controversiële vraagstukken waarmee het Centraal-Europese land bij zijn toetreding tot de Unie op 1 mei 2004 geconfronteerd werd. Aangezien koloniale affiniteit van in het begin een belangrijke motor is geweest voor het onderhouden van bevoorrechte relaties met de “landen en gebieden overzee”, hoeft het niet te verbazen dat deze relaties geen prioriteit vormen voor nieuwe EU-lidstaten die geen “bijzondere betrekkingen” met de ACS-groep onderhouden.⁶⁹ In het externe optreden van de EU heeft Polen zich de voorbije jaren op de eerste plaats geprofileerd in kwesties waarin de oostelijke buurlanden, de Balkan, Centraal-Azië en de Kaukasische regio een belangrijke rol speelden. De volgzame houding van de regering in Warschau aangaande de EPA's kan daarom misschien beschouwd worden als een onderdeel van een bewuste evenwichtspolitiek, dewelke de Poolse Republiek toelaat om binnen de EU een meer uitgesproken standpunt in te nemen in aangelegenheden die rechtstreeks raken aan haar belangen.

[4.4.3.1.] Vanuit het oogpunt van de ACS-landen was de uitbreiding van de EU met tien nieuwe lidstaten geen onbetekenend gebeuren, wel integendeel. Het risico bestond immers dat de historische hereniging van het continent een invloed zou hebben op de handel tussen de Unie en de ACS-groep. Meer bepaald voor vlees, suiker en zelfs rum werd gevreesd voor concurrentie tussen de ACS-landen en de toekomstige lidstaten (BQE, nr. 8226, 06.06.2002: 12). Teneinde dit angstgevoel te temperen, waren de ministers van de kandidaat-lid-

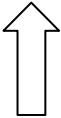
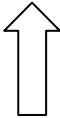
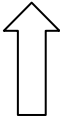
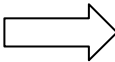

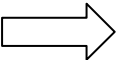
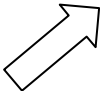

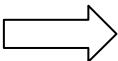

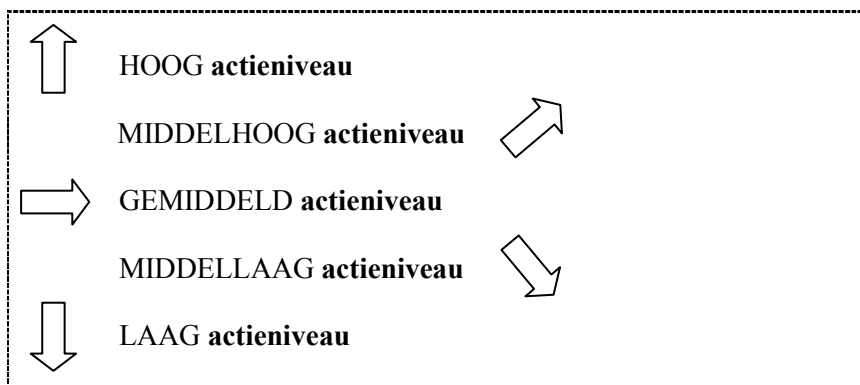
⁶⁹ In een opiniestuk in *Bulletin Quotidien Europe* formuleerde Ferdinando Riccardi het als volgt: “The EU is largely composed of countries that have never had colonies, or not had colonies for a long while, and that see no reason to grant trade preferences to some poor countries to the detriment of others. From their point of view, the least developed countries should all benefit from comparable regimes” (BQE, nr. 9509, 29.09.2007: 3).

staten reeds in mei 2003 voor de eerste keer aanwezig op de ACS-EU Raad van Ministers in Brussel (BQE, nr. 8464, 17.05.2003: 11). Dat deze vrees voor competitie tussen beide landengroepen gegrond was, bleek enkele jaren later. Op 4 april 2007 maakte de Commissie immers meer details bekend omtrent haar aanbod om de producten uit de ACS-landen volledig vrij van invoerrechten en quota's tot de EU-markt toe te laten. Op deze regel vormden rijst en suiker de enige uitzonderingen, maar ook voor gevoelige producten als deze zou de vrije markttoegang stapsgewijs worden gerealiseerd. Tijdens de Raadszitting Landbouw en Visserij van 16 april 2007 was Polen één van de landen die in het zog van Frankrijk (cf. de Franse case – 4.2.3.2.) zijn bezorgdheid uitte over de destabiliserende impact die dit voorstel kon hebben op de Europese markt voor bananen, rijst en suiker.

4.5. De EU-lidstaten en de EPA's: overzichtstabel

ACTIENIVEAU \ EU-LIDSTAAT	VERENIGD KONINKRIJK	FRANKRIJK	DUITSLAND	POLEN
NIVEAU 1: Nationale niet-gouvernementele achterban				
NIVEAU 2: Nationale politieke instellingen				
NIVEAU 3: EU-instellingen ["Conspiracy of silence"]				

5. Besluit

One of the problems in the EPA process is that the EC has been largely unchecked by EU member states. Having agreed their negotiating mandate in 2002, the EU member states have been happy to let the EC lead the negotiations with very little scrutiny.

(Traidcraft, september 2005: 12)

Deze constellatie werd aan het begin van dit werk door het hoofd van “Oxfam International” in Brussel bestempeld als “a conspiracy of silence” vanwege de meeste EU-lidstaten. Dit doodzwijgen van de Economische Partnerschapsakkoorden door de nationale overheden stak weliswaar schril af tegen de kritiek vanwege hun niet-gouvernementele achterbannen op zowel de manier waarop de Europese Commissie de EPA-onderhandelingen voerde als de inhoud van de toekomstige partnerschappen. Het verschil in houding tussen beide is frappant en plaatst de politiek wetenschapper voor een opzienbarend enigma. Hoe valt immers te verklaren dat, terwijl actievoerders voor het Berlaymontgebouw en in de verschillende Europese hoofdsteden tegen nieuwe vrijhandelsakkoorden met zes regionale ACS-landengroepen protesteren, de bevoegde ministers in de RAZEB geen gehoor lijken te geven aan hun boodschap en de Commissie niet tot de orde roepen?

Om deze onderzoeksvraag theoretisch en terminologisch te kaderen, werd gebruik gemaakt van een verruimd principaal-agent model waarin ook de nationale achterbannen van de principalen hun plaats hebben. Deze achterbannen werden door Mark Pollack geacht de handelingsvrijheid van een supranationale instelling als de Europese Commissie te beperken alsook een tegengewicht te vormen voor de invloed van de EU-lidstaten. In dit verruimde model bekleeden deze lidstaten in wezen een dubbelrol: naast principaal functioneren zij namelijk ook als agent voor principalen die zich op het sub-nationale niveau bevinden. In navolging van Nielson en Tierney kon daarom een onderscheid worden gemaakt tussen de nabije en de verafgelegen principaal. Deze auteurs veronderstelden dat enkel nabije principalen

– de EU-lidstaten – invloed kunnen uitoefenen op het gedrag van de agent en betwisten op die manier de hypothese van Pollack dat de verafgelegen principalen – de nationale achterbannen – de handelingsvrijheid van de Commissie zouden kunnen beperken. Als nabije principalen van de lidstaten kan een achterban wel onrechtstreeks op het beleid van de Commissie wegen.

Aangezien de omstreden EPA's voor de nationale, Europese achterbannen een principekwestie zijn, werden deze vereenzelvigd met wat Margaret Keck en Kathryn Sikkink een (trans)nationaal pleitnetwerk hebben genoemd. Beide onderzoeksters verwierpen een economisch reductionistische notie waarbij belangen en materiële overwegingen gelijkgesteld worden (Keck en Sikkink, 1998: 31) en hebben daarentegen oog voor actie die bovenal door waarden en principes gedreven wordt. Een pleitnetwerk bezit dus een morele grondslag en handelt op basis van immateriële bekommernissen. Zo hebben de EPA's geen rechtstreekse, financiële gevolgen voor de EU-burgers, maar zijn verschillende onder hen toch bereid om tegen deze akkoorden hun stem te verheffen. Niet-gouvernementele organisaties behoren tot de voornaamste actoren in een pleitnetwerk. In het EPA-dossier waren het in eerste instantie de NGDO's die zich hebben verzet.⁷⁰ We beperkten ons in deze meesterproef tot de organisaties die op de eerste plaats nationaal actief waren en hebben dus geen rekening gehouden met het eventuele optreden van INGO's.

Over hoe pleitnetwerken tot stand komen, welke instrumenten hen ter beschikking staan en de condities waaronder zij succesvol kunnen zijn, hebben Keck en Sikkink een aantal hypothesen en suggesties geformuleerd.⁷¹ Het is de betrachting om in dit besluit hun vooron-

---

⁷⁰ Dat neemt niet weg dat ook vakbonden en stichtingen deel uitmaakten van de nationale pleitnetwerken rond de EPA's. We denken bijvoorbeeld aan de "Confédération générale du travail" (CGT) in Frankrijk of de "Friedrich-Ebert-Stiftung" (FES) in Duitsland, dewelke in eigen land alsook op het WSF in Nairobi (januari 2007) een aantal seminaries rond de gecontesteerde handelsakkoorden organiseerde.

⁷¹ Zie hiervoor het tweede hoofdstuk waarin het theoretisch kader wordt voorgesteld, in het bijzonder de pp. 9-11.

derstellingen te toetsen aan de bestudeerde casestudy's en een aantal vaststellingen te hertalen in het jargon dat deze auteurs hanteerden. Voor het ontstaan van de diverse nationale pleitnetwerken in het VK, Frankrijk, Duitsland en Polen zijn internationale conferenties en fora een belangrijke katalysator geweest. Het was op het ESF in Londen dat de Europese lancering van de "Stop EPA" campagne plaatsvond (15 oktober 2004) in het bijzijn van de Afrikaanse voortrekkers. Druppelsgewijs vond deze navolging in verschillende EU-lidstaten. Ontwikkelings-ngo's over het Kanaal en in Duitsland behoorden tot de medestanders van het eerste uur.⁷² Enige tijd later begonnen ook de Franse OSI's en ASI's zich steeds vaker te roeren. Op het WSF in Nairobi (20-25 januari 2007) bespraken de Europese en Afrikaanse organisaties de agenda voor het doorslaggevend campagnejaar 2007 en maakten zij afspraken rond gemeenschappelijke en/of gelijktijdige activiteiten. In de loop van 2007 sloten ook twee Poolse ngo's zich bij de internationale "EPA 07" beweging aan.

Men kan in het ontstaan van de "Stop EPA" en "EPA 07" coalities een variant zien van wat Keck en Sikkink het boemerang patroon hebben genoemd. Een voorwaarde opdat dit patroon zich zou voordoen, is dat de eigen beleidsmakers niet toegankelijk zijn voor de leden van een pleitnetwerk. Daaraan is in het geval van de EPA's weliswaar niet voldaan. Zowel in de EU als in Afrika hebben de bevoegde instanties zich niet afgesloten van hun achterban. In "het zwarte werelddeel" werd de kritiek op deze akkoorden zelfs door verschillende ministers ter harte genomen en ook in de Unie werd er minstens geluisterd naar de argumenten van de criticasters. Daarom toont de controverse rond de EPA's aan dat toegang tot de politiek verantwoordelijken onvoldoende is om de boemerang het vertrekken te beletten. Het patroon tekent zich alsnog af wanneer men toch openstaat voor de campagnevoerders, maar er met hun grieven geen rekening wordt gehouden. Vandaar dat Europese ngo's hun succesvollere Afrikaanse soortgenoten ijverig ondersteund hebben. Op die manier hoopte men uiteindelijk ook in Brussel de druk verder op te voeren.

---

⁷² Dat kan ook gezegd worden van de Belgische koepelorganisatie 11.11.11.

Een belangrijke rol in het opstarten en in stand houden van een pleitnetwerk wordt gespeeld door de zogenaamde politieke entrepreneurs. In elk van de drie tenoren van de EU kunnen (koepel)organisaties worden aangewezen die deze rol van roerganger op zich hebben genomen. In het VK was dat de “Trade Justice Movement”, waarbinnen zich een kleine groep ngo’s zou opwerpen als vaandeldragers in het nationale EPA-verzet. Onder hen bevonden zich “Christian Aid” en “Traidcraft”. In Duitsland waren KASA, KOSA en WEED de entrepreneurs van dienst. Zij waren aanwezig in Londen toen de “Stop EPA” campagne in de EU op gang werd getrokken en hebben deze naar hun thuisland overgepland. Daar wierpen zij zich in de voorbije jaren op als voortrekkers in het EPA-debat. In Frankrijk ten slotte vinden we de pioniers terug in de Commissie Landbouw en Voeding van de koepel “Coordination SUD”. In de campagnes waren “Oxfam France - Agir ici” en in mindere mate “Peuples Solidaires” de drijvende kracht. Tot het onderzoek naar de vermoedelijke impact van de EPA’s leverde GRET de voornaamste bijdrage. Aangezien er in Polen van een echt netwerk geen sprake was, kunnen er hier geen entrepreneurs worden aangeduid.

Welke instrumenten hebben de ontwikkelingsorganisaties in de vier casestudy’s gebruikt om de EU-lidstaten en de Europese Commissie te doordringen van de noodlottige uitwerking die de EPA’s zouden hebben op de ontwikkeling van de ACS-landen? Volgens Keck en Sikkink beschikt een pleitnetwerk over vier mogelijke middelen: (1) informatie an sich, (2) het strategisch aanwenden van die informatie als materiële en/of morele hefboom, (3) het gebruik van symbolen en symbolische gebeurtenissen en (4) het aanspreken van regeringen op basis van de engagementen die zij rond een bepaald thema aangaan. Elk van deze instrumenten werd in minstens één van de casestudy’s aangewend. Informatie, waarschijnlijk het voornaamste wapen van ieder pleitnetwerk, was in al de bestudeerde EU-lidstaten een geliefd middel om de eigen regering op de gevaren van de EPA’s te wijzen. Een blik op de talrijke publicaties die de geobserveerde ngo’s op hun actief hebben staan, zegt op dit punt voldoende.⁷³ Tussen de leden

---

⁷³ Zie daarvoor de organisatiefiches in de bijlagen 6.1. tot 6.4..

van de internationale “Stop EPA” beweging werden kennis en informatie ook uitgewisseld, zodat men elkaars werk ging citeren en bepaalde documenten in verschillende talen beschikbaar waren. Een tweetal voorbeelden staven laatstgenoemde praktijk. In Duitsland gebruikte KASA samen met nog een aantal andere ngo’s een Engelse brontekst voor hun *Sechs Gründe, EU-AKP Freihandelsabkommen (EPAs) in ihrer jetzigen Form abzulehnen!* (KASA, april 2005). In buurland Polen plaatste IGO een Poolse vertaling van *The real costs and benefits of the EPA’s*, een pamflet van “Christian Aid”, “Tearfund” en “Traidcraft”, op zijn website (IGO, april 2007).

Een pleitnetwerk dat invloed wil uitoefenen in een dossier moet niet alleen relevante en betrouwbare informatie kunnen verzamelen, maar tevens de kunst verstaan om deze strategisch in te zetten. Een type document dat bij uitstek geschikt is als materiële hefboom waren de impactstudies die door leden van de EPA-coalitie werden uitgevoerd. Deze studies – in sommige gevallen het resultaat van een onderzoeksmissie ter plaatse – hebben tot doel om inzicht te verwerven in de te verwachten gevolgen van een beleid. Zowel in het VK als in Frankrijk en Duitsland peilde men naar de effecten die de EPA’s zouden hebben, in het bijzonder in de Afrikaanse ACS-landen en op onder meer de overheidsinkomsten en uiteenlopende economische sectoren. Daaruit bleek de nefaste invloed die deze vrijhandelsakkoorden zouden hebben op bijvoorbeeld de investeringspolitiek van de overheid en de werkgelegenheid (ACTSA, Traidcraft & TUC, januari 2007), de landbouw in Centraal-Afrika (Douya, Hermelin & Ribier, maart 2006) of de voedselvoorziening (Paasch, mei 2008). Deze en andere bevindingen waren een aanvulling op de resultaten van de impactstudies die de Europese Commissie zelf liet uitvoeren en onderbouwden de kritiek die op de EPA’s werd uitgeoefend. Omwille van hun wetenschappelijke karakter konden deze studies door de politiek verantwoordelijken in de EU-lidstaten niet zomaar genegeerd worden.

Doorgaans zijn droge feiten echter onvoldoende wil men als netwerk een campagne op de rails zetten. Om een ruimer publiek te bereiken, was het daarom noodzakelijk om korte en meer toegankelijke pam-

fletten te verspreiden waarmee ook via de media gecommuniceerd kon worden. Deze werden vaak doorspekt met citaten en schrijnende getuigenissen van diegenen die het slachtoffer zouden worden van de EPA's en hadden op die manier naast een informatieve zeker ook een mobiliserende bedoeling. Een zeer goed voorbeeld is het vlugschrift dat de Duitse "Stop EPA" coalitie als bijlage toevoegde aan de *tageszeitung* (BfdW, EED, e.a., maart 2007). Ook de diavoorstelling die "Attac France" rond de controversiële akkoorden maakte, had als doel zijn toeschouwers tot actie aan te sporen door hen te wijzen op de immoraliteit van de handelwijze van de EU. De tekening van Afrikaanse slaven waarmee deze vertoning opende, zinspeelde op de ongelijke relatie tussen beide partners en moest de verontwaardiging bij het publiek aanscherpen.⁷⁴ Het gebruik van sprekende beelden en sterke uitspraken die de tragiek van het EPA-verhaal vertelden, gold als een morele hefboom die een breder draagvlak voor de "Stop EPA" en later ook de "EPA 07" campagne moest creëren.

27 september was tijdens beide campagnes de voornaamste symbool-datum. De dag waarop de onderhandelingen in 2002 officieel waren opgestart, zou in de daaropvolgende jaren uitgroeien tot een collectieve dag van protest tegen de EPA's die zowel in verschillende EU-lidstaten als ACS-landen steeds meer navolging kreeg. Dagen als deze werden door de nationale pleitnetwerken aangegrepen om hun achterban verder uit te breiden door mensen bewust te maken van de dreiging die van de vrijhandelsakkoorden uitging. Het was ook een ideale gelegenheid om zowel nationale als Europese beleidsmakers op hun verantwoordelijkheden aan te spreken door hen te herinneren aan de belofte om van de partnerschappen echte ontwikkelingsbevorderende instrumenten te maken. Deze accountability methode,

---

⁷⁴ Dezelfde intentie had het televisiespotje dat in het najaar van 2007 door 11.11.11 in België werd uitgezonden en waarin Europese agro-industriëlen in een rokerig salon toasten op de toegang tot de Afrikaanse markten die de EPA's hen zullen bezorgen. Het filmpje wijst erop dat dit het failliet zou betekenen voor de Afrikaanse landbouw en eindigt daarom met het beeld van het opgezette hoofd van een Afrikaanse boer die troosteloos aan de muur hangt bij de keuvelende heren. Het spotje is te bekijken op de website van youtube: http://nl.youtube.com/watch?v=dM7W67nzl_w/.

het vierde en laatste instrument dat Keck en Sikkink onderscheiden, werd niet toevallig vooral door de Britse ngo's aangewend. Het VK had begin 2005 immers een officieel standpunt ingenomen rond de EPA's, dat op meerdere punten aansloot bij de visie van hun niet-gouvernementele achterban (DFID/DTI, maart 2005). Door zich met een welbepaalde uitkomst van de onderhandelingen te verbinden, gaf men aan de campagnevoerders de kans om het uiteindelijke resultaat te vergelijken met de positie die de regering initieel had ingenomen. Een aantal leden van de TJM hebben niet nagelaten deze oefening te maken. "Christian Aid", "Oxfam Great Britain", "Tearfund" en "Traidcraft" stelden eind 2007 vast dat "[...] the current proposals on the table are far from the pro-development goals the UK Government set out in 2005" (Christian Aid, e.a., december 2007: 1) en brachten de regering op die manier in verlegenheid. Ook de EU werd geheld omwille van de discrepantie tussen haar veelbelovende retoriek en de teleurstellende realiteit (Traidcraft, september 2007: 3). Ook door de Duitse ngo's werd deze tactiek toegepast. Duitsland, dat zich bij het begin van zijn EU-voorzitterschap had geëngageerd om ontwikkeling opnieuw in het centrum van de EPA-onderhandelingen te plaatsen, kreeg voor zijn optreden een zware onvoldoende in een nieuwsbrief van KOSA: "außer Spesen nichts gewesen", zo luidde het cynische verdict (KOSA, september 2007: 1-2). VENRO toonde zich milder voor de eigen regering en het Bondsministerie voor Ontwikkelings-samenwerking, maar stelde toch ook vast dat "Der europäische Druck zum Abschluss umfassender Liberalisierungsabkommen ist auch nach Ende der deutschen Präsidentschaft unverändert hoch." (VENRO, september 2007: 3).

Opnieuw botsen we hier op de vaststelling dat de waarschuwingen ("fire-alam oversight") vanwege de leden van de internationale "Stop EPA" beweging geen verandering teweegbrachten in de houding van de Europese Commissie. We vinden met andere woorden bevestiging voor de hypothese van Daniel Nielson en Michael Tierney dat een verafgelegen principaal er niet in zal slagen het gedrag van een agent te veranderen. Dat ook het merendeel van de nationale overheden niet meer weerwerk bood aan de Commissie, blijft in het licht van het massale protest evenwel merkwaardig. Moeten vaststellen dat

beide op éénzelfde golflengte zitten in het EPA-dossier, gaat immers in tegen de veronderstelling van het principaal-agent model dat de drijfveren van de principaal en zijn agent nooit volledig gelijklopen en hun contractuele relatie daarom altijd enigszins conflictueus is (Doleys, 2000: 537). Bovendien werd aan verschillende van de voorwaarden voldaan waaraan een pleitnetwerk volgens Keck en Sikkink moet beantwoorden om invloed uit te oefenen. Sinds de “Battle of Seattle”, het woelige straatprotest rond de ministeriële conferentie van de WTO in 1999, staat de strijd voor een eerlijke en rechtvaardige handel bovenaan de agenda van menig ngo. Onderhandelingen over internationale, economische akkoorden met de ontwikkelingslanden worden met argusogen gevolgd en er is niet veel nodig om de gemoederen te beroeren. Het ontwikkelingsthema is doorgedrongen in het discours van zowel de WTO – met de Doha-ronde – als de EU, ook al blijven hoogdravende verklaringen nog vaak steken in mooie woorden. DG Handel ontmoet sinds het eind van de jaren '90 ook allerhande nationale en internationale ngo's in de zogenaamde *Civil Society Dialogue*. En toch houdt de Commissie geen rekening met de kritiek op de EPA's, niettegenstaande de regeringen van de EU-lidstaten – het VK, Frankrijk en Duitsland in het bijzonder – zwaar onder druk werden gezet. Waarom hebben deze nagelaten om de grieven van hun nationale achterbannen in de RAZEB of het Comité 133 te vertolken?

In het laatste deel van dit besluit worden vier redenen gepresenteerd die mogelijk een tegenwicht boden aan het EPA-protest en dus een verklaring bieden voor de vaststelling dat de “conspiracy of silence” nauwelijks werd doorbroken. Een *eerste*, eerder ongecompliceerde verklaring voor het doordrukken van de EPA's door de Unie is dat zowel de Commissie als de EU-lidstaten echt overtuigd waren van de noodzaak om aan de EU-ACS relaties een nieuw elan te geven en dat de Cotonou Partnerschapsovereenkomst daarvoor het gepaste raamwerk bood. Die overtuiging was gegroeid in de tweede helft van de jaren '90, naar aanleiding van de brede maatschappelijk reflectie- en consultatieperiode die aan het sluiten van het Cotonou Akkoord vooraf ging (Hertogen, 2001: 56-60). “EU-ACP trade cooperation has not really achieved its ambitions”, zo gaf een EU-functionaris in

die tijd ootmoedig toe (EV, 26.02-04.03.1998: 18). Met uitzondering van een handvol succesverhalen was de samenwerking binnen de Conventie van Lomé er niet in geslaagd om in de ACS-landen de vicieuze cirkel van armoede en onderontwikkeling te doorbreken. “Het aandeel van de ACS-landen in de EU-invoer is gedaald van 7 procent in 1973 tot 3 procent nu. De eenzijdige markttoegang die we hen gaven, had dus niet het verhoopte resultaat. We denken dat we er beter aan doen die landen te helpen zich in te stellen op de mondialisering”, zo verwoorde Europees commissaris voor Ontwikkeling Louis Michel de visie van de Commissie in *Mo Magazine* (Vandaele, november 2007: 16).

Een *tweede* verklaring waarom de EU onverdroten nieuwe handelsakkoorden met de ACS-landen najaagt, is de druk die haar vanuit de WTO wordt opgelegd om een einde te maken aan een handelsregime dat strijdig is met het MBN-principe zoals dat in artikel 1 van de GATT wordt verwoord. Het afsluiten van de Uruguay-ronde en de oprichting van de Wereldhandelsorganisatie schiep een nieuw multilateraal kader dat een invloed had op bilaterale handelsakkoorden. Met de oprichting van het Geschillen Beslechtslichaam is de druk op de leden om hun WTO-verplichtingen na te komen een flink stuk groter geworden dan voorheen. Op 14 november 2001 verleenden de overige WTO-lidstaten de EG een waiver die haar toestaat om de preferentiële markttoegang voor de ACS-landen tot en met de laatste dag van december 2007 te verzekeren. Een van de redenen waarom de EU doorzet in het EPA-dossier, is ongetwijfeld de onwil om de politieke kost van een nieuwe waiver te betalen.

Een *derde* verklaring voor de *négociation silencieuse*, zoals het verloop van de EPA-onderhandelingen door het Franse parlementslid Lefort werd bestempeld (2006: 303), kon ook gezocht worden in de invloed die Europese bedrijfslobby's en andere professionele pressiegroepen in dit dossier hebben uitgeoefend. In deze meesterproef werd geen rekenschap gegeven aan impact uit die hoek. Dat toegang tot de ACS-markten in het EPA-proces de voornaamste drijfveer zou zijn voor de EU, is door de Commissie steeds in alle toonaarden ontkend. “The main aim of EPAs is not to open up the market of

ACP countries to Union exporters”, zo beweerde commissaris voor Handel Pascal Lamy bij aanvang van de gesprekken, en hij voegde eraan toe dat “there is not much sense in opening up markets without first building them” (BQE, nr. 8308, 30.09-01.10.2002: 15). Indien we Europees commissaris Michel mogen geloven hadden de EPA’s zelfs “niets te maken met het bedrijfsleven.” Een ander geluid laat de directeur van het European Services Forum horen, de lobby-groep van de Europese dienstenbedrijven: “we verwachten nogal wat van een marktopening in zuidelijk Afrika”, zo meent Pascal Kerneis (Vandaele, november 2007: 17). Ook Jean Ziegler, de gewezen VN-rapporteur voor het recht op voedsel, heeft twijfels bij de bewering van commissaris Michel: “waarom zou de EU dan de zogenaamde Singapore-onderwerpen in die EPA’s proberen te krijgen?”, zo vroeg hij zich in *Mo Magazine* af (Vandaele, november 2007: 45). Andreas Dür wijst met andere woorden terecht op de nood om economische belangen terug binnen te brengen in de studie van het EU-handelsbeleid (Dür, 2008).

Dat brengt ons bij een *vierde* en laatste reden voor de vastberadenheid waarmee de Unie de EPA’s nastreeft: geo-economische en mercantiele overwegingen. Positionele competitie zou dan de drijfkracht zijn achter het huidige EU-handelsbeleid (Zimmermann, 2007: 817). De EPA’s kunnen in dat opzicht beschouwd worden als een instrument in een mondiale strijd om toegang tot ontluikende markten en een antwoord op de toenemende assertiviteit van China in de internationale economie en de bedrijvigheid van de VS in het sluiten van bilaterale en regionale handelsakkoorden. “Naming trade as the prime instrument for development obscures the competition inherent in trade”, zo redeneren Stoneman en Thompson (2007: 230). Deze concurrentiestrijd woedt ook volop in Afrika, waar vandaag volgens sommige waarnemers “a different kind of Great Game” wordt gespeeld (EV, 29.11-05.12.2007: 20).

Bibliografie

1. Dag- week- en maandbladen

Balakrishnan, A. (16.10.2006). Britain urges EU to change stance on free trade talks. *The Guardian*, p. 27.

Bulletin Quotidien Europe (6 april 2002 – 19 juni 2008).

Beattie, A. (19.04.2007). French fight EU trade offer to poor countries. *Financial Times*, p. 7.

Beattie, A. (21.11.2007). Brussels under fire over trade pressure on poor nations. *Financial Times*, p. 4.

Delepeleire, Y. (15.10.2007). 11.11.11 laakt honger in ‘Expeditie Robinson’. *De Standaard*, p. 13.

European Voice (september 1996 – juli 2008).

Langrish, M. (27.09.2007). Bad trade. *The Times*, p. 20.

Vandaele, J. (november 2007). “De EPA’s zijn louter een ontwikkelingsinstrument”. *Mondiaal Magazine*, p. 16-17.

Vandaele, J. (november 2007). “De EU zaait dood en vernieling”. *Mondiaal Magazine*, p. 44-46.

2. Primaire overheidsbronnen

Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (juni 2007). *Europa – Starker Partner für nachhaltige globale Entwicklung. Entwicklungspolitische Bilanz der deutschen EU-Ratspräsidentschaft 2007*. Berlijn/Bonn: BMZ.

Bundesregierung (juli 2006). *Globalisierung gestalten: Externe Wettbewerbsfähigkeit der EU steigern – Wachstum und Arbeitsplätze in Europa sichern*. Berlin.

Department for International Development & Department for Trade and Industry (maart 2005). *Economic Partnership Agreements: making EPAs deliver for Development*. Londen: DFID/DTI.

Deutscher Bundestag (15.02.2005). Kleine Anfrage der Fraktion der CDU/CSU: *Wirtschaftspartnerschaftsabkommen zwischen der EU und den AKP-Staaten als Grundlage für neue Handels- und Entwicklungsbeziehungen*. Berlin: H. Heenemann GmbH & Co. (Drukwerk 15/4895).

Deutscher Bundestag (04.03.2005). Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Fraktion der CDU/CSU: *Wirtschaftspartnerschaftsabkommen zwischen der EU und den AKP-Staaten als Grundlage für neue Handels- und Entwicklungsbeziehungen*. Berlin: H. Heenemann GmbH & Co. (Drukwerk 15/5008).

Deutscher Bundestag (26.10.2006). Antrag der Fraktion die Linke: *Für solidarische und entwicklungspolitisch kohärente Wirtschaftspartnerschaftsabkommen*. Berlin: H. Heenemann GmbH & Co. (Drukwerk 16/3193).

Deutscher Bundestag (17.01.2007). Beschlussempfehlung und Bericht des Ausschusses für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung zu dem Antrag der Fraktion die Linke: *Für solidarische und entwicklungspolitisch kohärente Wirtschaftspartnerschaftsabkommen*. Berlin: H. Heenemann GmbH & Co. (Drukwerk 16/4056).

Deutscher Bundestag (17.01.2007). Antrag der Fraktion Bündnis 90/die Grünen: *Für ein Entwicklungspartnerschaftsabkommen der Europäischen Union (EU) mit den Staaten der Afrika-, Karibik-, Pazifikgruppe (AKP)*. Berlin: H. Heenemann GmbH & Co. (Drukwerk 16/4055).

Deutscher Bundestag (27.03.2007). Beschlussempfehlung und Bericht des Ausschusses für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung zu dem Antrag der Fraktion Bündnis 90/die Grünen: *Für ein Entwicklungspartnerschaftsabkommen der Europäischen Union (EU) mit den Staaten der Afrika-, Karibik-, Pazifikgruppe (AKP)*. Berlin: H. Heenemann GmbH & Co. (Drukwerk 16/4839).

Deutscher Bundestag (21.08.2007). Kleine Anfrage der Fraktion die Linke: *Stand der Verhandlungen zu den Wirtschaftspartnerschaftsabkommen*. Berlin: H. Heenemann GmbH & Co. (Drukwerk 16/6257).

Deutscher Bundestag (11.09.2007). Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage die Linke: *Stand der Verhandlungen zu den Wirtschaftspartnerschaftsabkommen*. Berlin: H. Heenemann GmbH & Co. (Drukwerk 16/6322).

Deutscher Bundestag (12.12.2007). Antrag der Fraktion Bündnis 90/die Grünen: *Wirtschaftspartnerschaftsabkommen und Interimsabkommen zwischen EU und AKP-Staaten entwicklungsfreundlich gestalten*. Berlin: H. Heenemann GmbH & Co. (Drukwerk 16/7469).

Deutscher Bundestag (12.12.2007). Antrag der Fraktion die Linke: *EU-AKP-Abkommen: Faire Handelspolitik statt Freihandelsdiktat*. Berlin: H. Heenemann GmbH & Co. (Drukwerk 16/7473).

Deutscher Bundestag (12.12.2007). Antrag der Fraktion der CDU/CSU und der Fraktion der SPD: *Entwicklungsorientierte Wirtschaftspartnerschaften zwischen der EU und den AKP-Staaten – Chance für politische, wirtschaftliche und soziale Stabilität*. Berlin: H. Heenemann GmbH & Co. (Drukwerk 16/7487).

House of Commons. International Development Committee (april 2005). Sixth Report of Session 2004-05. *Fair trade? The European Union's trade agreements with African, Caribbean and Pacific countries*. London: TSO (HC 68).

House of Commons (juni 2005). UK Government Response to International Development Committee's Sixth Report of Session 2004-05. *Fair trade? The European Union's trade agreements with African, Caribbean and Pacific countries*. Londen: TSO.

House of Commons. International Development Committee (maart 2007). Fifth Report of Session 2006-07. *EU Development and Trade Policies: An update*. Londen: TSO (HC 271).

House of Commons. European Scrutiny Committee (november 2007). First Report of Session 2007-08. *Documents considered by the Committee on 7 November 2007*. Londen: TSO (HC 16-i).

House of Commons. International Development Committee (december 2007). Second Report of Session 2007-08. *Development and Trade: Cross-departmental Working*. Londen: TSO (HC 68).

House of Commons. European Scrutiny Committee (december 2007). Fourth Report of Session 2007-08. *Documents considered by the Committee on 28 November 2007*. Londen: TSO (HC 16-iv).

House of Commons. International Development Committee (februari 2008). Second Special Report of Session 2007-08. *Development and Trade: Cross-departmental Working. Government Response to the Committee's Second Report of Session 2007-08*. Londen: TSO (HC 330).

House of Commons. European Scrutiny Committee (mei 2008). Twenty-third Report of Session 2007-08. *Documents considered by the Committee on 14 May 2008*. Londen: TSO (HC 16-xxi).

Lefort, J.-C. (2006). *Rapport d'information déposé par la délégation de l'Assemblée nationale pour l'Union européenne sur la négociation des accords de partenariat économique avec les pays d'Afrique, des Caraïbes et du Pacifique*. Parijs: Assemblée nationale (n° 3251).

Lipchitz, A. (januari 2007). *Les Accords de partenariat économique: des accompagnements nécessaires*. Parijs: Agence Française de Développement (document de travail n° 36).

Pearson, I. (16 februari 2006). Written Ministerial Statement: *Economic Partnership Agreements between the European Union and African, Caribbean and Pacific countries*.

Présidence française du Conseil de l'Union européenne. Programme de travail: 1er juillet – 31 décembre 2008. *Une Europe qui agit pour répondre aux défis d'aujourd'hui*.

Taubira, C. (juni 2008). *Rapport à Monsieur le Président de la République. Les accords de partenariat économique entre l'Union européenne et les pays ACP. Et si la Politique se mêlait enfin des affaires du monde?* Parijs: Assemblée nationale.

Thomas, G. (26 september 2007). Written Ministerial Statement: *UK calls for new trade agreements that work for the poor, not against them*.

Trade Policy Consultative Forum (12 september 2005). *Record of the meeting held 12 September 2005*.
[<http://www.berr.gov.uk/files/file10299.doc>].

Trade Policy Consultative Forum (14 november 2006). *Record of the meeting held 14 November 2006*.
[<http://www.berr.gov.uk/files/file36841.pdf>].

Trade Policy Consultative Forum (15 mei 2007). *Record of the meeting held 15 May 2007*.
[<http://www.berr.gov.uk/files/file41321.pdf>].

3. Tijdschriftartikels, artikels in verzamelwerken en zelfstandige werken

Arts, B., Noortmann, M. & Reinalda, B. (2001). The Quest for Unity in Empirical and Conceptual Complexity. In B. Arts, M. Noortmann, & B. Reinalda (reds.), *Non-State Actors in International Relations* (pp. 299-307). Aldershot: Ashgate.

Babarinde, O. (2005). The Changing Environment of ACP-EU Relations. In O. Babarinde & G. Faber (reds.), *The European Union and the Developing Countries. The Cotonou Agreement* (pp. 17-35) Leiden: Martinus Nijhoff.

Bailey, M. (2001). Quiet Influence: The Representation of Diffuse Interest on Trade Policy, 1983-94. *Legislative Studies Quarterly*, 26(1), pp. 45-80.

Baldwin, M. (2006). EU trade politics – heaven or Hell?. *Journal of European Public Policy*, 13(6), pp. 926-942.

Borrmann, A., Busse, M. & Neuhaus, S. (2005). EU/ACP Economic Partnership Agreements: Impact, Options and Prerequisites. *Intereconomics*, 40(3), pp. 169-176.

Borrmann, A., Großmann, H. & Koopmann, G. (2006). The WTO Compatibility of the Economic Partnership Agreements between the EU and the ACP Countries. *Intereconomics*, 41(2), pp. 115-120.

Borrmann, A. & Busse, M. (2006). Institutional Prerequisites of Economic Partnership Agreements. The EU-ECOWAS Case. *Intereconomics*, 41(4), pp. 231-236.

Borrmann, A. & Busse, M. (2007). The Institutional Challenge of the ACP/EU Economic Partnership Agreements. *Development Policy Review*, 25(4), pp. 403-416.

Borrmann, A., Busse, M. & De La Rocha, M. (2007). Consequences of Economic Partnership Agreements between East and Southern African Countries and the EU for Inter- and Intra-regional Integration. *International Economic Journal*, 21(2), pp. 233-253.

Brown, W. (2000). Restructuring north-south relations: ACP-EU development co-operation in a liberal international order. *Review of African Political Economy*, 27(85), pp. 367-383.

Busse, M. & Großmann, H. (2007). The Trade and Fiscal Impact of EU/ACP Economic Partnership Agreements on West African Countries. *Journal of Development Studies*, 43(5), pp. 787-811.

Delreux, T. & Kerremans, B. (2008). *How agents control principals*. Leuven: IIEB Working Paper 28.

Desta, M.G. (2006). EC-ACP Economic Partnership Agreements and WTO Compatibility: An Experiment in North-South Inter-regional Agreements. *Common Market Law Review*, 46(5), pp. 1343-1379.

Devuyst, Y. (2004). *De nieuwe Europese Unie. Een heldere gids door de Europese doolhof*. Brussel: Brussels University Press.

Dinan, D. (2005). *Ever Closer Union. An Introduction to European Integration*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Doleys, T.J. (2000). Member states and the European Commission: theoretical insights from the new economics of organization. *Journal of European Public Policy*, 7(4), pp. 532-553.

Dür, A. & De Bièvre, D. (2005). Constituency Interests and Delegation in European and American Trade Policy. *Comparative Political Studies*, 38(10), pp. 1271-1296.

Dür, A. & De Bièvre, D. (2007). The Question of Interest Group Influence. *Journal of Public Policy*, 27(1), pp. 1-12.

Dür, A. & De Bièvre, D. (2007). Inclusion without Influence? NGOs in European Trade Policy. *Journal of Public Policy*, 27(1), pp. 79-101.

Dür, A. (2008). Bringing Economic Interests Back Into the Study of EU Trade Policy-Making. *British Journal of Politics and International Relations*, 10(1), pp. 27-45.

ECDPM/ODI (2008). *The new EPAs: comparative analysis of their content and the challenges for 2008*. Maastricht/Londen: ECDPM/ODI.

Elgström, O. (2000). Lomé and Post-Lomé: Asymmetric Negotiations and the Impact of Norms. *European Foreign Affairs Review*, 5(2), pp. 175-195.

Eurostat (2008). *Europe in figures. Eurostat yearbook 2008*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.

Falke, A. (2005). German Trade Policy: An Oxymoron? In D. Kelly, & W. Grant (reds.). *The Politics of International Trade in the Twenty-First Century: Actors, Issues and Regional Dynamics* (pp. 252-272). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Farrell, M. (2005). A Triumph of Realism over Idealism? Cooperation Between the European Union and Africa. *Journal of European Integration*, 27(3), pp. 263-283.

Glania, G. & Matthes, J. (2005). *Multilateralism or Regionalism. Trade Policy Options for the European Union*. Brussel: Centre for European Policy Studies.

Goodison, P. (2005). The European Union: new start or old spin?. *Review of African Political Economy*, 32(103), pp. 167-176.

- Goodison, P. (2005). Six months on: What shift is there in the EU approach to EPA negotiations?. *Review of African Political Economy*, 32(104), pp. 295-308.
- Goodison, P. (2007). The Future of Africa's Trade with Europe: 'New' EU Trade Policy. *Review of African Political Economy*, 34(111), pp. 139-151.
- Goodison, P. (2007). EU Trade Policy & the Future of Africa's Trade Relationship with the EU. *Review of African Political Economy*, 34(112), pp. 247-266.
- Grabbe, H. & Hughes, K. (1998). The Impact of Enlargement of EU Trade and Industrial Policy. In J. Redmond & G.G. Rosenthal (reds.), *The Expanding European Union: Past, Present, Future* (pp. 125-154). Boulder: Lynne Rienner Publishers
- Grande, E. (1996). The State and Interest Groups in a Framework of Multi-Level Decision Making: The Case of the European Union. *Journal of European Public Policy*, 3(3), pp. 318-338.
- Hertogen, E. (2001). *Overeenkomst van Cotonou: onderhandelingen en resultaten, evaluatie van de overeenkomst door de betrokken actoren* [Licenciaatsthesis]. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven
- Hinkle, L.E. & Schiff, M. (2004). Economic Partnership Agreements Between Sub-Saharan Africa and the EU: A Development Perspective. *World Economy*, 27(9), pp. 1321-1333.
- Hocking, B. (2004). Changing the Terms of Trade Policy Making: From the 'Club' to the 'Multistakeholder' Model. *World Trade Review*, 3(1), pp. 3-26.
- Hocking, B. & McGuire, S. (1999). *Trade Politics. International, Domestic and Regional Perspectives*. Londen: Routledge.
- Holland, M. (2002). *The European Union and the Third World*. Basingstoke: Palgrave.

Holland, M. (2004). Development Policy: Paradigm Shifts and the 'Normalization' of a Privileged Partnership? In M.G. Cowles & D. Dinan (reds.). *Developments in the European Union 2* (pp. 275-295). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Huber, J. (2000). The past, present and future ACP-EC trade regime and the WTO. *European Journal of International Law*, 11(2), pp. 427-438.

Jansen, M. (2007). Services Trade Liberalization at the Regional Level: Does Southern and Eastern Africa Stand to Gain From Economic Partnership Agreement Negotiations?. *Journal of World Trade*, 41(2), pp. 411-450.

Josselin, D. & Wallace, W. (2001). Non-state Actors in World Politics: a Framework. In D. Josselin & W. Wallace (reds.). *Non-state Actors in World Politics* (pp. 1-20). New York: Palgrave.

Kassim, H. & Menon, A. (2003). The principal-agent approach and the study of the European Union: promise unfulfilled?. *Journal of European Public Policy*, 10(1), pp. 121-139.

Keck, M.E. & Sikkink, K. (1998). *Activists beyond Borders. Advocacy Networks in International Politics*. Ithaca: Cornell University Press.

Kerremans, B. & Orbie, J. (2005). EU External Trade and Development Policy. In A. M. Dobre, M. Martins-Gistelink, R. Polacek & R. Hunink (reds.), *Handbook on EU Affairs* (pp. 327-340). Boekarest: Institutul European din Romania.

Mahoney, C. (2004). The Power of Institutions: State and Interest Group Activity in the European Union. *European Union Politics*, 5(4), pp. 441-466.

Matanbalya, F.A.S.T. & Wolf, S. (2001). The Cotonou Agreement and the Challenges of Making the New EU-ACP Trade Regime WTO Compatible. *Journal of World Trade*, 35(1), pp. 123-144.

Mazey, S. & Richardson, J. (2003). Interest Groups and the Brussels Bureaucracy. In J. Hayward & A. Menon (reds.). *Governing Europe* (pp. 208-227). Oxford: Oxford University Press.

Milner, C., Morrissey, O. & McKay, A. (2005). Some Simple Analytics of the Trade and Welfare Effects of Economic Partnership Agreements. *Journal of African Economies*, 14(3), pp. 327-358.

Milner, H.V. (1997). *Interests, Institutions, and Information. Domestic Politics and International Relations*. Princeton: Princeton University Press.

Nielson, D.L., Tierney, M.J. (2003). Delegation to International Organizations: Agency Theory and World Bank Environmental Reform. *Internationale Organization*, 57(2), pp. 241-276.

Orbie, J. (2005). *De rol van de EU in de wereld. Politieke-wetenschappelijke analyse van het Europese Handelsbeleid: een engagement tot ontwikkeling van het Zuiden?* [Doctoraatsverhandeling] Gent: Universiteit Gent.

Perez, R. (2006). Are the Economic Partnership Agreements a First-best Optimum for the African Caribbean Pacific Countries?. *Journal of World Trade*, 40(6), pp. 999-1019.

Perez, R. & Karingi, S.N. (2007). How to Balance the Outcomes of the Economic Partnership Agreements for Sub-Saharan African Economies?. *World Economy*, 30(12), pp. 1877-1899.

Pollack, M.A. (1997). Delegation, agency, and agenda setting in the European Community. *International Organization*, 51(1), pp. 99-134.

Pollack, M.A. (2003). *The Engines of European Integration. Delegation, Agency, and Agenda Setting in the EU*. Oxford: Oxford University Press.

Smith, M. (1999). The European Union. In B. Hocking & S. Mcguire (reds.), *Trade Politics. International, Domestic and Regional Perspectives* (pp. 275-289). Londen: Routledge.

Stevens, C. (2006). The EU, Africa and Economic Partnership Agreements: unintended consequences of policy leverage. *Journal of Modern African Studies*, 44(3), pp. 441-458.

Stiglitz, J.E. (2008). The Fair Play Debate: Fair Trade. *The National Interest*, 95(3), pp. 19-24.

Stoneman, C. & Thompson, C. (2007). Trading Partners or Trading Deals? The EU & US in Southern Africa. *Review of African Political Economy*, 34(112), pp. 227-245.

Thallinger, G. (2007). From Apology to Utopia: EU-ACP Economic Partnership Agreement Oscillating between WTO Conformity and Sustainability. *European Foreign Affairs Review*, 12(4), pp. 499-516.

Valqui, A. (2005). Die EU-AKP-Verhandlungen über Wirtschaftspartnerschaftsabkommen – Hintergrund, Stand und Perspektive. In K. Schilder, T. Schneidenbach & S. Seiffert (reds.). *Sprungbrett oder Stolperstein zur Armutsbekämpfung? EU-AKP-Freihandelsabkommen in der Diskussion* (pp. 7-10). Berlijn: Warenform GbR.

Van den Hoven, A. (2004). The European Union as an International Economic Actor. In N. Nugent (red.). *European Union Enlargement* (pp. 213-225). Basingstoke: Palgrave.

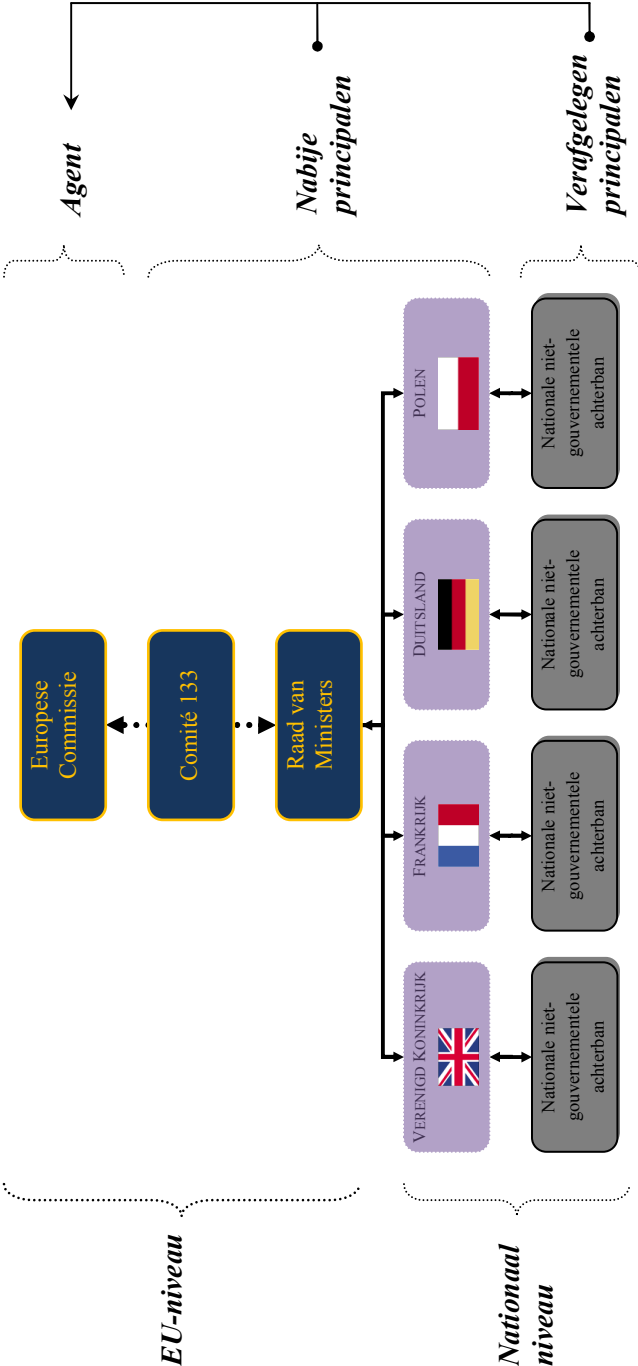
Woolcock, S. (2005a). European Union Trade Policy: Domestic Institutions and Systemic Factors. In D. Kelly & W. Grant (reds.). *The Politics of International Trade in the Twenty-First Century: Actors, Issues and Regional Dynamics* (pp. 234-251). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Woolcock (2005b). Trade Policy. From Uruguay to Doha and Beyond. In H. Wallace, W. Wallace & M.A. Pollack (reds.), *Policy-Making in the European Union* (pp. 377-400). Oxford: Oxford University Press.

Zimmermann, H. (2007). Realist Power Europe? The EU in the Negotiations about China's and Russia's WTO Accession. *Journal of Common Market Studies*, 45(4), pp. 813-832.

Bijlage 1 – Theoretisch kader: een verruimd principaal-agent model

Bijlage 1 – Theoretisch kader: een verruimd principaal-agent model

Bijlage 2 – Ideologische houdingen in het Europese handelsbeleid tegenover ontwikkelingslanden en de ideaaltypische positie van de EU-lidstaten⁷⁵

<i>Neoliberalisme vs. interventionisme</i> <i>Globalisme vs. regionalisme</i>	Vrijhandelsadepten <i>- Neoliberale trend -</i>	Handelssceptici <i>- Interventionistische trend -</i>
Revisionisten <i>- Globalistische trend -</i>	DUITSLAND	POLEN
Traditionalisten <i>- Regionalistische trend -</i> (ACP-focus)	VERENIGD KONINKRIJK	FRANKRIJK

⁷⁵ Bron: Orbie, 2005: 235.

Bijlage 3 – Overzicht van de 79 ACS-landen naar regio, anno 2008⁷⁶

Sub-Sahara Afrika (48)	Caraiïsch gebied (16)	Stille Oceaan (15)
<ul style="list-style-type: none"> - Angola (*) - Benin (*) - Botswana - Burkina Faso (*) - Burundi (*) - Centraal-Afrikaanse Republiek (*) - Comoren (*) - Congo - Democratische Republiek Congo (*) - Djibouti (*) - Equatoriaal-Guinea (*) - Eritrea (*) - Ethiopië (*) - Gabon - Gambia (*) - Ghana - Guinee (*) - Guinee-Bissau (*) - Ivoorkust - Kaapverdië - Kameroen - Kenia - Lesotho (*) - Liberia (*) 	<ul style="list-style-type: none"> - Antigua en Barbuda - Bahama's - Barbados - Belize - Cuba - Dominica - Dominicaanse Republiek - Grenada - Guyana - Haïti (*) - Jamaica - Saint Kitts en Nevis - Saint Lucia - Saint Vincent en de Grenadines - Suriname - Trinidad en Tobago <p>(*) Land dat behoort tot de groep van Minst Ontwikkelde Landen (MOL) zoals teruggevonden op de VN-website: http://www.un.org/special-rep/ohrrls/l dc/list.htm/.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Cook - Fiji - Kiribati (*) - Marshall-eilanden - Micronesië - Nauru - Niue - Palau - Papoea-Nieuw-Guinea - Salomonseilanden (*) - Oost-Timor (*) - Samoa (*) - Tonga - Tuvalu (*) - Vanuatu (*)

⁷⁶ Ledenlijst zoals teruggevonden op de website van het ACS-secretariaat: http://www.acpsec.org/en/acp_states.htm/.

Bijlage 4 – Overzicht van de EU-ACS akkoorden⁷⁷

Conventie of akkoord	Looptijd	Aantal EU-lidstaten	Aantal ACS-staten
Yaoundé Conventie I	1964-1970	6	18
Yaoundé Conventie II	1970-1975	6	19
Lomé Conventie I	1975-1979	9	46
Lomé Conventie II	1980-1984	10	57
Lomé Conventie III	1985-1989	12	66
Lomé Conventie IV	1990-1994	12	69
Lomé Conventie IVbis	1995-1999	15	70
Cotonou Partnerschapsakkoord	2000-2020	15	78 ⁷⁸

⁷⁷ Bron: Holland, 2004: 276.

⁷⁸ Oorspronkelijk werd het Cotonou Akkoord door 77 ACS-landen ondertekend, maar in mei 2003 sloot ook Oost-Timor zich bij de overeenkomst aan nadat het land tot de ACS-groep was toegetreden.

Bijlage 5 – Overzicht van de regionale ACS-configuraties in de EPA-onderhandelingen ⁷⁹

West-Afrika (ECOWAS + Mauretanië)	Centraal-Afrika (CEMAC + DRC/Sao Tome en Principe)	Oost- en Zuid- Afrika (ESA)	Zuidelijk Afrika (SADC)	Caraïbisch gebied (CARIFORUM)	Stille Oceaan
<ul style="list-style-type: none"> - Benin - Burkina Faso - Gambia - Ghana - Guinee - Guinee-Bissau - Ivoorkust - Kaapverdië - Liberia - Mali - Mauretanië - Niger - Nigeria - Senegal - Sierra Leone - Togo 	<ul style="list-style-type: none"> - Centraal-Afrikaanse Republiek - Congo - Democratische Republiek Congo - Equatoriaal-Guinea - Gabon - Kameroen - Tsjaad - Sao Tome en Principe 	<ul style="list-style-type: none"> - Burundi - Comoren - Djibouti - Eritrea - Ethiopië - Kenia - Madagascar - Malawi - Mauritius - Rwanda - Seychellen - Sudan - Uganda - Zambia - Zimbabwe 	<ul style="list-style-type: none"> - Angola - Botswana - Lesotho - Mozambique - Namibië - Swaziland - Tanzania - Zuid-Afrika (*) 	<ul style="list-style-type: none"> - Antigua en Barbuda - Bahama's - Barbados - Belize - Dominica - Dominicaanse Republiek - Grenada - Guyana - Haïti - Jamaica - Saint Kitts en Nevis - Saint Lucia - Saint Vincent en de Grenadines - Suriname - Trinidad en Tobago 	<ul style="list-style-type: none"> - Cook - Fiji - Kiribati - Marshall-eilanden - Micronesië - Nauru - Niue - Palau - Papoea-Nieuw-Guinea - Salomonseilanden - Samoa - Tonga - Tuvalu - Vanuatu

⁷⁹ Groepsindeling zoals teruggevonden op http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/regions/acp/plcg_en.htm/.

(*) Zuid-Afrika is een observator in het EPA-onderhandelingsproces tussen de EU en de SADC.

Bijlage 6 – Identificatiefiches van ngo's: modelfiche

Naam van de organisatie		Acroniem/logo
1	Webadres	
Kerngegevens		
2	De oprichtingsdatum	
3	De domeinen waarin de organisatie actief is	
4	De plaatsen waar de organisatie actief is	
5	De koepelorganisatie(s) waarvan de organisatie lid is	
6	Is de organisatie geregistreerd als deelnemer aan de <i>Civil Society Dialogue</i> ? ⁸⁰	
Kerncijfers		
7	Het aantal werknemers	
8	Het aantal vrijwilligers	
9	Het aantal leden indien een koepelorganisatie	
10	Het budget van de organisatie in euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
Lijst van documenten die (mede) door de organisatie zijn uitgegeven en op diens website zijn terug te vinden.		

⁸⁰ Gebaseerd op de databank van geregistreerde organisaties die toegankelijk is via de webpagina <http://trade.ec.europa.eu/civilsoc/index.cfm/>.

6.1. Identificatiefiches: Verenigd Koninkrijk

Action for Southern Africa		
1	http://www.actsa.org/	
Kerngegevens		
2	1994	
3	Eerlijke handel – gendergelijkheid – HIV/Aids – landhervorming – schuldkwijtschelding – vrede en democratie	
4	Zuidelijk Afrika (Angola, Botswana, Democratische Republiek Congo, Lesotho, Madagascar, Malawi, Mauritius, Mozambique, Namibië, Swaziland, Tanzania, Zambia, Zimbabwe, Zuid-Afrika)	
5	BOND – “Jubilee Debt Campaign” (JDC) – “Make Poverty History” – “Stop AIDS Campaign” – “Stop Climate Chaos Coalition” – “Trade Justice Movement” (TJM)	
6	Ja	
Kerncijfers (2008)		
7	7	
8	+/- 3.000	
9	Niet van toepassing	
10	Geen gegevens	
<p>Overzicht van de online publicaties over de EPA’s:</p> <p>ACTSA, Traidcraft & TUC (januari 2007). <i>New deals, new danger. EPAs: A threat to workers</i>. Londen: ACTSA, Traidcraft & TUC, 12 p.</p>		

British Overseas NGOs for Development		
1	http://www.bond.org.uk/	
Kerngegevens		
2	1993	
3	Armoedebestrijding – conflicten – human security – internationale ontwikkeling – mensenrechten – klimaatverandering – sanitaire voorzieningen	
4	Europa (VK)	
5	CONCORD – “Global Call to Action against Poverty” (GCAP) – “Make Poverty History”	
6	Neen	
Kerncijfers (2008)		
7	24	
8	Geen gegevens	
9	344	
10	+/- 1.5 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA’s:		
BOND’S European Policy Group (januari 2006). <i>Objectives and priorities 2006-2009</i> . Londen: BOND, 6 p.		

Catholic Agency for Overseas Development		
1	http://www.cafod.org.uk/	
Kerngegevens		
2	1962	
3	Conflicten – eerlijke handel – HIV/Aids – landbouw en voedsel – klimaatverandering – gendergelijkheid – gezondheid – mensenrechten – mijnbouw – noodhulp – sanitaire voorzieningen – schuldkwijtschelding – vluchtelingen- en migratieproblematiek	
4	Centraal- en Zuid(oost)-Azië (Afghanistan, Bangladesh, Filippijnen, Indonesië, Pakistan, Sri Lanka,...) – Midden- en Zuid-Amerika (Brazilië, Colombia, Guatemala, Nicaragua, Paraguay,...) – Midden-Oosten (Irak, Libanon, Palestina) – sub-Saharaans Afrika (Eritrea, Ethiopië, Nigeria, Rwanda, Sudan, Tanzania, Zambia, Zimbabwe,...)	
5	BOND – “Coopération Internationale pour le Développement et la Solidarité” (CIDSE) – “Disasters Emergency Committee” (DEC) – “Ethical Trading Initiative” (ETI) – “Global Call to Action against Poverty” (GCAP) – “Humanitarian Accountability Partnership” (HAP) – “Jubilee Debt Campaign” (JDC) – “livesimply” – “Make Poverty History” – “Stop AIDS Campaign” – “Stop Climate Chaos Coalition” – “Trade Justice Movement” (TJM)	
6	Ja	
Kerncijfers (2008)		
7	> 300	
8	Geen gegevens	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 60 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Griffith, M. & Stuart, L. (november 2004). <i>The wrong ointment. Why the EU's proposals for free trade with Africa will not heal its scar of poverty</i>. Londen: CAFOD, 21 p.</p> <p>Griffith, M. & Powell, S. (2007). <i>Partnership under pressure: an assessment of the European Commission's conduct in the EPA negotiations</i>. Londen: CAFOD, Christian Aid, Traidcraft, Tearfund, 33 p.</p>		

Christian Aid		
1	http://www.christianaid.org.uk/	
Kerngegevens		
2	1945	
3	Conflicten – corruptie – eerlijke handel – HIV/Aids – klimaatverandering	
4	Centraal- en Zuid(oost)-Azië (Afghanistan, Bangladesh, Cambodja, Filippijnen, India, Indonesië, Pakistan, Sri Lanka, Thailand,...) – Midden- en Zuid-Amerika (Bolivia, Brazilië, Colombia, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua, Peru,...) – Midden-Oosten (Irak, Israël, Libanon, Palestina) – Noord- en sub-Saharaans Afrika (Burkina Faso, Burundi, Egypte, Ethiopië, Niger, Nigeria, Rwanda, Sudan, Tanzania, Uganda, Zimbabwe,...)	
5	BOND – “Disasters Emergency Committee” (DEC) – “Ethical Trading Initiative” (ETI) – “Global Call to Action against Poverty” (GCAP) – “Humanitarian Accountability Partnership” (HAP) – “Jubilee Debt Campaign” (JDC) – “Make Poverty History” – “Seattle to Brussels Network” – “Stop AIDS Campaign” – “Stop Climate Chaos Coalition” – “Trade Justice Movement” (TJM)	
6	Ja	
Kerncijfers (2008)		
7	759	
8	Geen gegevens	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 100 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Christian Aid (oktober 2004). <i>The EU-ACP trade negotiations – why EPAs need a rethink</i>. Londen/Belfast: Christian Aid, 9 p.</p> <p>Christian Aid (april 2005). <i>For richer or poorer. Transforming economic partnership agreements between Europe and Africa</i>. Londen/Belfast: Christian Aid, 45 p.</p> <p>Arsova, T., Griffith, M., Powell, S. & Weller, C. (april 2007). <i>The real costs and benefits of EPAs</i>. Londen: Christian Aid, Tearfund & Traidcraft, 9 p.</p>		

Friends of the Earth		
1	http://www.foe.co.uk/	
Kerngegevens		
2	1971	
3	Afval – biodiversiteit – eerlijke handel – klimaatverandering – landbouw en voedsel – transport	
4	Europa (Engeland, Wales en Noord-Ierland)	
5	“Friends of the Earth International” – “Make Poverty History” – “Seattle to Brussels Network” – “Stop Climate Chaos Coalition” – “Trade Justice Movement” (TJM)	
6	Neen	
Kerncijfers (2007)		
7	56	
8	+/- 100.000	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 10 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Friends of the Earth (september 2006). <i>Corporate Conquest. Why the UK and its EU partners must stop forcing Economic Partnership Agreements upon developing countries</i>. Londen: Friends of the Earth, 11 p.</p> <p>Friends of the Earth (27 september 2006). <i>EU condemned for forcing unfair trade on poor countries on international Stop EPAs day</i>.</p> <p>Friends of the Earth (15 januari 2007). <i>Call for an end to unfair trade deals</i>.</p> <p>Friends of the Earth (1 maart 2007). <i>Stop these unfair trade talks, say campaigners</i>.</p> <p>Friends of the Earth (18 april 2007). <i>Rally against unfair trade deals</i>.</p> <p>Hall, R. (oktober 2008). <i>Undercutting Africa. Economic Partnership Agreements, forests and the European Union's quest for Africa's raw materials</i>. Londen, Friends of the Earth, 40 p.</p>		

Oxfam Great Britain		
1	http://www.oxfam.org.uk/	
Kerngegevens		
2	1942	
3	Armoedebestrijding – eerlijke handel – gendergelijkheid – gezondheid – klimaatverandering – natuurrampen – noodhulp	
4	Centraal- en Zuid(oost)-Azië (Afghanistan, Cambodja, India...) – Europa (Albanië, Armenië, Georgië, VK) – Midden- en Zuid-Amerika (Bolivia, Chili, Dominicaanse Republiek, El Salvador, Jamaica, Peru,...) – Midden-Oosten (Libanon, Irak, Palestina) – sub-Saharaans Afrika (Angola, Ghana, Kenia, Liberia, Somalië,...)	
5	BOND – “Disasters Emergency Committee” (DEC) – “Ethical Trading Initiative” (ETI) – “Humanitarian Accountability Partnership” (HAP) – “International Fair Trade Association” (IFAT) – “Jubilee Debt Campaign” (JDC) – “Make Poverty History” – “Stop AIDS Campaign” – “Stop Climate Chaos Coalition” – “Trade Justice Movement” (TJM)	
6	Ja	
Kerncijfers (2007)		
7	1.500	
8	+/- 27.000	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 370 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Oxfam International (september 2006). <i>Unequal Partners: How EU-ACP Economic Partnership Agreements (EPAs) could harm the development prospects of many of the world's poorest countries</i>. Oxford: Oxfam International, 17 p.</p> <p>Oxfam Great Britain (oktober 2007). <i>Factsheets on Economic Partnership Agreements (EPAs). Urgent need for change in Europe's approach to trade negotiations</i>. Oxford: Oxfam Great Britain, 14 p.</p> <p>Oxfam International (april 2008). <i>Partnership or Power Play? How Europe should bring development into its trade deals with African, Caribbean, and Pacific countries</i>. Oxford: Oxfam International, 49 p.</p>		

Tearfund		
1	http://www.tearfund.org/	
Kerngegevens		
2	1968	
3	Eerlijke handel – HIV/Aids – klimaatverandering – ondervoeding – natuurrampen – sanitaire voorzieningen – schuldkwijtschelding	
4	Centraal- en Zuid(oost)-Azië (Afghanistan, Bangladesh, Cambodja, Indonesië, Pakistan, Sri Lanka,...) – Midden- en Zuid-Amerika (Bolivia, Brazilië, Haïti,...) – sub-Saharaans Afrika (Burundi, Kenia, Liberia, Sierra Leone, Uganda, Zimbabwe,...)	
5	BOND – “Disasters Emergency Committee” (DEC) – “European Union - Christian Organisations in Relief and Development (EU-CORD) – “Humanitarian Accountability Partnership” (HAP) – “Jubilee Debt Campaign” (JDC) – “Make Poverty History” – “Micah Network” – “Stop AIDS Campaign” – “Stop Climate Chaos Coalition” – “Trade Justice Movement” (TJM)	
6	Ja	
Kerncijfers (2008)		
7	427	
8	> 4.000	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 75 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Griffith, M. (2006). <i>Economic Partnership Agreements: A Tearfund policy briefing</i>. Londen: Tearfund, 6 p.</p> <p>Griffith, M. (januari 2007). <i>Much to lose, little to gain. Assessing EPAs from the perspective of Malawi</i>. Londen: Tearfund, 56 p.</p> <p>Griffith, M. & Powell, S. (2007). <i>Partnership under pressure: an assessment of the European Commission's conduct in the EPA negotiations</i>. Londen: CAFOD, Christian Aid, Traidcraft, Tearfund, 33 p.</p> <p>Williams, M. (januari 2008). <i>EU-ACP Economic Partnership Agreements (EPAs). Tearfund's provisional assessment of outcomes</i>. Londen: Tearfund, 6 p.</p>		

Trade Justice Movement		Trade Justice Movement
1	http://www.tjm.org.uk/	
Kerngegevens		
2	2000	
3	Armoedebestijding – eerlijke handel – gendergelijkheid – klimaatverandering – sociale ongelijkheid	
4	Europa (VK)	
5	“Make Poverty History”	
6	Neen	
Kerncijfers (2008)		
7	17	
8	Geen gegevens	
9	80	
10	Geen gegevens	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Trade Justice Movement (augustus 2007). <i>Policy Briefing. Economic Partnership Agreements (EPAs): sustainable development in jeopardy</i>. Londen: TJM, 7 p.</p> <p>Traidcraft (september 2007). <i>Briefing for Conservative MPs: Economic Partnership Agreements</i>. Londen: TJM, 4 p.</p> <p>Traidcraft (september 2007). <i>Briefing for Labour MPs: Economic Partnership Agreements</i>. Londen: TJM, 4 p.</p> <p>Traidcraft (september 2007). <i>Briefing for Liberal Democrats MPs: Economic Partnership Agreements</i>. Londen: TJM, 4 p.</p> <p>Christian Aid, Oxfam Great Britain, Tearfund & Traidcraft (december, 2007). <i>Economic Partnership Agreements (EPAs): Assessing recent developments against the UK government's 2005 position</i>. Londen: TJM, 8 p.</p>		

Traidcraft		
1	http://www.traidcraft.co.uk/	
Kerngegevens		
2	1979	
3	Armoedebestrijding – eerlijke handel	
4	Oost-Afrika (Kenia, Tanzania) – Zuid(oost)-Azië (Bangladesh, Cambodja, India, Vietnam)	
5	BOND – “Ethical Trading Initiative” (ETI) – “International Fair Trade Association” (IFAT) – “Make Poverty History” – “Seattle to Brussels Network” – “Trade Justice Movement” (TJM)	
6	Ja	
Kerncijfers (2008)		
7	> 170	
8	+/- 5.400	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 3.8 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Traidcraft (oktober 2004). <i>EPAs: The Hidden Dangers</i>. Londen, 4 p.</p> <p>Traidcraft, e.a. (september 2005). <i>EPAs: Through the Lens of Kenya</i>. Londen/Nairobi, 27 p.</p> <p>Traidcraft (september 2006). <i>EPAs: The rhetoric and the reality</i>. Londen, 4 p.</p> <p>Traidcraft, e.a. (oktober 2006). <i>High-Level Conference on EU-ACP Trade Relations: The Development Challenge of Economic Partnership Agreements</i>. Genève, 93 p.</p> <p>Traidcraft, e.a. (mei 2007). <i>Economic Partnership Agreements: Building or shattering African regional integration?</i>. Londen, 55 p.</p> <p>Griffith, M. & Powell, S. (2007). <i>Partnership under pressure: an assessment of the European Commission's conduct in the EPA negotiations</i>. Londen: CAFOD, Christian Aid, Traidcraft, Tearfund, 33 p.</p>		

War on Want		
1	http://www.waronwant.org/	
Kerngegevens		
2	1951	
3	Armoedebestrijding – conflicten – human security – internationale handel – mensenrechten – slavernij	
4	Midden-Oosten (Irak, Palestina) – Midden- en Zuid-Amerika (Brazilië, Colombia, El Salvador, Guatemala) – sub-Saharaans Afrika (Kenia, Malawi, Mozambique, Zambia, Zuid-Afrika) – Zuid(oost)-Azië (China, India, Indonesië, Thailand)	
5	“Jubilee Debt Campaign” (JDC) – “Make Poverty History” – “Seattle to Brussels Network” – “Solidar” – “Trade Justice Movement” (TJM)	
6	Ja	
Kerncijfers		
7	23	
8	Geen gegevens	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 1.9 miljoen euro (2007)	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
Er werden geen publicaties over de EPA's op de website van de organisatie teruggevonden.		

6.2. Identificatiefiches: Frankrijk

Agriculteurs français et développement international		
1	http://www.afdi-opa.org/	
Kerngegevens		
2	1975	
3	Landbouw en voedsel – MOL – plattelandontwikkeling	
4	Europa (Armenië, Frankrijk, Kosovo, Oekraïne) – Midden- en Zuid-Amerika (Colombia, Haïti) – Noord- en sub-Saharaans Afrika (Benin, Burkina Faso, Guinee, Ivoorkust, Kameroen, Madagascar, Mali, Senegal, Togo, Tsjaad) – Zuidoost-Azië (Cambodja, Vietnam)	
5	“AgriCord” – “Agronomes et vétérinaires sans frontières” (AVSF) – CFSI – “Fonds pour la promotion des Etudes préalables, des Etudes transversales et des Evaluations” (F3E)	
6	Neen	
Kerncijfers (2008)		
7	44	
8	Geen gegevens	
9	Niet van toepassing	
10	Geen gegevens	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>AFDI (14 juni 2007). <i>Les enjeux agricoles de l'APE en Afrique de l'Ouest. Compte-rendu de la table ronde, Assemblée générale AFDI, 14 juin 2007.</i> Parijs, 4 p.</p> <p>Bellora, C. (14 juni 2007). <i>Accords de partenariat économique.</i> Parijs: Fondation pour l'agriculture et la ruralité dans le monde (FARM), 35 p.</p>		

Attac France (Association pour la Taxation des Transactions financières pour l’Aide aux Citoyennes et citoyens)		
1	http://www.france.attac.org/	
Kerngegevens		
2	1998	
3	Bescherming van publieke goederen – eerlijke handel – hervorming van de WTO en Internationale Financiële Instellingen (IFI’s) – schuldkwijtschelding – strijd tegen fiscale paradijzen – toepassing van controlemechanismen op de internationale financiële markten	
4	Australië – Europa – Japan – Midden- en Zuid-Amerika – Noord- en West-Afrika	
5	“Dette & Développement” – “Global Call to Action against Poverty” (GCAP) – “Seattle to Brussels Network”	
6	Ja	
Kerncijfers (2008)		
7	42	
8	+/- 15.000	
9	110	
10	+/- 1.4 miljoen euro (2006)	
Overzicht van de online publicaties over de EPA’s:		
Attac Pays d’Aix (5 september 2007). <i>Accords de Partenariat Economique (APE) avec les pays d’Afrique, Caraïbes et Pacifique (ACP)</i> . 10 p.		
Attac Pays d’Aix (6 september 2007). <i>Accords de Partenariat Economique entre Union européenne et Afrique, Caraïbes, Pacifique</i> . 39 p.		
Attac France (6 september 2007). <i>27 septembre 2007: Journée d’action mondiale: NON aux APE!</i>		
Attac France (25 september 2007). <i>Stop APE! Conférence de presse: Jeudi 27 septembre 2007, à 11h00.</i>		
Viale, F. (8 mei 2008). <i>Accords de libre-échange Union européenne/reste du monde: état des négociations.</i>		
Attac France (30 oktober 2008). <i>Non aux accords commerciaux de l’UE.</i>		

Comité catholique contre la faim et pour le développement		
1	http://www.ccfid.asso.fr/	
Kerngegevens		
2	1961	
3	Biodiversiteit – eerlijke handel – landbouw en voedsel – mensenrechten – microkrediet – noodhulp – vrede en veiligheid – water en sanitaire voorzieningen	
4	Europa (Albanië, Kosovo, Kroatië, Servië,...) – Midden-Oosten (Israël, Jordanië, Libanon,...) – Midden- en Zuid-Amerika (Argentinië, Colombia, Cuba, Guatemala, Nicaragua,...) – Noord- en sub-Saharaans Afrika (Marokko, Niger, Sudan,...) – Zuid(oost)-Azië (India, Indonesië,...)	
5	“Afrique Verte International” – “Agency for Cooperation and Research in Development” (ACORD) – “Coopération Internationale pour le Développement et la Solidarité” (CIDSE) – “Coordination SUD” – CRID – “Dette & Développement” – “Ethique sur l'étiquette” – “Fonds pour la promotion des Etudes préalables, des Etudes transversales et des Evaluations” (F3E) – “France générosités” – “Immigration Développement Démocratie” – “Plate-Forme française d'Education Au développement et à la Solidarité Internationale” (Educasol) – “Terre des Hommes”	
6	Neen	
Kerncijfers (2007)		
7	170	
8	+/- 15.000	
9	28	
10	+/- 33.3 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
Brésillon, T. (maart 2007). Forum social mondial. L'Afrique fait entendre sa voix. <i>Faim Développement Magazine</i> nr. 220.		
Brésillon, T. (november 2007). Accords de Partenariat économique. Le marché des dupes. <i>Faim Développement Magazine</i> nr. 225.		
Mazal, A. (december 2007). <i>Accords de partenariat économique. Revirements et doubles discours.</i>		

Comité français pour la solidarité internationale		
1	http://www.cfsi.asso.fr/	
Kerngegevens		
2	1960	
3	Armoedebestrijding – duurzame ontwikkeling – landbouw en voedsel – institutionele opbouw – MOL – plattelandsontwikkeling	
4	Europa (Albanië) – Midden- en Zuid-Amerika (Bolivië, Brazilië, Haïti, Peru) – Noord- en sub-Saharaans Afrika (Algerije, Benin, Burkina Faso, Congo, Madagascar, Mali, Mozambique, Niger, Rwanda, Senegal, Togo) – Zuidoost-Azië (Cambodja)	
5	“Agronomes et vétérinaires sans frontières” (AVSF) – “Coordination SUD” – “Fonds pour la promotion des Etudes préalables, des Etudes transversales et des Evaluations” (F3E) – “Global Call to Action against Poverty” (GCAP) – “Plate-Forme française d’Education Au développement et à la Solidarité Internationale” (Educasol)	
6	Ja	
Kerncijfers (2007)		
7	Geen gegevens	
8	Geen gegevens	
9	27	
10	+/- 2.6 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA’s:		
<p>CFSI, CCFD, GRET, Peuples solidaires, Oxfam France - Agir ici [Commission Agriculture et Alimentation de Coordination SUD] (mei 2006). <i>Accord de Partenariat ou de Paupérisation Economique? Propositions pour que les Accords de Partenariat Economique soient de véritables outils au service du développement.</i> Parijs: Coordination SUD, 5 p.</p>		

Coordination SUD - Solidarité Urgence Développement		
1	http://www.coordinationsud.org/	
Kerngegevens		
2	1994	
3	Landbouw en voedsel – gezondheid – noodhulp – vluchtelingen- en migratieproblematiek	
4	Europa (Frankrijk)	
5	CONCORD – “Conférence Permanente des Coordinations Associatives” (CPCA) – “Fonds pour la promotion des Etudes préalables, des Etudes transversales et des Evaluations” (F3E) – “Global Call to Action against Poverty” (GCAP)	
6	Ja	
Kerncijfers (2007)		
7	16	
8	Geen gegevens	
9	> 130	
10	+/- 1.6 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>CFSI, CCFD, GRET, Peuples solidaires, Oxfam France - Agir ici [Commission Agriculture et Alimentation de Coordination SUD] (mei 2006). <i>Accord de Partenariat ou de Paupérisation Economique? Propositions pour que les Accords de Partenariat Economique soient de véritables outils au service du développement.</i> Parijs: Coordination SUD, 5 p.</p>		

Centre de recherche et d'information pour le développement		
1	http://www.crid.asso.fr/	
Kerngegevens		
2	1976	
3	Duurzame ontwikkeling, milieu en biodiversiteit – eerlijke handel – humanitaire actie – internationaal recht – sociaal-economische en culturele rechten	
4	Europa (Frankrijk)	
5	“Centre de Réflexion, d’Information et de Solidarité avec les Peuples d’Afrique, d’Asie et d’Amérique latine” (Crisla) – “Coordination SUD” – “Dette & Développement” – “Ethique sur l’étiquette” – “Fonds pour la promotion des Etudes préalables, des Etudes transversales et des Evaluations” (F3E) – “Global Call to Action against Poverty” (GCAP) – “Plate-Forme française d’Education Au développement et à la Solidarité Internationale” (Educasol)	
6	Neen	
Kerncijfers (2008)		
7	Geen gegevens	
8	+/- 180.000	
9	54	
10	Geen gegevens	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
Dorémus-Mège, C. (maart 2007). Incontournables accords. <i>Altermondes</i> nr. 9.		
CRID (augustus 2007). Mobilisation à venir sur les Accords de partenariat économique. <i>Crid' infos</i> nr. 51, p. 2.		
CRID (september 2007). Accords de partenariat économique: se mobiliser d'urgence. <i>Crid' infos</i> nr. 52, p. 1-2.		
Crola, J.-D. (juni 2008). APE: le réveil a sonné. <i>Altermondes</i> nr. 14.		

Frères des Hommes		
1	http://www.france-fdh.org/	
Kerngegevens		
2	1965	
3	Duurzame ontwikkeling – eerlijke handel – plattelandsontwikkeling – sociaal-economische en culturele rechten – vluchtelingen- en migratieproblematiek	
4	Centraal- en Zuid(oost)-Azië (India, Indonesië, Pakistan, Filippijnen) – Europa (België, Frankrijk, Italië, Luxemburg) – Midden- en Zuid-Amerika (Bolivië, Brazilië, Cuba, Haïti, Peru) – sub-Saharaans Afrika (Democratische Republiek Congo, Ivoorkust, Rwanda, Senegal)	
5	“Afrique Verte International” – “Coordination SUD” – CRID – “Fonds pour la promotion des Etudes préalables, des Etudes transversales et des Evaluations” (F3E) – “Plate-Forme française d’Education Au développement et à la Solidarité Internationale” (Educasol)	
6	Neen	
Kerncijfers (2008)		
7	27	
8	+/- 12.000	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 3.2 miljoen euro (2007)	
Overzicht van de online publicaties over de EPA’s:		
Frères des Hommes (mei 2007). La souveraineté alimentaire régionale au prix d’une pincée de protectionnisme local. <i>Résonances Africaines</i> nr. 14, p. 5.		
Frères des Hommes (januari 2008). La société civile se lève contre le libre-échange. <i>Résonances Africaines</i> nr. 20, p. 3.		
Frères des Hommes (april 2008). La souveraineté alimentaire au menu du Forum social mondial. <i>Résonances Africaines</i> nr. 23, p. 3.		

Groupe de recherche et d'échanges technologiques		GRET
1	http://www.gret.org/	
Kerngegevens		
2	1980	
3	Armoedebestrijding – biodiversiteit – duurzame ontwikkeling – energie – institutionele opbouw – klimaatverandering en milieu – landbouw en voedsel(veiligheid) – microkrediet – MOL – water en sanitaire voorzieningen	
4	Europa (Frankrijk) – Midden- en Zuid-Amerika (Brazilië, Cuba, Haïti, Mexico, Peru) – sub-Saharaans Afrika (Burkina Faso, Congo, Democratische Republiek Congo, Ethiopië, Guinee, Ivoorkust, Madagascar, Mauritanië, Niger, Senegal, Tanzania, Zuid-Afrika) – Zuid(oost)-Azië (Birma, Cambodja, Laos, Vietnam)	
5	CFSI – “Comité d’Echanges, de Réflexion et d’Information sur les Systèmes d’Epargne-crédit” (Cerise) – “Coordination SUD” – “Fonds pour la promotion des Etudes préalables, des Etudes transversales et des Evaluations” (F3E)	
6	Ja	
Kerncijfers (2007)		
7	102	
8	> 500	
9	120	
10	+/- 18.5 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Faucheux, B., Hermelin, B. & Medina, J. (december 2005). <i>Impacts de l'Accord de partenariat économique UE – Afrique de l'Ouest. Note synthétique</i>. Parijs: GRET, 37 p.</p> <p>Douya, E., Hermelin, B. & Ribier, V. (maart 2006). <i>Impact sur l'agriculture de la CEMAC et de Sao Tomé et Principe d'un Accord de Partenariat Economique avec l'Union européenne</i>. Parijs: GRET, 118 p.</p> <p>PricewaterhouseCoopers, GREDI, Forum pour l'Afrique, GRET (mei 2007). <i>Évaluation de l'impact sur le développement durable des Accords de partenariat économique UE-ACP. Synthèse des principaux résultats, recommandations de politique et enseignements tirés</i>. Parijs: PwC, 106 p.</p>		

Oxfam France - Agir ici		
1	http://www.oxfamfrance.org/	
Kerngegevens		
2	1988	
3	Bescherming van publieke goederen – eerlijke handel – hervorming van Internationale Financiële Instellingen (IFI's) – sociaal-economische en culturele rechten – wapenhandel	
4	Europa (Frankrijk)	
5	“Centre de Réflexion, d'Information et de Solidarité avec les Peuples d'Afrique, d'Asie et d'Amérique latine” (Crisla) – “Coordination SUD” – CRID – “Dette & Développement” – “Ethique sur l'étiquette” – “France générosités” – “Global Call to Action against Poverty” (GCAP) – “Oxfam International” – “Seattle to Brussels Network”	
6	Neen	
Kerncijfers (2007)		
7	15	
8	> 30.000	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 1.3 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Oxfam International (september 2006). <i>Partenaires inégaux: Comment les Accords de Partenariat Economique (APE) UE-ACP pourraient nuire aux perspectives de développement d'un grand nombre de pays parmi les plus pauvres</i>. Oxford: Oxfam International, 19 p.</p> <p>Oxfam France - Agir ici (oktober 2006). <i>Fiches pédagogiques d'accompagnement de la campagne: “Les Accords de partenariat économique: l'OMC en pire?”</i>. Parijs: Oxfam France - Agir ici, 25 p.</p> <p>Dorémus-Mège, C. & Crola, J.-D. (april 2007). <i>Dossier complémentaire. Imposer n'est pas négocier. Agissons pour des relations commerciales plus justes</i>. Parijs: Oxfam France - Agir ici, 19 p.</p> <p>Oxfam International (april 2008). <i>Partenariat ou jeu de pouvoir? Comment l'Europe devrait intégrer le développement dans ses accords commerciaux avec les pays d'Afrique, des Caraïbes et du Pacifique</i>. Oxford: Oxfam International, 51 p.</p>		

Peuples Solidaires		
1	http://www.peuples-solidaires.org/	
Kerngegevens		
2	1984	
3	Eerlijke handel – energie – institutionele opbouw – kinderarbeid – landbouw en voedsel – microkrediet – sociaal-economische en culturele rechten – strijd tegen de straffeloosheid – vluchtelingen- en migratieproblematiek	
4	Midden- en Zuid-Amerika (Brazilië, Costa Rica, Ecuador, Guatemala, Haïti, Honduras, Mexico) – sub-Saharaans Afrika (Benin, Burkina Faso, Madagascar, Mali, Senegal, Togo) – Zuid(oost-)Azië (Bangladesh, China, India, Indonesië, Filipijnen, Sri Lanka, Thailand)	
5	“Coordination SUD” – CRID – “Dette & Développement” – “Ethique sur l'étiquette” – “Fonds pour la promotion des Etudes préalables, des Etudes transversales et des Evaluations” (F3E) – “Plate-Forme française d'Education Au développement et à la Solidarité Internationale” (Educasol)	
6	Neen	
Kerncijfers (2006)		
7	10	
8	+/- 7.500	
9	80	
10	> 150.000 euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
Peuples Solidaires (februari 2007). <i>Forum Social Mondial de Nairobi. Rapport de mission, 18-26 janvier 2007</i> . Montreuil: Peuples Solidaires, 23 p.		
Peuples Solidaires (7 februari 2007). <i>19 avril, journée de mobilisation sur les Accords de partenariat économique</i> .		
Peuples Solidaires (19 maart 2008). <i>Crise alimentaire: des solutions à portée de l'assiette</i> .		

6.3. Identificatiefiches: Duitsland

Brot für die Welt		
1	http://www.brot-fuer-die-welt.de/	
Kerngegevens		
2	1959	
3	Subsidiëren van projecten, vormingswerk, public relations en lobbyactiviteiten rond de honger-, armoede- en gezondheidsproblematiek (HIV/Aids)	
4	Centraal- en Zuidoost-Azië (Filippijnen, Tadzjikistan) – Europa (Litouwen, Oekraïne, Polen, Roemenië) – Midden- en Zuid-Amerika (Brazilië, Ecuador, Panama, Venezuela) – sub-Saharaans Afrika (Angola, Ethiopië, Senegal, Zimbabwe)	
5	“ACT Development” – “Aktionsbündnis Landmine” – “Association of Protestant Development Organizations” (APRODEV) – “Deine Stimme gegen Armut” – “Ecumenical Advocacy Alliance” (EAA) – “Entwicklung hilft” – “Gemeinsam für Menschen in Not” – “Lutherischen Weltbundes” (LWB) – “Ökumenischen Rates der Kirchen” (ÖRK) – “SÜDWIND Institut für Ökonomie und Ökumene” – VENRO	
6	Neen	
Kerncijfers (2007)		
7	+/- 120	
8	Geen gegevens	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 103 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>BfdW, EED, e.a. (maart 2007). <i>EPAs – Freihandelsabkommen der EU mit den AKP-Staaten. taz-Beilage mit Stimmen aus Afrika und Europa zur Kritik der EPAs-Verhandlungen</i>. Bonn, 4 p.</p> <p>BdfW & EED (oktober 2007). <i>EPAs – was ist das? Zehn Fragen – Zehn Antworten</i>. Bonn/Stuttgart, 6 p.</p>		

Evangelischer Entwicklungsdienst		
1	http://www.eed.de/	
Kerngegevens		
2	1999	
3	Projectontwikkeling, vorming en lobbyacties rond biodiversiteit, eerlijke handel, gezondheid, klimaatverandering en energie, ontwikkelingsbeleid, vrede,...	
4	Midden Oosten (Libanon, Palestina, Israël) – sub-Saharaans Afrika (Angola, Eritrea, Ethiopië, Namibië, Sudan) – Zuid-Amerika (Brazilië, Chili, Peru) – Zuidoost-Azië (Indonesië, Thailand) – Zuidoost-Europa (Albanië, Servië, Macedonië)	
5	“Arbeitsgemeinschaft der Entwicklungsdienste” (AGdD) – “Association of Protestant Development Organizations” (APRODEV) – “Deine Stimme gegen Armut” – “Ecumenical Advocacy Alliance” (EAA) – “SÜDWIND Institut für Ökonomie und Ökumene” – VENRO	
6	Neen	
Kerncijfers (2007)		
7	351	
8	Geen gegevens	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 151 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
BfdW, EED, e.a. (maart 2007). <i>EPAs – Freihandelsabkommen der EU mit den AKP-Staaten. taz-Beilage mit Stimmen aus Afrika und Europa zur Kritik der EPAs-Verhandlungen</i> . Bonn, 4 p.		
BdfW & EED (oktober 2007). <i>EPAs – was ist das? Zehn Fragen – Zehn Antworten</i> . Bonn/Stuttgart, 6 p.		

FoodFirst Informations- und Aktions-Netzwerk (FIAN-Deutschland)		
1	http://www.fian.de/	
Kerngegevens		
2	1986	
3	Spoedacties, onderzoeksmissies, lobbyactiviteiten en vormingswerk rond hongerproblematiek en sociaal-economische en culturele mensenrechten, genderproblematiek, voedsel en landbouw, water, minimumloon,...	
4	Midden- en Zuid-Amerika (Brazilië, Ecuador, Guatemala, Mexico, Peru) – sub-Saharaans Afrika (Ghana, Tanzania, Zambia, Zuid-Afrika) – Zuid(oost)-Azië (Filippijnen, India, Sri Lanka)	
5	“Deine Stimme gegen Armut” – “FIAN-International” – VENRO	
6	Neen	
Kerncijfers (2007)		
7	8	
8	8	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 500.000 euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Bertow, K. & Schultheis, A. (oktober 2007). <i>Impact of EU's Agricultural Trade Policy on Smallholders in Africa</i>. Bonn: FIAN Deutschland, Germanwatch, e.a., 66 p.</p> <p>Issah, M. (november 2007). <i>Right to Food of Tomato and Poultry Farmers. Report of an investigative mission to Ghana</i>. Heidelberg: FIAN Deutschland, Germanwatch, e.a., 28 p.</p> <p>Brief K. Schilder (i.o.) aan H. Wiczorek-Zeul (05.12.2007). <i>EPA-Verhandlungen in der Endphase: Interimsabkommen dürfen Entwicklungschancen nicht versperren</i>, 3 p.</p> <p>Paasch, A. (mei 2008). <i>Verheerende Fluten - politisch gemacht. EU-Handelspolitik verletzt Recht auf Nahrung in Ghana</i>. Bonn: FIAN Deutschland, Germanwatch, e.a., 20 p.</p>		

Kirchliche Arbeitsstelle Südliches Afrika Werkstatt Ökonomie			
1	http://www.kasa.woek.de/ – http://www.woek.de/		
Kerngegevens			
2	1983		
3	Impact van het EU-handelsbeleid op zuidelijk Afrika – schuld en schadeloosstellingscampagne – landhervormingen		
4	Zuidelijk Afrika en Zuid-Afrika in het bijzonder		
5	“Deine Stimme gegen Armut” – KOSA – VENRO		
6	Neen		
Kerncijfers (2008)			
7	7		
8	Geen gegevens		
9	Niet van toepassing		
10	Geen gegevens		
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:			
<p>KASA, e.a. (april 2005). <i>Sechs Gründe, EU-AKP Freihandelsabkommen (EPAs) in ihrer jetzigen Form abzulehnen! Eine zivilgesellschaftliche Antwort auf die Herausforderungen der EU-AKP Wirtschaftspartnerschaftsabkommen</i>. 10 p.</p> <p>KASA, KOSA, e.a. (december 2005). <i>Making EPAs work for the Poor. Economic Partnership Agreements (EPAs) and Political Alternatives</i>. Berlijn, 60 p.</p> <p>Kneifel, T. (december 2006). <i>The International StopEPA Campaign</i>. Heidelberg, 2 p.</p> <p>Brief D. Simon (i.o.) aan H. Wiczorek-Zeul (21.05.2008). Berlijn/Bielefeld, 4 p.</p>			

Koordinatie Südliches Afrika		
1	http://www.kosa.org/	
Kerngegevens		
2	1992	
3	Informatie, vorming en projecten over en rond de economische betrekkingen tussen de Zuid-Afrikaanse regio en de EU, de HIV/Aidsproblematiek, de Millenniumontwikkelingsdoelstellingen, de schuld en schadeloosstellingscampagne in zuidelijk Afrika en water en privatisering	
4	Zuidelijk Afrika en Zuid-Afrika in het bijzonder	
5	“European Network for Information and Action on Southern Africa” (ENIASA)	
6	Neen	
Kerncijfers (2007)		
7	6	
8	Geen gegevens	
9	183	
10	+/- 40.000 euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Wellmer, G. (2000). <i>SADC zwischen regionaler Integration und reziprokem Freihandel mit der Europäischen Union. Studie über die zukünftigen Wirtschaftsbeziehungen zwischen der EU und den Staaten der Entwicklungsgemeinschaft des Südlichen Afrikas (SADC)</i>. Bielefeld: KOSA, 124 p.</p> <p>Wellmer, G. (2005). <i>Tragen wirtschaftliche Partnerschaftsabkommen (EPAs) zur Beseitigung der Armut bei? Die Handelspolitik der Europäischen Union mit den AKP-Staaten am Beispiel der Entwicklungsgemeinschaft des Südlichen Afrika (SADC)</i>. Bielefeld: KOSA, 51 p.</p> <p>KOSA, KASA e.a. (december 2005). <i>Making EPAs work for the Poor. Economic Partnership Agreements (EPAs) and Political Alternatives</i>. Berlijn, 60 p.</p> <p>KOSA, StopEPA-Kampagne (september 2005 – maart 2008). <i>E-nieuwsbrief</i> nr. 1 – 10.</p>		

Netzwerk Afrika Deutschland		 NAD <small>Netzwerk Afrika Deutschland</small>
1	http://www.netzwerkafrika.de/	
Kerngegevens		
2	1999	
3	Informatie en bewustmaking over de band tussen Afrika en de thema's voedselsoevereiniteit, Millenniumontwikkelingsdoelstellingen, handel, HIV/Aids, kindsoldaten, handwapens, water,...	
4	Europa – Noord- en sub-Saharaans Afrika (Algerije, Angola, Egypte, Burkina Faso, Gambia, Kameroen, Lesotho, Madagascar, Nigeria, Senegal, Tsjaad, Zuid-Afrika,...)	
5	“Africa Europe Faith and Justice Network” (AEFJN) – “Aktionsbündnis gegen AIDS” – “Deutsches Aktionsnetz Kleinwaffen Stoppen” (DAKS) – “Entwicklung braucht Entschuldung” – KASA	
6	Neen	
Kerncijfers (2008)		
7	8	
8	Geen gegevens	
9	47	
10	Geen gegevens	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>NAD, e.a. (april 2005). <i>Sechs Gründe, EU-AKP Freihandelsabkommen (EPAs) in ihrer jetzigen Form abzulehnen! Eine zivilgesellschaftliche Antwort auf die Herausforderungen der EU-AKP Wirtschaftspartnerschaftsabkommen.</i> 10 p.</p> <p>NAD, WEED, e.a. (december 2005). <i>Making EPAs work for the Poor. Economic Partnership Agreements (EPAs) and Political Alternatives.</i> Berlijn, 60 p.</p> <p>Brief P.W. Schonecke aan H. Wiczorek-Zeul (14.05.2007). Berlijn, 3 p.</p>		

Oxfam Deutschland		
1	http://www.oxfam.de/	
Kerngegevens		
2	1995	
3	Noodhulp, projectarbeid, onderzoek en campagnes rond conflicten, eerlijke wereldhandel, klimaatverandering, Millenniumontwikkelingsdoelstellingen,...	
4	Afrika (Democratische Republiek Congo, Sudan, Zuid-Afrika) – Centraal- en Zuidoost-Azië (Bangladesh, Pakistan)	
5	“Aktionsbündnis Landmine” – “Deine Stimme gegen Armut” – “Deutsches Aktionsnetz Kleinwaffen Stoppen” (DAKS) – “Entwicklung braucht Entschuldung” – “Oxfam International”	
6	Ja	
Kerncijfers (2007)		
7	21	
8	Geen gegevens	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 2.8 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Oxfam Deutschland, e.a. (maart 2007). <i>EPAs – Freihandelsabkommen der EU mit den AKP-Staaten. taz-Beilage mit Stimmen aus Afrika und Europa zur Kritik der EPAs-Verhandlungen</i>. Bonn, 4 p.</p>		

**Verband Entwicklungspolitik deutscher
Nichtregierungsorganisationen**

1 <http://www.venro.org/>

Kerngegevens

2	1995
3	Armoedebestrijding – eerlijke handel – Europees ontwikkelingsbeleid – Millenniumontwikkelingsdoelstellingen
4	Europa (Duitsland)
5	“Deine Stimme gegen Armut” – CONCORD
6	Neen

Kerncijfers (2008)

7	24
8	Geen gegevens
9	+/- 100
10	Geen gegevens

Overzicht van de online publicaties over de EPA's:

Brief C. Warning & C. Randzio-Plath aan H. Wieczorek-Zeul (07.07.2006). *NRO-Forderungen an die Deutsche EU-Ratspräsidentschaft 2007*. Berlijn, 5 p.

VENRO (december 2006). *Afrikas Perspektive – Europas Politik. Entwicklungspolitisches Manifest zur Deutschen EU-Ratpräsidentschaft 2007 von afrikanischen und deutschen Organisationen der Zivilgesellschaft*. Bonn: VENRO, 20 p.

VENRO (juli 2007). *Conference Report. Prospects for Africa – Europe's Policies*. Bonn: VENRO, 36 p.

VENRO (augustus 2007). *David gegen Goliath? Die entwicklungspolitische Kohärenz zukünftiger Freihandelsabkommen zwischen Afrika und der EU*. Berlijn/Bonn: BfdW, EED, WEED, e.a., 48 p.

VENRO (september 2007). *Stellungnahme zu den entwicklungspolitischen Ergebnissen der deutschen EU-Ratspräsidentschaft 2007*. Bonn: VENRO, 15 p.

Weltwirtschaft, Ökologie & Entwicklung		
1	http://www.weed-online.org	
Kerngegevens		
2	1990	
3	Schuldcrises en schuldkwijtstelling – hervorming van Internationale Financiële Instellingen (IFI's) – hervorming en democratisering van internationale financiële markten – internationale handelspolitiek en de WTO – internationale milieu- en ontwikkelingspolitiek – noord-zuid politiek van de EU	
4	Duitsland	
5	“Attac Deutschland” – “European Network on Debt and Development” (Eurodad) – “Forum Umwelt und Entwicklung” – “Seattle to Brussels Network” – “Social Watch Deutschland”	
6	Ja	
Kerncijfers (2007)		
7	14	
8	Geen gegevens	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 586.000 euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>WEED, e.a. (november 2000). <i>Fair and Free? Handel zwischen ungleichen Partnern. Wirtschaftspartnerschaftsabkommen der EU mit den AKP-Staaten versus alternative Handelsabkommen</i>. Bonn, 29 p.</p> <p>WEED, e.a. (september 2005). <i>Sprungbrett oder Stolperstein zur Armutsbekämpfung? EU-AKP-Freihandelsabkommen in der Diskussion</i>. Berlijn, 59 p.</p> <p>WEED, e.a. (december 2005). <i>Making EPAs work for the Poor. Economic Partnership Agreements (EPAs) and Political Alternatives</i>. Berlijn, 60 p.</p>		

6.4. Identificatiefiches: Polen

Institut Globalnej Odpowiedzialności (IGO) [Instituut voor Globale Verantwoordelijkheid]		
1	http://igo.org.pl/	
Kerngegevens		
2	2006	
3	Analyseren van het Poolse buitenlandse beleid en zijn impact op het zuidelijk halfrond – toezicht houden op het Poolse ontwikkelingsbeleid en de ontwikkelingshulp – bevorderen van globale sociale rechtvaardigheid – vorming rond ontwikkelingspolitieke thema's	
4	Polen	
5	Geen	
6	Neen	
Kerncijfers (2008)		
7	0 ⁸¹	
8	15	
9	Niet van toepassing	
10	< 10.000 euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
<p>Jovtis, I. <i>Umowy o partnerstwie gospodarczym (EPA): O co toczy się gra?</i> 6 p. [Economische Partnerschapsakkoorden (EPA): Waarrond draait het allemaal?]</p> <p>IGO (april 2007). <i>Rzeczywiste koszty i korzyści z Umów o Partnerstwie Gospodarczym (EPA)</i>. 5 p. [Poolse vertaling van <i>The real costs and benefits of the EPA's</i> van Traidcraft, e.a.]</p>		

⁸¹ IGO heeft voor het ogenblik geen vaste werknemers in dienst, maar doet een beroep op vrijwilligers of tijdelijke werknemers met een projectgebonden contract (Marek Marczyński, 03.08.2008).

Polska Akcja Humanitarna (PAH) [<i>Poolse Humanitaire Actie</i>]		 Polska Akcja Humanitarna www.pah.org.pl
1	http://www.pah.org.pl/	
Kerngegevens		
2	1994	
3	Organiseren en toeleveren van noodhulp aan vluchtelingen – migratieproblematiek – bestrijden van sociale uitsluiting – vormingswerk rond ontwikkeling	
4	Centraal- en Zuid-Azië (Afghanistan, Kazachstan, Sri Lanka) – Europa (Bosnië-Herzegovina, Litouwen, Oekraïne, Tsjechië, Turkije) – Midden-Oosten (Irak, Iran) – Rusland (Noord-Ossetië, Siberië, Tsjetsjenië) – sub-Saharaans Afrika (Sudan)	
5	“Grupa Zagranica” – “TRIALOG project”	
6	Neen	
Kerncijfers (2007)⁸²		
7	> 50 < 100	
8	> 100	
9	Niet van toepassing	
10	+/- 3 miljoen euro	
Overzicht van de online publicaties over de EPA's:		
Er werden geen publicaties over de EPA's op de website van de organisatie teruggevonden.		

⁸² Bron: Paulina Kaczmarska, 22.07.2008.

Bijlage 7 – Het EPA-protest in woord en beeld

EPA 07

POWSTRZYMAJ NIESPRAWIEDLIWY HANDEL
MIĘDZY EUROPĄ A KRAJAMI AFRYKI,
KARAIBÓW I PACYFIKU --STOP--
WYŚLIJMY EPAS NA ŚMIETNIK HISTORII
--STOP--

Masz wpływ. Powiedz ---STOP---.
Wejdź na stronę www.pah.org.pl
i wyślij list do:

- Angeli Merkel - Kanclerz Niemiec
- Piotra Woźniaka - Ministra Gospodarki RP

EPAs (Partnerskie Porozumienia Handlowe) to umowy o wolnym handlu negocjowane między Unią Europejską a 75 państwami z regionu Afryki, Karaibów i Pacyfiku, zwanyimi krajami AKP. --STOP-- 39 z nich należy do najsłabiej rozwiniętych krajów na świecie (LDC). --STOP-- Porozumienia w formie zaproponowanej przez UK wykraczają poza wszelkie najbardziej szkodliwe propozycje, które były dyskutowane w ramach światowych rozmów handlowych. --STOP-- Ich przyjęcie może prowadzić do pogłębienia kryzysu gospodarczego w najbiedniejszych krajach świata. --STOP-- EPAs zmuszą kraje rozwijające się do otwarcenia swoich rynków na unijne produkty przemysłowe i rolne. --STOP-- Rolnicy, producenci i biznesmeni z biednych krajów będą narażeni na nierówną konkurencję z usługami i towarami bogatych krajów UK. --STOP-- EPAS mogą spowodować utratę pracy na skalę masową, pogorszenie warunków pracy oraz redukcję wydatków na zdrowie i edukację w konsekwencji spadku dochodów państw. --STOP--
Zobacz, co możesz zrobić: www.pah.org.pl --STOP--

Dowiedz się więcej!

www.pah.org.pl
www.epa2007.org
www.igo.org.pl
www.oxfam.org

